

**MÜZİK VE DUYGU: BESTECİ VE DİNLEYİCİ
ARASINDAKİ İFADE VE ALGI FARKLILIKLARI**

Cemre HOŞCAN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Fırat KUTLUK
Kasım,2012
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜZİK VE DUYGU: BESTECİ VE DİNLEYİCİ
ARASINDAKİ İFADE VE ALGI FARKLILIKLARI

Hazırlayan
Cemre HOŞCAN

Danışman
Prof. Dr. Fırat KUTLUK

AFYONKARAHİSAR 2012

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Müzik ve Duygu: Besteci ve Dinleyici Arasındaki İfade ve Algı Farklılıkları” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığı ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23. 11. 2012

Cemre HOŞCAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

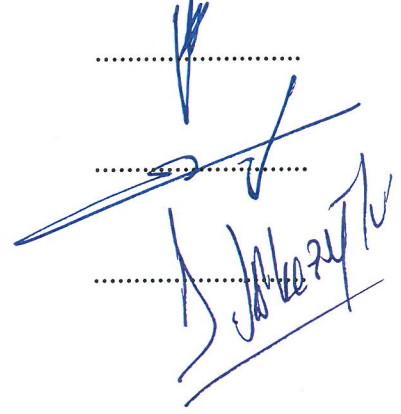
Tez Danışmanı : Prof.Dr.Mehmet Fırat KUTLUK

Jüri Üyeleri : Doç.Dr.Uğur TÜRKMEN

: Yrd.Doç.Dr. Suygu SÖKEZOĞLU

İmza

.....
.....
.....

Müzik Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Cemre HOŞCAN'ın “**Müzik ve Duygu; Besteci ve Dinleyici Arasındaki İfade ve Algı Farklılıkları**” başlıklı tezini değerlendirmek üzere 23.11.2012 günü saat 10:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

Prof.Dr.Selçuk AKÇAY
MÜDÜR

ÖZET

MÜZİK VE DUYGU: BESTECİ VE DİNLEYİCİ ARASINDAKİ İFADE VE ALGI FARKLILIKLARI

Cemre HOŞCAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

Kasım 2012

Danışman: Prof. Dr. Fırat KUTLUK

Bu çalışmada amaç, psikoloji disiplininin müzik ile ilgili olarak yaptığı çalışmalarda belirgin olarak dinleyicinin duyumlarını müzikten neden veya nasıl aldığı veya algıladığını sorgulamak değildir. Yıllardır tartışma konusu olan ve Program Müziği olarak adlandırılan müzik dışı konuların ele alındığı bestelerde bestecinin kendi duygularını veya aklından geçirip de bestesine yansıttığı bir eserinde dinleyicinin de aynı duyguları algılayıp algılamayacağını sorgulamaktır.

Araştırma, iki farklı açıdan program müziği bestelerini araştırmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede iki alt problem saptanmış bulunmaktadır. Bu problemlerin yanıtlarını elde edebilmek amacı ile iki soruluk bir sormaca geliştirilmiştir. Bu sormacada ilk soru bestecilerin program müziği çerçevesinde besteledikleri eserlerin, dinleyiciler tarafından nasıl algıladıkları ve onların ne algıladıklarını sorgulamaktadır. İkinci soru ise dinleyici algıları ile bestecinin bestesinde anlatmaya çalıştığı duygu veya temaların örtüşüp örtüşmediğidir. Araştırma soruları, gönüllü üniversite öğrencisine yöneltilmiş ve değerlendirilmiştir.

Müzik ve Duygu çerçevesinde batı sanat müziği alanında Türk katılımcılarla yapılan bu çalışma alan yazınında yapılan diğer araştırmalara yeni veriler sunarken, yöntem ve yaklaşım açısından da benzer çalışmaları klasik Türk müziği ve Türk halk müziği alanlarında yapmak isteyen araştırmacılara fikir sunmakta ve kaynak teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Program Müziği, Dinleyici Algıları, Müzik ve Duygu

ABSTRACT

MUSIC AND EMOTIONS: THE DIFFERENCES IN EXPRESSION AND PERCEPTION BETWEEN THE COMPOSER AND LISTENER

Cemre HOŞCAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
PROGRAM IN MUSIC**

November, 2012

Advisor: Prof. Dr. Fırat KUTLUK

The aim of this study is not to try to evaluate or question how and what the listeners perceive in music as conducted in the psychological research. The purpose of this present study is to look into the much debated area of music called program music where the composer uses and or reflects a non musical topic into his composition. The idea of what the composer feels or reflects to his music and how much his reflections and emotions are perceived by the listeners is the topic of this research.

This research approaches the question of the differences or the relation between the composers' feelings and listener perceptions with two research questions. The first research question covers how and what the listeners perceive while listening to different program music compositions. The second one, questions the similarities and the differences between the composer emotions and listener perceptions. The research was conducted by using a questionnaire with voluntary university students and the data is evaluated within the parameters of this research.

This study offers new insights to the existing research about the perceptions of Turkish subjects participating in this research. Furthermore, the methodology and the approaches used in research design may offer new venues to researchers and encourage them to conduct similar studies in Classical Turkish and Folk Music.

Key words: Program Music, Listener Perceptions, Music and Emotion

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın oluşum sürecinde, konusunun saptanmasında, araştırma desenlemesi sürecinde bilgi ve birikimini benden esirgemeyen ve zamanını bana cömertçe ayıran danışman hocam Prof. Dr. Fırat Kutluk'a, ders aşamasında deneyimlerini ve bilgilerini bizlerle paylaşan hocamız Doç. Dr. Uğur Türkmen'e şükranlarımı sunuyorum.

Tez konumun alan araştırmalarını yaparken ve özellikle İngilizce metinleri anlamama yardımcı olan teyzem Prof. Dr. Zülâl Balpınar'a özel olarak teşekkür ediyorum.

Tezimin istatistikleri yapmama ve yorumlamama yardımcı olan, fikir ünitelerimin konusunda uzman görüşlerini belirten, zamanını ve emeğini benden esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Özgür Yıldırım'a teşekkürü bir borç bilirim. Zaman ayırarak araştırmamda katılımcı olmayı kabul eden ve sormacaya içtenlikle yanıt veren Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerine de teşekkür ederim.

Yüksek lisans çalışmalarına başladığım günden itibaren yanımda olan ve beni maddi ve manevi olarak destekleyen aileme, babam Prof. Dr. Yaşar Hoşcan'a, annem İclâl Hoşcan'a, kardeşim Bahar Hoşcan'a, "nenem" Şerife Balpınar'a ve eşim Umut Gökber'e, sonsuz teşekkür ediyorum.

Cemre HOŞCAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
YEMİN METNİ	iii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI SANAT MÜZİĞİ SINIFLANDIRMALARINA TARİHSEL BAKIŞ

1. ORTA ÇAĞ KİLİSE BAKIŞ AÇISI.....	3
2. RÖNESANS'TAN 1800'LERE BATI MÜZİĞİ.....	3
3. 19. YÜZYILDA MÜZİK ESTETİĞİ	4
4. PROGRAM MÜZİĞİ NEDİR?	7
4.1 TARİHSEL AÇIDAN PROGRAM MÜZİĞİ.....	8
5. ABSOLUT MÜZİK.....	9
6. ÜÇÜNCÜ BOYUT: DİNLEYİCİ	10
7. MÜZİKTE DUYGU VE DİNLEYİCİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR	11
7.1. MÜZİKTE DUYGU VE DİNLEYİCİ ÜZERİNE.....	11
7.2. DİNLEYİCİ DUYGULARI İLE MÜZİK FORMLARI VE AKUSTİK ÖZELLİKLER ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	12
7.3. DİNLEYİCİ DUYGULARI ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR ...	15

7.4. PROGRAM MÜZİĞİ-ABSOLUT MÜZİK VE DİNLEYİCİ ALGILARI ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	19
8. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLERİ	24
9. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	24
10. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	24
11. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI	25
12. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	25

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	26
2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	26
3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ.....	27
3.1. YÖNTEM	27
3.2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORMACA	28
3.3. ARAŞTIRMANIN UYGULAMASI	28
3.4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN BESTELER VE BESTECİLERİ	29
3.4.1. Parça 1 ve Parça 2 Saint Saens: Carnival of Animals – Hayvanlar Karnavalı	29
3.4.2. Parça 3 Tchaikovsky: 1812 Overture – 1812 Uvertürü	29
3.4.3. Parça 4 Smentana: Die Moldau	29
3.4.4. Parça 5 Rimsky Korsakov: Flight of the Bumblebee – Arıların Dansı	30
3.5. SORMACADAN ELDE EDİLEN BULGULARIN ANALİZİ VE YORUMLANMASI İÇİN KULLANILAN YÖNTEM	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLARI

1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	32
1.1. ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN DİNLEYİCİ DÖNÜTLERİNİN PARÇALARA GÖRE DAĞILIMI	33
1.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	33
1.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	37
2. PARÇALARA GÖRE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	41
2.1. BİRİNCİ VE İKİNCİ ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	42
2.1.1. Parça 1 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
2.1.2. Parça 1 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	44
2.1.1. Parça 1 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil - Birinci Alt ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirilmesi	47
2.2.1. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek Veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	48
2.2.2. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek Veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	52
2.2.3. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek Veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi	53
2.3.1. Parça 3 Tchaikovsky - 1812 Uvertürü-Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	54
2.3.2. Parça 3 Tchaikovsky - 1812 Uvertürü-İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	57
2.3.3. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü - Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi	60
2.4.1. Parça 4 - Smetana: Moldau - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	61

2.4.2. 2.4.1. Parça 4 - Smetana: Moldau - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
2.4.3. Parça 4 Smetana - Moldau - Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi	66
2.5.1. Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	68
2.5.2. Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	71
2.5.3. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	76
KAYNAKÇA	82
EKLER DİZİNİ	86

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. Müziğin anlamı ve müzik ile dinleyici arasındaki etkileşim	16
Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik size ne ifade etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlarla	33
Tablo 3. Parçalara Göre ‘Bu müzik parçasını dinlerken aklınızdan neler geçti?’ Sorusuna Verilen Yanıtlar	38
Tablo 4. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	43
Tablo 5. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	46
Tablo 6. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	50
Tablo 7. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	52
Tablo 8. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	57
Tablo 9. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	59
Tablo 10. Smetana - Moldau – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	63
Tablo 11. Smetana - Moldau – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	65
Tablo 12. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	70
Tablo 13. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.	Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	42
Şekil 2.	Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı Yanıtlarla	45
Şekil 3.	Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	49
Şekil 4.	Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	51
Şekil 5.	Tchaikovsky-1812 Uvertürü – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	55
Şekil 6.	Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	58
Şekil 7.	Smetana - Moldau – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	62
Şekil 8.	Smetana - Moldau – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	64
Şekil 9.	Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	69
Şekil 10.	Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı	72

GİRİŞ

Müzik insanoğlunun var olduğu andan itibaren vardır görüşü benimsenecek olursa, müziği yaratan ve dinleyenler üzerinde etkileri olduğunu ve gerek yaratana, gerek dinleyeni, gerekse o müziği icra edeni belirli bir şekilde etkilediğini de kabul etmek gerekir. Müziğin dinleyicisinde uyandırdığı duygular, müziğin anlattığı duygular, o müziğin ne zaman, nerede dinlendiği ve o müziği dinleyenlerin tutumları ve önyargıları ile müziği icra eden sanatçının duruşuna kadar farklı etmenlerden etkilenir. Buna genel açıdan bakıldığında müzik ve dinleyicisi arasında oluşan iletişim veya duygu alışverişi ile ilgili ortaya konan tartışmaları sonuca bağlamak kolay olmayacaktır.

Müzik, duyumlar, algı üçgeni üzerine yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır. Bilimsel olarak müziğin uyandırdığı duyguları araştıran çalışmalar araştırıldığında 1967-2007 senelerinde 1033 makalenin yayınlanmış olduğu saptanmıştır (Juslin and Västfjäll, 2008). Bu makalelerin çoğu neden müzik dinleyicisinde güçlü duyumlar uyandırır sorusuna yanıt aramaktadır. Yapılan araştırmalar dinleyici, besteci, icracı öğelerini kapsamakta ve farklı birleşenler üzerinde durmaktadır. Bazı araştırmalar hangi duygular sorusuna yanıt ararken belirlenmiş duygu listeleri oluşturmaya çalışmışlardır. Bazı araştırmalar dinleyici duyumlarının fizyolojik etkilerini de gözlemlemişlerdir.

Bu çalışmada amaç, yıllardır tartışma konusu olan bestecinin kendi duygularını veya aklından geçirip de bestesiyle anlatmaya çalıştığı bir temayı bestesine yansıttığı zaman, dinleyicinin aynı duyguları algılayıp algılamadığını sorgulamaktır.

Müzik teorisyenleri, besteci ile bestesi arasındaki ilişkiyi dışavurumcular, formalistler veya program müziği, absolut müzik çerçevesinde tartışmışlardır. Program müziği terimi çoklukla bir edebi veya görsel kaynağa bağlamsal gönderme yapan çalgısal müziği tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Müzik felsefesi içerisinde bir felsefi akım olmaktan çok, bir yaklaşım bir stil olarak karşımıza çıkar.

Program müziği, temelinde besteci tarafından saptanan, belirtilen müzik dışı fikirlere ve imajlara dayanır. Bu tür besteler dinleyicisine farklı düzeylerde ve derecelerde imajlar sunabilir. Program müziği, müzik seslerini kullanarak, kendileri müzik dışı olan nesnelere veya olayları yansıtmaya çalışır.

Günümüzde absolut müzik ve bu anlayış üzerine yürütülen tartışmalar 1854’de Avusturyalı müzik eleştirmeni Eduard Hanslick’in yazmış olduğu, “Müzikte Güzel Üzerine” isimli kitabının gölgesinde sürmektedir. Hanslick’in müzik estetiği ve felsefesi üzerine yazdıkları o kadar etkili olmuştur ki bugün çağdaş müzik görüşlerinin karşılaştırıldığı bir mihenk taşı haline gelmiştir. Hanslick, program müziği görüşüne tamamen ters düşer. Hanslick “Müzikte Güzel Üzerine” isimli kitabının ilk bölümünde, müziğin otonom varlığından söz ederek “Güzel kendisi güzel olduğu için kalıcıdır, duyguları dürttülediği için değil. Bir başka deyişle güzel gözlemcide haz duygusu uyandırmak için var olsa bile varlığı ondan bağımsızdır” (Hanslick, 1975: 19) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Bu çalışma, program müziği olarak bestelenmiş batı sanat müziğinden seçilmiş bazı eserlerin Türk katılımcılar tarafından nasıl algılandığını, iki soru ile saptamaya çalışmaktadır. İlk soru, katılımcıların program müziği çerçevesinde bestelenen seçilmiş eserlerden ne algıladıkları; ikinci soru ise, dinleyici algıları ile besteci duygularının veya eğilimlerinin örtüşüp örtüşmediğini sorgulamaktadır. Bu iki araştırma sorusu, araştırmanın alt problemlerine veri elde edebilmek ve bu sorulara yanıtlar bulabilmek amacı ile sorulmuştur.

Bu araştırma, batı sanat müziği deneyimleri sınırlı olan Türk katılımcılardan elde edilen verilerle, alan yazınında yer alan benzer araştırmaların sonuçlarını karşılaştırması açısından önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI SANAT MÜZİĞİ SINIFLANDIRMALARINA TARİHSEL BAKIŞ

1. ORTA ÇAĞ VE KİLİSE BAKIŞ AÇISI

Yalnızca müzik adamları değil, eleştirmenlerin ya da genel olarak “herkesin” müzik nedir soruna yanıt araması, kolayca yapılan tanımların geçerliğini yitirmesi anlamına gelir. Müziği basitçe ‘organize olmuş sesler’ olarak tanımlamak pek yeterli olmayacaktır ancak, bu tanımın hala gözde olduğunu vurgulamak gerekir. Bir başka soru da müziğin anlamı üzerinedir. Tarih boyunca bu konuda da yoğun tartışmalar yaşamış çok sayıda görüş ileri sürülmüştür.

Hıristiyanlığın yayılmasının ardından Orta Çağ Avrupa’sında farklı bir düşünce sistemi ve bakış açısı hâkimdi. Kilisenin önde gelenleri ve St. Augustine ve St. Thomas Aquinas gibi din adamı düşünürler antik müzik felsefesini kendi teolojik felsefeleri ile harmanlayıp denge kurmayı başarmışlardı. Roma Katolik Kilisesi müziğe tıpkı antik Yunan’da olduğu gibi güvenmiyordu çünkü müzik dinleyene alışkanlık yapan duyumsal zevkler verebiliyor, dünyevi güzelliklere yöneltebiliyor ve pagan kültürlerine göndermeler yapıyordu. Diğer taraftan da müziğin özünde bulunan kusursuzluk ve ilahi güzellik de onları müziğe iten nedenler arasındaydı. St. Augustine kutsal kitaptaki sözlerin sesli olarak okunmaları ile şarkı olarak söylenmeleri arasındaki farkı ifade ederek kendisinin bir kutsal temayı şarkı halinde dinlediğinde ruhunun çok daha güçlü bir adanmışlık hissettiğini ve kendisine aşılın bu histen büyük keyif aldığını belirtir (Rowell,1984: 88).

2. RÖNESANS’TAN 1800’LERE BATI MÜZİĞİ

Rowell (1984) “Thinking About Music: An Introduction to the Philosophy of Music” isimli eserinde Orta Çağ Avrupa’sı ve müziğini şöyle anlatıyor. Orta Çağ müziği dini düşünce inançların kıskacından alıp tanrısal ilhamla yorumlamaya devam ederken, baskıcı bir sistem uygulayan kiliseye tabii olmuştu. Ancak, Rönesans sanatın ve sanatçının öne çıktığı, çalgı yapımı ve matbaa gibi teknolojik gelişmelerin de katkısı ile taze bir nefes ve yeni bir sanat yaklaşımının kabullenildiği bir çağ

olmuştur. Müzik daha kişiselleşmiş, özellikle kontrapuntal becerilerini tüm Avrupa'ya yayan Flaman besteciler sayesinde ülkeden ülkeye hızla yayılmıştır. Rönesans müziği genellemeleri seven orta çağa göre daha bireysel duyguları içeren, kolektif bir düzene değil de kişiye özel olan bir yaratıcılık tercih etmiştir. Müzik diğer sanatlardan ayrı, kendi başına otonom bir sanat haline gelmiştir.

Onyedinci yüzyıla gelindiğinde Barok Çağı Müziği duygusal, abartılı, dengesiz ve anıtsal temalar içeriyor. Bir önceki akıma göre Barok müziğini romantik olarak tanımlamak mümkündür. Rönesans Müziği sadeliğe, dengeli olmaya, orta yolda gitmeye, insana ve insan boyutlarına göre tasarlanırken, Barok dengesizliğe, savurganlığa varan bir bolluğa, dinamik hareketliliğe ve büyük boyut ve ölçülere dayanıyor.

Barok müzikte besteciler daha farklı müzik formlarına itibar ederken, bireysel ve ulusal stillerinin de farkındaydılar. Ayrıca dini ve dünyevi, sözlü ve sözsüz, oda müziği ve orkestral müzik birbirlerinden farklı formlar olarak geliştirilerek farklı müzik türleri olarak tescillenmiştir. Çalgıların hâkim olduğu müzik eserleri öne çıkarken, besteciler de bestelerini bölümlere ayırarak beste bütünlüğüne daha fazla özen göstermeye başlamışlardır.

Ortaçağdan başlayarak giderek gelişen ve değişen müzik anlayışı sonunda, Romantik Dönemde bir senteze ulaşarak müzik anlayışı ve müziğin anlamı üzerine gelişen en büyük tartışmanın da ortamını oluşturmuştur (Rowell, 1984: 99-115).

3. 19. YÜZYILDA MÜZİK ESTETİĞİ

Ondokuzuncu yüzyıl “Romantiklerin Savaşı” adı da verilen iki farklı müzik estetiği anlayışına sahne olmuştur: Program müziği ve absolut müzik. Program müziği’nden bahsedecek olursak, bu yaklaşım bir öykü, bir duygu veya bir olayı bir program vasıtasıyla anlatan müziktir. Müzik tarihçileri antik Yunan’da milattan önce 586 yıllarında yapılmış olan Pythian Oyunlarındaki bir olayı referans göstererek müziğin bir öykü anlatmasının ilk örneğini bu tarihe bağlarlar.

Adına program müziği dediğimiz olguyu, Vivaldi’nin ‘*Dört Mevsim*’, Beethoven’ın ‘*Pastoral Senfonisi*’ gibi ilk eserlerde doğa resimleri olarak görmekteyiz. Berlioz 19. yüzyıl romantik düşüncesine, program müziği ‘*Symphonie*

Fantastique' isimli eseri ile yeni bir boyut kazandırmıştır. Wagner'in müziksel dramaları, Liszt'in senfonik şiirleri, Strauss, Sibelius ve diğerlerinin 21. yüzyılda besteledikleri film müziklerine uzanan bir yaklaşımın adıdır program müziği.

Bu müzik estetiğinin karşısında duran görüş ise müziğin kendi değerleri içerisinde kalması gerektiğini savunan görüştür. Bu düşünceyi benimseyen besteci bir müzik parçasını müziğin tekniklerini kullanarak besteler ve amacı herhangi bir duygu yaratmak değildir. Bestelerine de program müziği bestecileri gibi açıklayıcı isimler vermez. Bu tür besteler genellikle absolut müzik olarak değerlendirilmektedir.

Müziğin ne anlama geldiği konusundaki temel zıtlıklardan ilki, müziğin anlamının yalnızca müziksel yapının kendisinde olduğunu ve müzikteki algıların sanatın kendi içindeki denge ilişkilerine bağlı ve müziksel algının yalnızca entelektüel bir soyutluk olduğunu savunanlarla, bu entelektüel ve soyut anlamların yanı sıra müziğin kavram, davranış, duyum veya karakter gibi olguları içerisinde yansıtarak, müzik-dışı evrene gönderme yapabildiğini savunanlar arasında karşımıza çıkmaktadır.

Meyer (1956) "Emotion and Meaning in Music" isimli tüm müzikologlar tarafından referans kabul edilen eserinde müzik felsefesi ve estetiği bağlamında ortaya çıkan karşıtlıkları iki farklı grupta toplamaktadır.

- **Absolut (absolutist) (mutlak, katıksız) müzik** görüşü 'müziğin anlamı tamamen eserin bağlamı içindedir' savını savunur.
- **Gönderge(referentialist) müzik** görüşü 'müzikte anlamın müzik ötesi evrenin kavramlarına, davranışlarına, ruh hallerine ve karakterlere' gönderme yaptığını savunur.

Öte yandan bu iki tarihi estetik görüşü biraz da olsa yeniden irdeleyen ve belirli yerlerde barıştıran müzik felsefesinin ürünü olan diğer iki zıt grubu da formalistler (biçimciler) ve ekspresyonistler (dışavurumcular) olarak adlandırmaktadır.

- **Formalist** görüş 'müziğin anlamını yapının ortaya koyduğu müzik birimleri arasındaki ilişkileri algılama ve anlamada yatar ve müzikte anlam özünde entelektüeldir' savını ortaya koymaktadır.
- **Ekspresyonistler (dışavurumcular)** ise 'müziğin özünde bulunan bu müziksel anlam ilişkisinin bir şekilde dinleyicide duygu ve duyumlar yaratabileceği' görüşündedir. (Meyer: 1-7)

Meyer (1956) bu kavramları tartışarak bir yandan formalistlerle absolutistler arasında, öte yandan da göndergecilerle dışavurumcular arasında bir köprü oluşturarak, hem duygu ve duyuları müzikte kavramsallaştırmayı seven müzik severlerle hem de müziğin formal yapısını müziğin odak noktasında kavramsallaştıran müzik eleştirmenlerini bir aydın platformunda buluşturmayı başarır.

Meyer, müziğin anlamını ve estetiğini tartışan görüşleri armonize etmeye çalışırken, bu görüşlerin temelindeki argümanlar 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında müzik estetiği ve anlamı ile ilgili olarak ortaya çıkan büyük ikilemi ve uçurumu bazı müzik tarihçileri 'Romantiklerin Savaşı' olarak nitelendirirler.

1850'lerde tutucu veya gelenekçi ve yenilikçi veya radikal olarak adlandırılan iki grup, program müziği ve absolut müzik tartışmaları üzerinde yoğunlaşmaktaydılar. İyice belirginleşen bu ayrımında bir tarafta Felix Mendelssohn'un kurmuş olduğu Leibzig Konservatuarı ve Brahms ile Clara Schuman odaklı gelenekçiler, diğer tarafta ise radikal yenilikçiler olarak adlandırılan Liszt ve Yeni Alman Ekolü üyeleri ve Wagner Weimar' yerleşmiş bulunmaktaydı. Bu fikir ayrılığı daha çok Alman bestecileri ve eleştirmenleri arasında gelişti. Farklı ülkelerdeki besteciler ve müzisyenler bu tartışmanın seyircisi durumunda kaldılar. Enteresan olan, her iki grubun da Beethoven'a artistik ve ruhani liderleri olarak bakmalarıydı. Tutucular O'nu ulaşılamaz bir mükemmeliyetin zirvesine yerleştirirken, yenilikçiler de O'nu müzikte yeni bir başlangıcın öncüsü olarak görüyorlardı.

Program müziği yağmur, rüzgâr, fırtına veya hayvan sesleri gibi doğa seslerinin yanı sıra insan yaşamında var olan alet, makine silah gibi sesleri de çalgıların tonal renklerinden faydalanarak simüle etmeye çalışır. Program müziği imajlar yaratmak, resim çizmek veya olayları yansıtmak amacını güder. Buna karşın absolut müzik koşulsuz olarak sadece müzik olarak bestelenmiş, hiçbir şeyi simgelemek veya göstermek amacıyla olmayan müzik türüdür. Beste kurallarına uyularak tamamen müziğin kendi içinde geçerli olan yasa ve müziksel ilişkilere bağlı olarak yaratılmış müzik türlerine verilen isimdir. Bu tür müzikte resimsel bir anlatı, bir öykü yaratma veya yaşamın müzik ötesi kavramlarına ve duyularına bir

gönderme yoktur. Absolut müzik genelde yalnızca bestelendikleri formu belirleyen isimlerle anılırlar; senfoni, sonat, tokata veya füg gibi. Absolut müzik söz konusu olduğunda, orkestra çalgıları kendi müzikalite sınırları içerisinde görev yaparlar ve kendi sınırlarını aşmazlar (Lilley, 1911: 608-615).

4. PROGRAM MÜZİĞİ NEDİR?

Niecks (1907: 1-2) günümüzde program müziği tanımının farklı anlayış ve görüşleri yansıtıldığını belirtiyor. Bazıları program müziğinin kuşların şarkıları, bir derenin akışı, insanların koşuşturmaları veya savaşın seslerini taklit edebildiğini söylerken, bazıları da daha geniş bir anlayışla müziğin yalnız doğada duyulabilenleri değil analogi yoluyla ışık, karanlık, renk gibi görülmeyenlerle veya hareketler gibi görülenleri de taklit edebilecek bir müzik türü olarak tanımlıyorlar. Dahası bir başka grup da biraz daha ileri giderek, belki de daha doğru bir yaklaşımla program müziği'nin dışa dönük taklitler kadar içsel duyuları yalnızca tanımlamadığını aynı zamanda ifade ettiğine de inanıyorlar. Bu çabası da program müziği'nin duygu ve düşünceler kadar duyum algılarını da yansıtmada, vücudu resimlediği kadar ruhu da resimlemede güçlü olabildiğini gösteriyor. Niecks, bestecinin program müziği çerçevesinde neler yapabileceğini şöyle sıralıyor:

- İnsan seslenişlerinin, vurgu, ritim, ses kalitesi ve tonunun taklidi;
- İç ve dış organların hareketlerinin ve bu organların çıkardıkları seslerin-kalp atışı, nefes alma gibi-taklidi;
- Doğadaki seslerin dolaylı veya dolaysız olarak taklidi;
- Uyuşum (consonance) ve kakışım (dissonance) veya tonalite ile hareketlerin ve durağanlığın-gerilim ve rahatlama, keyif veya acı-taklidi. (Niecks, 1907: 1-2)

Program müziği, orkestradan bir ressamın tuvali kullandığı gibi yararlanır. Çalgılar, yaratılmak istenen olay, ruh hali veya duyuların yansıtılmasına en uygun olacak tonal renklerine göre seçilir. Besteci, bir fırtınadan volkanik patlamaya veya kırlarda çiçek toplamaktan korkulu bir rüyaya kadar her türlü duyumu çalgılara yansıtmaya çalışır.

Pravel (2010) program müziğini üç kategoriye ayırıyor: Tanıtan, taklit eden ve öykü anlatan. Tanıtan ve taklit eden program müziğinde, genelde müzikte tanımlanan obje eserin ismine yansıyor, örneğin 'arı'. Besteci ritim ve müzik özelliklerini kullanarak eserine adını verdiği objeyi taklit ediyor. Bu, hem çalgısal

hem de vokal eserler için geçerli olan bir yöntem. Örneğin, besteci, bir ormandaki veya bir hayvanat bahçesindeki tüm sesleri veya ahenkle koşan atları eserine yansıtmak isteyebilir. Yaratmak istediği tüm ortamları müziğin doğasındaki ritim, armoni ve melodiyi kullanarak ortaya çıkarır.

4.1 TARİHSEL AÇIDAN PROGRAM MÜZİĞİ

Niecks (1907) program müziğinin tarihteki yolculuğunu, evrimlerine göre altı devreye ayırıyor. Ancak bu evreler düz bir çizgide ilerlememekte, düzgün bir gelişme göstermemektedir. Program müziğinin gelişimini anlatan tarihi dönemlerde bazen gerilemeler, bazen bir ileri bir geriye giden iniş çıkışlar göze çarpmaktadır. İlk dönemlerde çocuksu olan bestelerin, en son evrede program müziği, en üst noktasına ulaştığı görülmektedir.

- İlk Dönem, 16. yüzyıl: Sözlü program müziği
- İkinci Dönem, 16. yüzyılın son yarısından 18. yüzyılın ilk yıllarında İngiliz Byrd ve Mundy ile başlayıp, Alman Kuhnau ile sona eren dönem: Genellikle çocuksu ve iyi işlenmemiş besteler göze çarpmaktadır.
- Üçüncü Dönem, 17. yüzyıldan 18. yüzyılın ortalarına kadar uzanan ve Fransız Lute ve klavsen ustalarının bulunduğu dönem. François Couperin usta işi ilk program müziği bestesini yapmıştır.
- Dördüncü Dönem, 18. yüzyıl: Program müziğinin yayılması ve çalgısal müzik kullanımı ile daha fazla dışavurumculuk çabalarının olduğu bir evrimleşme dönemi. Uvertürler, çalgısal ritornelli ve sesli kompozisyonlar, senfoni ve sonat formları ile arayışın yoğunlaşması.
- Beşinci Dönem, 18. yüzyılın sonlarından itibaren: Program müziğinin daha uzun ve daha büyük müzik formlarına uygulanması. Daha büyük klasik formları kullanması ile kendisinden sonra gelenlere ilham veren Beethoven dönemi.
- Altıncı Dönem, 19. yüzyılın neredeyse tümünü kapsayan dönem: Klasik formlardan uzaklaşma ve geniş yelpazeye yayılmış konular. Bu dönemin ilham kaynağı dahiler ise, Berlioz, Liszt ve Wagner'dir. (Niecks, 1907: 6)

Doğaları açısından olsun, amaçları açısından olsun veya sanatın gelişimi için gösterdikleri çabalar açısından olsun, birbirlerinden bu kadar farklı olan bu üç kişi yine de program müziği etkilemeleri söz konusu olduğunda tek vücut olarak karşımıza çıkıyor. O kadar ki program müziği onlar sayesinde çalgısal müzik kompozisyonunda 'genre' olarak kabul edildi. Dönemlerinde bestelenen ve absolut müzik olarak tanımlanan pek çok eser, aslında gizlenmiş program müziği eserleriydi. Bu etki ve başarılarını da, sanatın anlatım gücünü, armoni, ritim ve formları daha özgür bir şekilde kullanmaları ile başardılar.

5. ABSOLUT MÜZİK

‘Müziğin duyduğumuz notaların birleşiminden öte bir konusu yoktur zira müzik yalnızca tınlar aracılığı ile konuşmanın ötesinde tından başka bir şey konuşmaz’ (Hanslick, 1975: 66). Bu sözler, müziğin ‘saf’ ve ‘mutlak’ olmasını ve müziğin saf tını ve form olarak zevk alınması ve müziğin var olmak için müzik ötesi elementlere gereksinimi olmadığını savunan 19. yüzyılın güçlü müzik eleştirmeni Eduard Hanslick’e ait Hanslick absolut müziğin önde gelen savunucusu ve Leibzig/Berlin ekolünün en önemli destekçilerinden birisidir.

Clara Schumann, Joseph Joachim ve Johannes Brahms’tan oluşan ve 1856’da hayata veda etmiş olan Robert Schumann’ın mirasını sürdüren Leibzig ekolünü oluşturmuşlardır. Bu grup ile program müziği bayrağını taşıyan Weimar ekolü arasındaki tartışmalar 19. yüzyıl müzik dünyasına damgasını vurmuştur.

Bu iki grup müzisyen ve kritik arasındaki tartışmanın özünde klasik müzik formlarına bağlı kalmakla yeni müzik formlarını kullanmak yatmaktaydı. Bu tartışmaların en belirgin sonucu tutucu veya klasik olarak da nitelendirebileceğimiz absolut müzik ekolünün yazdığı Manifesto olmuştur (Micznik: 1999).

Absolut müziğin en ateşli savunucusu hatta günümüze kadar etkili olan görüşlerin yaratıcısı, Avusturyalı bir müzik eleştirmeni olan Eduard Hanslick’dir. Yüzelli yıl öteden günümüzü bu denli etkileyen Hanslick’in 1854’te yazmış olduğu ‘*Müzikte Güzel Üzerine*’ (The Beautiful in Music) isimli kitabı hâlâ tartışmaların odak noktası olmaktadır.

Avusturyalı eleştirmen, müziğin tek tek duygu yansıtmadığını çünkü duyguların bir sanat tarafından ortaya çıkarılacak kadar yalıtılmış olmadığını söyler. Bir müzik yapıtının müzik yapısı reel veya temsil edilen duyguların öykünmesine karşılık olamaz. Müzik reel olarak özgürlüğü, sevgiyi, kıskançlığı veya sevinci ve kederi bir şekilde ifade edebilir. Ancak, bu duygular ne bestecinin yaratıcılığının kaynağıdır ne de dinleyicinin duyularının izdüşümüdür. Müzik bestecinin hayal gücünün, dinleyicinin hayal gücüne yönelik olarak ortaya çıkardığı bir nesnedir. Besteyi yapan müzik değildir. Müziği tüm müzik gereçlerine hâkim ve onları kullanmayı bilen bestecinin yetisi yapar. Müzik dinleyici olarak biz dinleyicilerin konuştuğu ve anladığı ama çeviremediği bir dildir (Hanslick, 1975: 20-25).

Duyumla algılama arasında bir ayırım yaparak müziğin anlaşılabilirliği bir yol olarak duyumsal farkındalığı ortaya atar. Duyumların müziğin kalıpları tarafından yaratıldığını, bunda bestecinin ruhunun rolü olmadığını belirtir. Bu görüşünü desteklemek için de kadınları örnek gösterir. Kadınların çok duygusal varlıklar olduklarını ancak besteci olarak pek varlık gösteremediklerini söyleyerek, müzikte algının entelektüel olduğunu ve duyumlardan otonom olarak var olduğunu anlatır (Hanslick, 1975: 66-71).

Hanslick'in absolut müzik konusundaki görüşleri, eleştirilere ve yorumlara neden olmuştur. Bazı eleştirmenler onu çelişkili görüşleri savunmakla suçlamış bazıları ise onu Wagner'in tam zıttı olmayıp yalnızca farklı bir modernist estetik görüşün öncüsü olduğunu savunmuşlardır (Kimley, 2009: 12-23).

6. ÜÇÜNCÜ BOYUT: DİNLEYİCİ

Müziğin ne olduğu, ne anlama geldiği antik çağlardan bu güne tartışıldursun müzik ve besteci arasındaki ilişki kadar müzik ve dinleyicisi arasında da bir ilişki, bir bağlantı söz konusudur. Program müziği olsun absolut müzik olsun, her iki yaklaşım da müzik üzerine odaklanarak bestecisi ile ilgili estetik sorunları tartışmış. Ancak, müzik yalnız besteci ile beste arasında bir ikilem değildir. Hatta müziği bir ucunda besteci bir ucunda beste olan bir doğrusal sistemde tartışmak da doğru olmayabilir. Müziği bir köşesinde beste, bir köşesinde besteci ve bir köşesinde dinleyicisi olan bir üçgen yapıda görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bu durumda müziği tartışırken, dinleyicisini de tartışmak gerekir. Dinleyici sözcüğü çok geniş bir yelpazede çok farklı dinleyici tiplerini içerir. Bir kişinin dinleme alışkanlıkları, farklı ortamlarda aynı müziğe gösterebileceği farklı tepkiler, kendi sentezleri ve müziği dinlerken bilişsel olarak algı sistemine neler getirebileceği gibi faktörler, dinleme deneyimini analiz etmeyi zorlaştırır.

Dinleyicinin bir müzik parçasını algılaması, onun müzikten aldığı etkiye verdiği bir tepkime gibidir. Bir çeşit neden sonuç ilişkisinden söz edebiliriz. Eğer algıda olumlu veya olumsuz bile olsa haz duygusu varsa, o parça dinleyicinin ya onayını alır ya da eleştirisini.

Müzik ve dinleyicisi üzerine yapılmış araştırmalar, müziğin dinleyici üzerindeki etkileri, bilişsel farklılık yaratıp yaratmadığı, hangi duyguları uyandırdığı, yetişkin dinleyici ile çocuk dinleyici arasındaki algı farklılıkları ve müzikte algının nasıl ölçülebileceği gibi pek çok konuda ayrıntılı çalışmalara yer vermektedir.

Nakamuro “The Communication of Dynamics Between Musicians and Listeners Through Musical Performance” isimli makalesinde (1987: 525) müzik ve dinleyicisi arasında geçen iletişimin

a) müziksel seslerin akustik özellikleri ve

b) müziğin dinleyicide uyandırdığı imgeler ve fikirler olarak iki farklı kategoride incelenmesi gerektiğini söyler.

7. MÜZİKTE DUYGU VE DİNLEYİCİ ALGILARI ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

7.1. MÜZİKTE DUYGU VE DİNLEYİCİ ÜZERİNE

Müzik felsefesinin en çok sorguladığı konular arasında, dinleyici ve müzik üzerine olanlar gelir. Dinleyici neden ve nasıl tepki verir? Teorisyenler bu konuda kendilerini absolute ve program müziği ile sınırlasalar da dinleyici ve müzik arasında olagelen duygu algısı, bu iki zıt ucun arasında gidip gelebilir. Doğal olarak yanında bir metin olan bir müziğin dinleyicisini etkileyeceği hesaplanarak program müziği üzerinde durulur. Ancak, bestecinin eserini yazılı olan metne veya konuya ne kadar uygun bestelediği de ayrı bir merak ve araştırma konusudur.

Bazı yazar ve teorisyenler, müziğin dinleyicide duygu uyandırdığını tamamen reddederler. Bazıları ise, müziğe karşı duygu hissettiğini söyleyenlerin güzel bir müziği dinlemenin verdiği zevk ile bu duyguları karıştırdığını iddia ederler (Kania: 2010). Müzik ve duygu üzerine yapılan çalışmaların pek çoğu günümüzde deneysel olarak gerçekleştirilmektedir. Müziğin nasıl duygular uyandırdığı, bu duygulara nasıl reaksiyon gösterildiği ve bu reaksiyonların fizyolojik özellikleri gibi konular bir grup araştırmayı oluştururken, diğer bir grup araştırma da, müziğe duyulan duyguların nasıl ölçülebileceği ve ölçek geliştirme çalışmaları üzerine odaklanmaktadır. Dinleyicinin özbildirimi, yüz ifadelerinin ölçümü (elektromyografi), fMRI (Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntüleme)

ölçümleri, algı-yargı ve hafıza gibi kavramların ele alındığı bilgisayarlı ölçümler, müzik ve duygu araştırmalarında kullanılan ölçme yöntemlerindeki geniş yelpazeyi oluşturmaktadır.

Konu üzerindeki tartişmalar ve araştırmalardan bir kısmı da yalnızca müzikle olan deneyimlerin, yalnızca müzik ve dinleyiciyi içermediğini, besteci ve icracı öğelerinin de araştırmalarda dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Örneğin, bestecinin anlatmak istedikleri ile icracının bu anlatımı yansıtmayı dinleyiciyi ne kadar etkiler?

Müzikle duygular arasındaki ilişki, müziğin kendi sistemi içerisinde tanımlanabilir. Ritim, harmoni, tını, yüksek ton, alçak ton veya majör-minör ayırımları, müziğin anlattığı veya uyandırdığı duyguları ne kadar etkiler sorusu da araştırmacılar tarafından sorgulanmıştır. Kültürel etkenler de araştırmalara konu olmuş, farklı kültürlerdeki müzikler üzerine de araştırmalar yapılmıştır.

7.2. DİNLEYİCİ DUYGULARI İLE MÜZİK FORMLARI VE AKUSTİK ÖZELLİKLER ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yer alan araştırmalar 1930'lu yıllardan beri müziğe özgü yapı ve formlar ile akustik özelliklerin dinleyici duygularını nasıl etkilediği üzerine yapılan çalışmalardan örnekler sunmaktadır.

Havner (1936) '*Experimental Studies of the Elements of Expression in Music*' isimli çalışmasıyla, dinleyicilerin müzik algıları üzerine yapılan çalışmaların ilk örneklerinden birini sunmaktadır. Bu çalışmasında Havner, müziğin anlamı ve ifade gücü üzerine bir araştırma desenlemiş. Makale birkaç aşamalı geniş bir araştırmayı kapsamaktadır. Katılımcılarına ilk önce kısa ve uzun müzik parçaları dinleterek, müzik eğitimi almış ve almamış olmalarının, dinledikleri müziği ne kadar anladıklarını değiştirip değiştirmediğini sorgulamış. Araştırmanın bu aşamasında katılımcılar arasında eř bildirim saptamış.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise kendisinin hazırlamış olduğu altılı bir gruplamada, topladığı homojen sıfatlardan oluşan bir tanımlar listesini katılımcılara işaretlemeleri için vermiş ve onlardan beş farklı klasik müzik segmanını dinledikten sonra neler hissettiklerini listede belirtmelerini istemiş. Araştırmanın bu aşamasında

katılımcıların farklı müzik segmanlarına verdikleri yanıtları inceleyerek karşılaştırmış.

Hazırlamış olduğu sıfatlar listesinin istatistiksel amaçlara uygun olduğunu saptadıktan sonra, aynı listeleri farklı müzik formlarının dinleyici üzerinde uyandırdığı duyguları saptamak ve sınamak için kullanmış. Araştırmanın bu aşamasında kullanılan dört farklı müzik formu olarak majör ve minör mod, katı ve akıcı ritim, karmaşık ve basit armoni ile yükselen ve alçalan melodi saptanmış.

Her müzik formu için farklı melodik yapısı olan müzikler seçeceği yerde, aynı müzik parçasını, Mendelssohn'un *Song without Word* isimli eserini deneysel değişken olarak kullanacağı her bir müzik formuna göre yeniden düzenlemiş. Örneğin, katılımcılar bu parçayı hem majör hem de minör modunda dinlemişler ve ellerindeki sıfat listesinde hissettiklerini işaretlemişler. Bu aşamadan elde edilen veriler analiz edildiğinde Havner şu sonuçlara ulaşmış;

- a)Majör mod mutlu, neşeli, zarif ve oynak buna karşın minör mod hüzünlü, hayalci ve duygusal duyguları uyandırmıştır. Ancak, heyecan, canlılık, ağırbaşlılık veya dinginlik gibi duygular bu iki form dinlendiğinde katılımcılarca belirlenememiştir.
- b) Katı ritimler canlı ve ağırbaşlı; akıcı ritimler ise neşeli, zarif, hayalci ve müşfik olarak belirlenirken her iki ritim de katılımcılarda heyecanlı veya dingin duyguları yaratmamıştır.
- c) Katılımcılarda karmaşık ve uyumsuz armoniler heyecan, rahatsızlık, canlılık ve biraz da hüzün duygularını canlandırırken basit armoniler mutlu, zarif, dingin ve lirik duygular uyandırmıştır.
- d) Yükselen ve alçalan melodiler ise ağırlıklı olarak katılımcılarda bir duygu yaratmamıştır.(Havner, 1936: 246-268)

Müzik formlarının dinleyici üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalar, farklı desenlemelerle, farklı araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Juslin ve Lindström, 2010 yılında yapmış oldukları '*Musical Expression of Emotions: Modelling Listeners' Judgements of Composed and Performed Features*' isimli araştırmada Havner'in izinden yürümekle birlikte, çağdaş teknolojinin sunduğu imkânları da kullanmışlardır. Araştırmada amaç, kendilerinden önce yapılan araştırmaların bulgularını test etmek, besteci özellikleri ve icracı özellikleri olarak ikiye ayırmış oldukları müzik formlarının belirgin duygularla olan ilintilerini

bulmak ve bu öğeler arasındaki etkileşimin de dinleyici algısını nasıl etkilediğini saptamaya çalışmak olarak belirlenmiştir.

Araştırmada, Havner'in müzik formlarından tempo, mod, perde, armoni ve ritim gibi besteci özelliklerine yoğunlaşırken, Juslin'in daha önce yapmış olduğu bir çalışmasında da müzik formlarından tempo, ses yüksekliği, artikülasyon ve tını gibi icracı özelliklerine odaklandığına değinilmiştir.

İki gruba ayrılmış olan bu müzik form ve özelliklerini bir müzik sentezleyicisini kullanarak farklı karmalar yaratmışlar: hızlı tempo major, hızlı tempo minör gibi. Ortaya çıkan 384 kombinasyonu on dinleyici/katılımcıya dinletmişler ve onlara ne tür hisler duyduklarını yalnızca beş duygu gösteren bir skalada işaretlemelerini istemişler. Katılımcılara sunulan skalada yer alan duyguları; 'mutlu', 'üzüntülü', 'kızgın', 'şefkatli' ve 'ürkütücü' olarak belirlemişler.

Araştırmalarının sonunda elde edilen veriler regresyon analizi kullanılarak değerlendirilmiş ve sonuçlar müzik formlarıyla eşleştirilmiş olan dinleyici algılarının önceki araştırmalarla örtüştüğünü, dahası karmaşık deneysel dinletilerin gerçekleştirilebileceğini ve alanda deneysel çalışmalara bir örnek oluşturduğunu belirtmişler.

Dinleyici duyguları ile müzik form ve akustik özellikler üzerinde duran '*Feelings and perceptions of happiness and sadness induced by music: Similarities, differences, and mixed emotions*' (Hunter, Schellenberg, Schimmack, 2010) isimli çalışma ise, karma akustik özellikler içeren müzik dinletilerinde dinleyici/katılımcıların yukarıdaki çalışmada olduğu kadar net yanıtlar veremediklerini ve kafalarının karıştığını saptamıştır.

Bu çalışma, dinleyicilerin 30 farklı müzik parçasını dinleyerek 1) Bu parçaların nasıl bir duygu ilettiğini belirtmeleri; 2) Bu parçaların kendilerinde nasıl bir duygu yarattığını belirlemeleri ve bu iki verinin karşılaştırılması üzerine desenlenmiş. Aynı tip sormacayı iki araştırma sorusu için de kullanan araştırmacılar, dinleyicilerden, çalınan müziğin kendilerine ne kadar mutlu veya hüzünlü duygular yaşattığını işaretlemelerini istemişler. Aynı zamanda dinleyicilerden, yine çalınan müziğin kendi içinde ne kadar mutlu veya hüzünlü

olduğunu belirtmeleri istenmiş. Bir anlamda kendi duygu algıları ile müziğin ne duygu ifade ettiğini sorgulamışlar.

Çalınan müziklerin temposu (hızlı veya yavaş) ve modu (majör veya minör) değiştirilerek farklı müzik parçaları yaratılmış. Deneklerden, müzikteki duygu ve kendi algılarını sıfatlarla anlatmaları istenmiş. Gerek duygusal, gerekse algısal veriler birbirleri ile oldukça uyumlu olarak saptanmış. Ancak, özellikle mutlu duygu ifade eden (hızlı-majör) ve hüzün ifade eden (yavaş –minör) müzik parçalarında algılanan duyguların, müzik parçalarından aldıkları akustik ipuçları nedeniyle daha doğru olarak saptandığı ortaya konmuş. Hızlı tempoda ve majör gam kullanılan müziklerde mutluluk ifadelerinin daha yüksek olduğu, buna karşın yavaş tempo ve minör gam kullanılan parçalarda hüzün ifadelerinin daha arttığı belirlenmiş. Dinleyicilere karışık akustik ipuçları verildiğinde, örneğin hızlı tempo minör gam veya yavaş tempo majör gam gibi, onların da mutluluk veya hüzün ifadelerinde karışık ve karmaşık yanıtlar verdikleri görülmüş. |

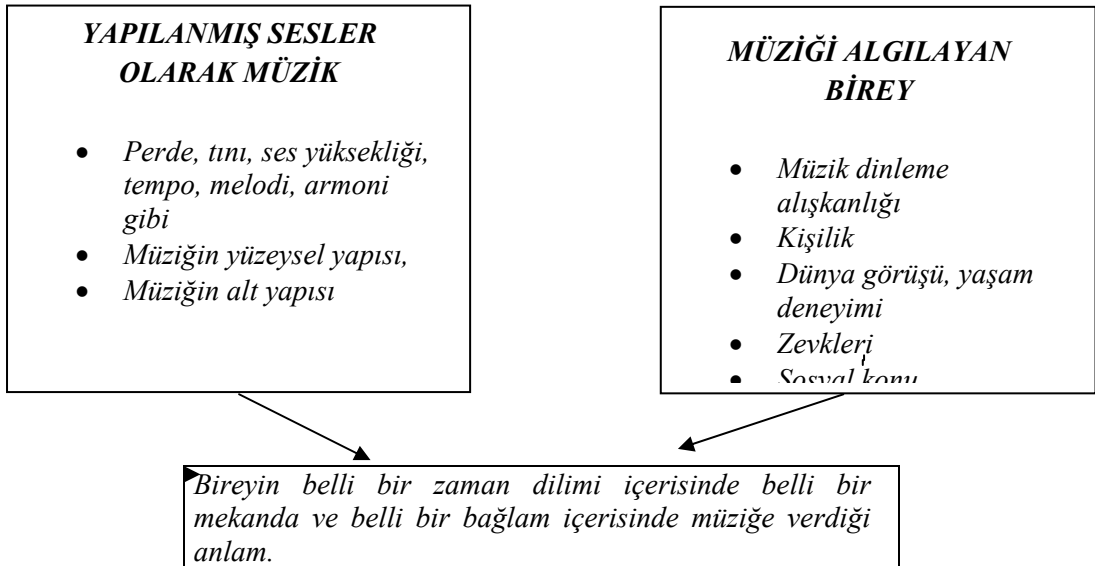
7.3 DİNLEYİCİ DUYGULARI ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Dinleyici duyguları üzerine yapılan bir farklı grup araştırma doğrudan dinleyici duygularını saptamaya yönelik psikolojik ağırlıklı çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmalarda dinletilen müzikler program müziği veya absolut müzik ayırımı yapılmaksızın araştırmacılar tarafından saptanmış. Katılımcılardan bu müzik segmanlarının onlarda uyandırdığı duyguları belirtmeleri istenmiş. Bu saptama çalışmalarında özbildirim, bir başka deyişle katılımcıların kendi seçtikleri bir biçimde duygularını ifade etmeleri yöntemine başvurulduğu gibi, yalnızca araştırmacılar tarafından farklı verilere dayanılarak saptanan duygular listesinden ne hissettiklerini işaretlemeleri de istenmiş.

Kallinen ve Ravaja (2006) '*Emotion perceived and emotion felt: Same and different*' isimli makalelerinde, bir önceki bölümde örnekleri verilmiş olan müzik form ve akustik özelliklerin ifade ettikleri duygular ile dinleyici duygularını, kendi deyimleri ile müziğin ifade ettiği duygularla dinleyicinin duygularını karşılaştırmalarını anlatıyorlar. Bu araştırmanın özünü makalede adı geçen pek çok araştırmanın yanı sıra, müziğin ifade ettiği duygu ile dinleyicinin hissettiği duygu kavramlarını net olarak açıklamaları oluşturuyor. Müzikte anlamın dinleyici ile

müzik arasında oluşan etkileşimden ortaya çıktığı anlatılarak, bu karmaşık ilişkinin anlaşılabilmesi için pek çok farklı bileşenin var olduğunu kabul ediyorlar. Bir yanda müziğin müzik türü, tempo, armoni gibi kendi özellikleri, öte yanda ise müziği algılayan bireyin kişilik, müzik dinleme alışkanlığı, zevkleri gibi kişisel özellikleri gibi faktörlerin göz önünde tutulması gerektiği ve müzikle dinleyicisinin belli bir zamanda, belli bir yerde etkileşime girebildikleri anlatılıyor. Dinleyici bireyin müziğe verdiği anlamın bilişsel, duyumsal veya sosyal olabileceği gibi bireyde oluşan tepkilerin de bilişsel, duygusal veya fizyolojik olabileceği belirtiliyor. Tablo 1 bu görüşleri özetliyor.

Tablo 1. Müziğin Anlamı ve Müzik ile Dinleyici Arasındaki Etkileşim

-Entelektüel anlam, duygusal anlam, sosyal anlam, bireysel anlam
- Zihinsel (bilişsel) kararlar ve Bedensel (fizyolojik) tepkiler
(Kallinen and Ravaja, 2006, 193).

Bu araştırmalarında müziğin kendine özgü yapılarıyla ifade ettiği duygular ile dinleyicilerin bu seçili müziklerden nasıl duygular algıladıklarını saptamaya çalışmışlar. Dinleyicilerinden bir ön çalışmada yalnızca *sevinç*, *hüzün*, *öfke* ve *korku* duygularını simgeleyen resimlerle dinledikleri müziğin özelliğini eşleştirmelerini istemişler. Bunu takiben birer dakikalık segmanlar halinde saptadıkları bu dört duyguyu yapısal olarak yansıttığına inandıkları 12 müzik parçası belirlemişler. Her duygu için üç farklı parça seçmişler.

Örneğin: Sevinç duygusunu ifade eden seçilmiş parçalar: Saint Saens, *Hayvanlar Karnavalı, Final bölümü*; Haydn, *Re major Piyano Konçertosu, 'Vivace'*

Hüzün duygusu için: Schuman *4. No'lu Senfoni, girişten itibaren*; Marini, *Passacagli*; Mussorgsky, *Çıplak Dağda Bir Gece, girişten itibaren*

Korku duygusunu ifade eden: Mussorgsky, *Çıplak Dağda Bir Gece, girişten itibaren*; Beethoven, *4. No'lu Senfonisi, girişten itibaren*

Öfke duygusu için: Borodin, *Si minör 2 no'lu Senfonisi, girişten itibaren*; Schumann, *Julius Ceasar Üvertürü, girişten itibaren*

Katılımcılara bu segmanlar dinletildikten sonra onlardan iki farklı soruya yanıt vermeleri istenmiş.

a) Bu parçayı dinlerken ne hissettiniz?

b) Kişisel duygularınız bir yana bu parça sizce nasıl bir duygu ifade ediyordu?

Sonuçlar analiz edildiğinde, önceden korku duygusunu ifade ettiği düşünülen parçaların istatistiksel olarak doğru sonuçlar vermediği görülmüş ve bu parçalar analiz edilmeyip araştırma dışı tutulmuş. Öte yandan elde ettikleri verileri sevinç, hüzün ve öfke duyguları çerçevesinde değerlendirdiklerinde, katılımcıların duyguları ile müziğin ifade ettiğini düşündükleri duygular arasında olumlu bir korelasyon bulunmuş. Ancak, sayılar sevinç ve hüzün duygularındaki korelasyonların öfke duygusuna göre daha yüksek olduğu da belirtilmiş.

'Perceptions of Six Basic Emotions in Music' (Mohn, Argstatter, Wilker: 2010) isimli makalede, katılımcıların müzikte ifade edilen altı farklı duyguyu algılayıp algılayamadıkları araştırılmış ve tartışılmıştır. Araştırmada, altı temel duygu olarak tanımlanan- *mutluluk, hüzün, öfke, şaşkınlık, tikslenme (iğrenme), korku-* duygularının ifade ettiği düşünülen müzikler katılımcılara dinletilmiş. Farklı solo çalgılar kullanılarak 3-5 saniye uzunluğunda bu araştırma için özel olarak hazırlanmış 18 müzik segmanı, daha önce bu parçaları hiç duymamış olan dinleyicilere sunulmuş. Onların bu segmanlarda ifade edilen duyguları algılayıp algılamadıkları saptanmaya çalışılmış. Sorgulanmakta olan altı duygu arasında *hüzün*

ve *mutluluk* diğer duygulara oranla dinletilen müziklerde en kolay saptanan duygular olarak belirlenmiş. Ayrıca katılımcıların müzikle ilgili temel bilgileri ve kişilikleri de araştırmanın değişken değerleri olarak araştırma desenlenmesine katılmış. Sonuç olarak müzikte ifade edilmeye çalışılan altı temel duygunun algılanmasında katılımcıların çocuklukta veya gençlikte görmüş oldukları müzik eğitiminin ve kişilik özelliklerinin etmen olmadığı ortaya konmuş.

'*A Psychological Study of Strong Experiences Induced by Listening to Music: Relationship between Subjectively Evaluated Physical Reactions and Change in Volume while Listening*' (Yasuda: 2009) isimli çalışmada, araştırmacı müziğe gösterilen güçlü tepkilerin belirli fizyolojik reaksiyonlarla bağlantılı olduğu varsayımından hareket ederek, bu fiziki reaksiyonların müzik dinletimi sırasında hangi koşullarda oluştuğunu saptamaya çalışmış. Farklı araştırmaların da desteklediği *boğazda yumru hissi, tüylerin diken diken olması, gözden yaş gelmesi* gibi fizyolojik tepkiler ele alınmış. Bu tür tepkilerin, dinlenen müziğin hangi yapısal veya akustik özellikleri ile bağdaştığını saptamaya yönelik olarak araştırmasını desenlemiştir. Dinleyicilerin müzikte tempo, solo çalgıdan orkestraya geçiş, piyano'dan forte'ye hızlı veya yavaş geçişler, farklı armonilerin kullanılması gibi özelliklerin dinleyicilerde tepkiler yarattığının farklı araştırmalarda saptandığını belirtmekle birlikte, Yasuda bu çalışmasında, müzik yapısının kreşendo ve dekresendo özellikleri üzerine odaklanmıştır.

Yasuda bu çalışmasında, Brahms'ın '*Waltz No. 15 in La bemol major Op.39-1*' ile Scriabin'in '*Etude in Re diyez minor Op.8-12 Pathetic*' eserlerini kullanmıştır. Katılımcılardan farklı segmanlara ayrılmış olan bu parçaları dinlerken hangi fiziki tepkileri veya etkileri hissettiklerini likert ölçekli bir değerlendirme ölçeğinde işaretlemelerini istemiştir. Araştırmadan sonuçlar, fiziki tepkilerin müzikte kullanılan kreşendonun derecesi ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ses hacmi değişimlerinin de bu fiziki tepkilere yol açtığı, özellikle kreşendo sırasında yükselen ses hacminin, tepkileri daha da güçlü kıldığı, daha önce yapılan çalışmaları da destekler bir şekilde saptanmıştır.

7.4 PROGRAM MÜZİĞİ - ABSOLUTE MÜZİK VE DİNLEYİCİ ALGILARI ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Müzik seçimlerinde absolut müzik veya program müziği olarak ayırım yaparak dinleyici müzik etkileşimini saptamaya çalışan araştırmalar da müzik ve algılanan duygu kapsamında yapılan araştırmalar arasında yer almaktadır.

Classification of Reaction Patterns in Listening to Music (Yingling, 1962), dinleyicilerin hem ‘absolut müzik’ hem de ‘program müziği’ dinledikleri zaman bu müzik türlerine olan tepki şekillerini saptamaya yönelik bir araştırmayı anlatmaktadır.

Araştırmacı, bu araştırma desenlemesi içerisinde Ortman, Myers, Schoen ve Lee gibi müzikologların müzik dinleyicisi üzerine yaptıkları araştırma ve sınıflamalardan yola çıkarak, dört farklı dinleyici tipi saptamış: Çağrışımsal, Duygusal, Entelektüel, Duyumsal,

Yingling kendisinin geliştirdiği ve deneysel gruplara uyguladığı tepki araştırmalarının sonucunda, bu dört dinleyici tipinin özelliklerini katılımcıların anlatımlarını kullanarak şöyle açıklıyor:

- Çağrışımsal dinleyici tepkilerinden örnekler
 - bana 17. Yüzyılda bir balo salonunu hatırlatıyor. Salonda kristal şamdanlar var.
 - bana ara ara şiddetli akan bir nehirde giden bir kanoyu hatırlatıyor.
 - bir kraliyet balosu.
- Duygusal dinleyici tepkilerinden örnekler
 - beni korkunç bir şekilde depresyona soktu.
 - üzgün hissettim ama yine de hoşnut kaldım.
 - insanın aklına korku ile karışık şüphe geliyor ama haz ve hüznün ardı ardına geliyor gibi...
 - beni mutlu ve kuş gibi özgür bıraktı.
- Entelektüel dinleyici tepkilerinden örnekler
 - tam anlamı ile klasik, erken klasik dönem örneklerinden biri.
 - melodiyi izlemek çok kolay.
 - giriş bölümünde ritmik bir arka plan ve ardından gelen yükselen bir tempo.
 - yumuşak geçişler ve devamlılık.
- Duyumsal dinleyici tepkilerinden örnekler
 - sanki yakalayamayacağım bir şeye uzanıyormuşum gibi.
 - beni bıçak sırtında hissettiriyor.

---- beni rahatsız hissettiriyor.
---- hemen harekete geçme hissi geliyor içimden.
(Yingling, 1962: 105-110)

Araştırmada katılımcılar üç ayrı grupta rastgele seçimlerle toplanmışlar. Onlara birer saat süren iki farklı oturumda önce ‘absolut müzik’ sonra da ‘program müziği’ parçaları dinletilmiş ve isterlerse müziği dinlerken, isterlerse dinleti sonunda bu parçaların kendilerine ne hissettirdiğini ve ne anlama geldiğini yazmaları istenmiş.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise aynı müzikler aynı sıra ile yine iki ayrı oturumda katılımcılara bir kez daha dinletilmiş. Ancak, bu kez katılımcılardan dört farklı dinleyici tipini tanımlayacak şekilde cümlelerden oluşan bir sormacayı işaretlemeleri istenmiş.

Araştırmanın bu aşamasında beş farklı absolut müzik ve program müziği parçası seçilmiş. Bu besteler geniş bir yelpazede yer alan farklı dönemlere ait olan parçalardan oluşturulmuş.

Absolut müzik parçaları: 1. Haydn, *Senfoni No. 45, İkinci Bölüm*,
2. Debussy, *Fetes, Nocturnes, Fetes et Sirenes*; 3. Borodin, *Senfoni No. 2, İkinci Bölüm*,; 4. Handel, *Water Music Suite, Allegro*; 5. Stravinsky, *Nefesliler için Octet, Birinci Kısım*.

Program müziği parçaları: 1. Pierne, *Entrance of the Little Faun*; 2. Moussorgsky, *Kiev’de Büyük Kapı, Sergideki Resimler*; 3. Berlioz, *Darağacına Yürüyüş, Fantastik Senfoni*; 4. Liszt, *Les Preludes, 4. Konu*; 5. Mossolov, *Çelik Dökümhanesi*

Elde edilen veriler, farklı müzik türleri ve dinleyici tipleri açısından değerlendirilmiş. Absolut müzik açısından bakıldığı zaman çağrışımsal dinleyici tiplerinin Haydn, Borodin ve Handel parçalarında baskın olduğu, *program müziği* açısından ise bu tip dinleyici tiplerine *Fantastik Senfoni* dinletisinde daha fazla rastlandığı saptanmış. Araştırmacı, katılımcılara program müziği kapsamında dinletilen parçalardan önce program notları verilmemesinin, hatta parçaların isimlerinin dahi belirtilmemesinin, duygusal veya duyumsal tepkilerin azlığını açıklayabileceği sonucuna varmış.

Bu araştırma, program müziği - absolut müzik ve dinleyici tiplerini karşılaştırırken katılımcılardan alınan tepkilerle müzikte duygu algısının dinleyiciden dinleyiciye göre değişebildiğini göstermektedir.

Program müziği ve absolute müzik ayırımının kullanıldığı bir başka araştırma ise Zalanowski'nin 1986'da yapmış olduğu ' *The Effects of Listening Instructions and Cognitive Style on Music Appreciation* ' isimli çalışmadır.

Bu araştırmada program müziği olarak Berlioz'un *Fantastik Senfonisi*, *absolut müzik* olarak da Schubert'in *8 no'lu Si minör Senfonisi (Bitmemiş Senfoni)* seçilmiştir. Bu iki müzik bilişsel stilleri, sağ beyin dominant ve sol beyin dominant olarak farklı olan katılımcılara dinletilmiş. Sayıları 60 olan katılımcılar, program müziği parçasını dinlemeden önce üç farklı gruba bölünmüş. Kendilerine üç farklı dinleme yönergesi verilmiş. Birinci gruba sadece müziği dinlemeleri ve dikkat etmeleri; ikinci gruba müziği dinlerken zihinsel imgeler kurmaları; üçüncü gruba ise dinletilen müzik ile ilgili olarak ayrıntılı program notları verilmiş ve bu program dâhilinde müzikle ilgili zihinsel imgeler kurmaları söylenmiş.

Absolut müzik dinletilen katılımcılar ise dört farklı gruba bölünmüş. Program müziği grubunda olduğu gibi, birinci gruba, sadece müziği dinlemeleri ve dikkat etmeleri; ikinci gruba müziği dinlerken zihinsel imgeler kurmaları; üçüncü gruba- işiteceğiniz bölüm *Andante con motto* olup *sakin ve hüznüldür* gibi soyut bir anlatımı okumaları ve zihinsel imgeler kurmaları; dördüncü gruba ise somut müzik analizi yapılan bir program iletilmiş ve onlara da zihinsel imgeler kurmaları söylenmiş.

Gruplarda bulunan katılımcıların hepsi müziğe duydukları ilgiyi, müzikten aldıkları zevki ve müzikten ne anladıklarını değerlendirmişler. Bir hafta sonra aynı müzik ve aynı bestecilerin benzer parçaları katılımcılara bir kez daha müzik tanımlama ve hafızalarını belirlemek amacıyla dinletilmiş.

Farklı dinleme yönergeleri ile müzik dinleyen katılımcıların verileri karşılaştırıldığında, serbest olarak zihinsel imge kurmaları söylenen katılımcıların program müziği olsun absolut müzik olsun dinledikleri müziğin keyfine ve zevkine en fazla varan grup oldukları saptanmış. Buna karşın, program müziği kapsamında açıklayıcı program verilen katılımcıların dinledikleri müziği daha iyi ve fazla

anlamalarına yol açtığı; absolut müzik dinleyen katılımcılar da ise somut veya soyut program açıklamalarının onların dinledikleri müzikle ilgili hiçbir kanılarını geliştirmedeği gözlemlenmiş.

Katılımcıların sağ veya sol beyin dominant olmaları da dinleme yönergelerinden farklı biçimde yararlanmalarını sağlamış. Sağ beyin dominant katılımcılar, zihinsel imge isteyen yönergelerden olumlu etkilenirken, sol beyin dominant grup olumsuz etkilenmiş. Buna karşın gerek Schubert gerekse Berlioz müziklerinde soyut program notlarını okuyan gruplar arasında sol beyin dominant olanlar bu yönerge şeklinden yararlanan tek grup olduğu gibi hatırlama alıştırmalarında da bu grup öne çıkmış. Zihinsel imge, öyküleme ve imgeleme gibi özellikler kavramsal, bütünsel ve imgesel oldukları için sağ beyinin dominant özellikleri arasındadır, bu nedenle araştırmanın sonuçları şaşırtıcı olmamıştır.

Bu araştırmanın sonuçları da bir önceki çalışmada olduğu gibi çok farklı dinleyici özellikleri olduğu gerçeğini vurgulayarak, bazı standart sonuçlara ulaşmayı beklemenin mantıklı olmayacağını belirtmektedir.

Olson ve Smith (2000), *The Arts and Critical Thinking in American Education*, isimli kitabında, kendi öğrencilerini katılımcı olarak kullandığı oniki yıllık bir sürece yayılan ve her öğretim yılında tekrarlayarak yürüttüğü bir araştırmasından söz ediyor. Kendisi öğretmenlik yaptığı üniversitede *Müzik Beğenisi (Müzik Appreciation)* dersi vermekte ve bu dersi farklı öğrenci gruplarına sunmaktadır. Derslerini yürütmekte olduğu grupları ikiye ayırarak bir grubu kontrol, bir grubu ise deney grubu olarak sınıflıyor. Deney grubuna dört program müziği bestesi dinletmeden önce, bu bestelerle ilgili tartışma ve açıklama seansları yürütüyor. Kontrol grubu ise yalnızca müzikleri dinlemekle yetiniyor onlara herhangi bir açıklama yapılmıyor.

Olson ve Smith bu çalışmasında, Berlioz'dan *Fantastik Senfoni*, Borodin'den *Orta Asya Steplerinde*, Richard Strauss'dan *Don Juan* ve Smetana'dan *Moldau* isimli eserleri seçiyor. Sayıları 700 civarında olan kontrol ve deney gruplarına, adı geçen müzikleri dinlettikten sonra onlardan duygu ve düşüncelerini yazılı olarak aldığı gibi belirli sayıda öğrenciden sözlü olarak da saptıyor.

Dinledikleri müzik ile ilgili olarak program notlarını tartışan deneysel gruptaki katılımcılar, dinledikleri bestelerle ilgili olarak müzik dışı fikirleri saptamakta ve tanımlamakta zorluk çekmemişler. Berlioz bestesindeki *Darağacına Yürüyüş* veya Smetana bestesindeki *Çağlayan* fikirlerinin ilk dinlemeden itibaren katılımcıların zihinlerinde imgesel olarak yer aldığı bulgularla ortaya konuyor.

Kontrol grubunda olan katılımcılar ise onlara sunulan besteler konusunda hiçbir fikre sahip olmadan besteleri dinlemişler. Bu nedenle de Smetana'nın *Çağlayan* fikri onlara uzak kalmış. Ancak, Olson ve Smith bu grupla ilgili olarak da ilginç bulgulara ulaşmış. Dinledikleri müzik hakkında fikir sahibi olmamalarına rağmen, kontrol grubundaki katılımcılar bu beste ilgili olarak 'akan', 'dökülen', 'güçlü', 'çoşkulu', 'çarpan bir şeyler' gibi tanımlar yaparak oldukça geçerli tepkiler göstermişler. Bazı katılımcılar ise benzetmeler kullanarak benzer fikirleri dile getirmişler.

Olson ve Smith, bu geniş kapsamlı araştırmasının sonunda, dinletilen müzik konusunda bilgi aktarılmaya dahi, dinleyicinin bazı müzik ötesi imgelere ulaşabileceğini ve bu imgelerin müziğin programı ile bağlantılı olabileceğini belirtiyor. Ancak, bir uyarı notunu da okuyucuya iletiyor. Bu araştırma sürecinde katılımcı öğrencilerine alternatif olarak dinlettiği bazı bestelerin, örneğin Rimsky-Korsakov'un *Scheherezade* veya Debussy'nin Faun'un *Öğleden Sonrası* gibi programı daha belirsiz veya net olmayan eserlerde her iki grubun da doğru imgeler kurmakta zorlandığını anlatıyor.

Alan yazınında yer alan makale ve araştırmalar müzik ve dinleyici duyguları arasında oluşabilecek etkileşimin farklı boyutlarını ve etmenlerini gözler önüne seriyor. Bölümün başında belirtildiği gibi yapılan araştırmalar, üç farklı odak noktasında incelenmiştir. Birinci odak noktası, müziğin kendi iç dinamikleri ve müzik özelliklerinin dinleyici duygularını nasıl etkilediği üzerine yapılan araştırmalardan oluşmaktadır. İkinci odak noktasında ise, müzik ile dinleyici duygularını bağdaştıran, dinleyicileri sınıflayan ve ölçek geliştirmeye çalışan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda katılımcı/dinleyicilere dinletilen parçaların akustik özellikleri ele alınmış olmakla birlikte, herhangi bir müzik sınıflamasında bulunulmamıştır. Bu alan yazını taramasında üçüncü odak noktası

olarak da program müziği ile absolut müzik besteleri olarak belirlenen müzik eserlerinin katılımcı/dinleyiciler üzerinde uyandırdığı duyguları araştıran çalışmalar seçilmiştir.

Bu çalışma çerçevesinde elde edilen bulgular, alan yazını çerçevesinde açıklanan makalelerle karşılaştırıldığında ve tartışıldığında, farklı açılardan alana katkılar getireceği inancı güçlenmiştir.

8. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLERİ

Araştırmanın problemi: Müzik ve duygu ilişkisinde besteci ve dinleyici arasında ifade ve algı farklılıkları var mıdır?

Araştırmanın alt problemleri:

- 1 - Program müziği sisteminde bestelenen batı sanat müziği parçalarını dinleyiciler nasıl algılıyor?
- 2 - Dinleyici algıları ile bestecinin dinleyicisinde uyandırmaya çalıştığı duygular ne kadar örtüşmektedir?

9. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma çerçevesinde, müzik dinleyicisinin ton, tını, melodi gibi teknik özellikleri tanıyıp tanımadığından çok, dinlediği müziğin uyandırdığı imge ve fikirler üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada, program müziği felsefesi çerçevesinde bestelenmiş müzik türleri kullanılmıştır. Bu müzik türlerinin, dinleyicilerde uyandırdığı imge ve fikirler saptanmaya çalışılarak, besteci ve dinleyicisi arasında aynı duygu benzerliklerinin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

10. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Alan yazınında besteci ve dinleyici duygularını içeren sayısız araştırma bulunmaktadır. Bir müzik parçasının dinleyicide uyandırdığı duyguları ve bu duyguların program müziği kapsamında beste yapan besteci duyguları ile örtüşüp örtüşmediğini sorgulayan araştırmalara ülkemizde rastlanmamaktadır. Yine alan yazınında var olan araştırmaların pek çoğu batı sanat müziği kültürüne daha yakın veya yatkın olan dinleyicilerle yapılmıştır. Bu müzik türünde sınırlı deneyimi olan

katılımcılarla yapılan bu çalışmanın, alan yazınına gerek ülkemizde gerekse uluslar arası boyutta katkı sağlayacağı inancı güdülmektedir.

11. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmada;

a) Araştırmada yer alan katılımcıların araştırma sorularına açık yüreklilikle yanıt verdikleri ve sınıf ortamında dinledikleri müziği açık ve net olarak duydukları,

b) Araştırma kapsamında seçilen program müziği parçalarının araştırmanın amacına uygun olduğu,

c) Araştırmada saptanan fikir grupları ve sayısal analiz yöntemlerinin araştırmanın amacına uygun olduğu,

sayıltılarından hareket edilmiştir.

12. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma;

a) 2011-2012 öğretim yılında araştırmaya gönüllü olarak katılan Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi öğrencileri ile,

b) Çalışmada kullanılan *program müziği* parçalarının seçimi rastgele yapılmış sayı ve müzik süreleri ile,

c) Müzik dinletisinde katılımcılara sınıf ortamında yapılmış olup, müzik kalitesinde kullanılan aygıt ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmada amaç, besteci ile dinleyicisi arasında duygu benzerliklerinin olup olmadığını saptamaktır. Bestecinin bestesine yansıttığı duygularını veya bir temayı, dinleyicinin de aynı duygularla algılayıp algılamadığını sorgulamaktır.

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Müzik felsefesi, psikolojisi ve estetiği sıklıkla müzik ve duyular ve aralarındaki etkileşim üzerine karşıtlıklar oluşturmuştur. Bu karşıtlıklar arasında en dikkat çeken Romantiklerin Savaşı adı da verilen program müziği, absolut müzik tartışmasıdır.

Araştırmanın amacı program müziği geleneğinde bestelenmiş batı sanat müziği parçalarının dinletilmesi ve dinleyicilerin bu müzikleri dinlerken oluşan algılarını saptamaya çalışmaktır.

Araştırma sürecinde

- a) Veri sağlamak amacıyla bir sormaca hazırlanmış,
- b) Konuyla ilgili yurt içi ve dışı alan yazını taranmış,
- c) Araştırmanın evren ve örnekleme belirlenmiş
- d) Araştırmada kullanılacak olan müzikler ve süreleri rastgele saptanmış,
- e) Araştırmada gönüllü olarak yer alan katılımcılara rastgele saptanmış,
- f) Dinletiler yapılarak veri toplanmış,
- g) Veriler yorumlanarak gruplandırılmış ve
- h) Araştırma raporlaştırılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın, müzikte duygu gibi geniş bir yelpazede yer alması nedeniyle dinleyici duyguları ve algıları üzerine yapılan bu çalışmanın evreni müzikle profesyonel olarak uğraşan ve müzik eğitimi almış kişiler dışındaki tüm müzik dinleyicileri olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın örnekleme 2011-2012 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur.

Toplam 160 öğrenci (80 kız, 80 erkek) iki bölümden oluşan bir sormacayı doldurmuşlardır. Sormacanın birinci bölümünde katılımcılarla ilgili demografik bilgiler istenmiş, ikinci bölümünde ise dinledikleri müzik ile ilgili iki soruya yanıt vermişlerdir.

Bilim etiği kuralları gereği, tüm katılımcılardan bu araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını belirten imzalı beyanları istenmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

3.1. YÖNTEM

Zentner ve Eerola (2010) müzikte dinleyici duygularının saptanmasının öznel olmasının doğal olduğunu ancak bu öznellik içinde veri toplamanın ve yapılan araştırmaların bilimselliğini korumanın mümkün olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda konu üzerinde yapılan araştırmalarda;

- a) dinleyici sıfat listelerinin oluşturulması,
- b) likert skalalarının hazırlanması,
- c) bilgisayar ortamında bilgi toplanması,
- d) sözsüz bildirimlerin gözlemlenmesi,
- e) katılımcılara günlük yazdırılması,
- f) serbest yazım yönteminin

kullanılması gibi farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılabileceği belirtilmektedir. Toplanan verilerin nesnel ölçütler içerisinde değerlendirilmesinin de önemli olduğu ve yapılan çalışmanın bilimselliğinin bu şekilde sağlanabileceği anlatılmaktadır.

Bu görüşlerden yola çıkılarak bu araştırmada, katılımcılardan kendi istedikleri sıfat veya benzetmeleri, bir başka deyişle kendi öz bildirimlerini serbest bir şekilde yazmaları istenmiştir. Bu öz bildirimi sağlamak amacı ile de katılımcılara iki sorudan oluşan bir sormaca verilmiştir. Katılımcılardan elde edilen verilerin tümü değerlendirilmiş ve *Sürekli Karşılaştırmalı Metot* çerçevesinde kodlanmış ve fikir ünitelerine ayrılmıştır. Fikir ünitelerine ayrılan verilerin değerlendirilmesinde ise sayısal analiz kullanılmış ve yüzde hesapları yapılarak araştırmacıların yanıtları değerlendirilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORMACA

Katılımcılara iki sorudan oluşan bir sormaca verilmiş ve kendilerine dinletilen her müzik parçası için bu soruları yanıtlamaları istenmiştir. Bu sormacada kullanılan sorular:

1. Bu müzik parçası size ne ifade etti?
2. Bu müzik parçasını dinlerken aklınızdan neler geçti?

olarak saptanmıştır. Sormacanın birinci sorusunun amacı, araştırmamanın birinci alt problemi olan “Program müziği sisteminde bestelenen batı sanat müziği parçalarını dinleyiciler nasıl algılıyor?”; ikinci sorunun amacı ise, araştırmamanın ikinci alt problemi olan “Dinleyici algıları ile bestecinin dinleyicisinde uyandırmaya çalıştığı duygular ne kadar örtüşmektedir?” sorularının yanıtlarını bulmaktır.

Sormaca kesinleştirilmeden önce 15 farklı katılımcıdan oluşan bir bağımsız gruba uygulanmış ve onlardan alınan dönütlere göre ilk aşamada üç olan soru sayısı ikiye indirilmiş, gerekli değişiklikler yapılmış ve sormacadaki soruların dilsel geçerliği sağlanmıştır. Sormacaya katılan bir erkek ve bir kız öğrencinin yanıt örnekleri sırasıyla EK 1. ve EK 2.’de verilmiştir.

3.3 ARAŞTIRMANIN UYGULAMASI

Katılımcılara 25-30 kişilik gruplarda program müziği türünde batı sanat müziği eserleri dinletilmiştir. Seçilen müzikler, bir teyp kullanılarak katılımcılara dinletilmiştir. Dinleti sırasında teyp tüm katılımcılara eşit uzaklıkta, tümünün rahatlıkla duyabileceği bir şekilde sınıfın önüne yerleştirilmiştir.

Katılımcılara beş farklı müzik parçası dinleyecekleri söylenmiş ancak dinledikleri eserlerin bestecileri veya beste isimleri konusunda hiçbir bilgi verilmemiştir.

Katılımcılar her müzik parçasından sonra kendilerine matbu olarak verilen sormacadaki iki soruya yanıt vermişlerdir. Dinletilen müzik parçalarından önce araştırma için seçilen beş esere benzeyen bir farklı parça deneme parçası olarak dinletilerek teybin sesi, katılımcıların çalınan müziği iyi duymaları gibi teknik sorunlar giderilmiştir. Bu deneme sürecinde katılımcılar da kendilerinden ne

istendiği konusunda daha net fikir sahibi olmuşlardır. Seçilen eserler rastgele bir sırada sunulmuş, özel bir sıralama kullanılmamıştır.

Her parçadan sonra katılımcılara dönütlerini yazmaları için yeterli zaman verilmiş ve kendilerine istedikleri gibi yanıt verecekleri anlatılarak dönüt sitillerinde veya kullanacakları dil konusunda kısıtlayıcı açıklamalar yapılmamıştır. Tüm uygulama 40-45 dakikalık bir süre içerisinde tamamlanmıştır.

3.4. ARAşTIRMADA KULLANILAN BESTELER VE BESTECİLERİ

Araştırmada deneme parçası dhil altı batı sanat müziği eseri seçilmiştir. Bu seçim araştırmacı ve danışmanı tarafından program müziği eserleri arasından rastgele bir seçimle saptanmıştır. Bu eserleri ve açıklamalarını, dinleti sırasına göre şöyle sıralayabiliriz.

3.4.1. Parça 1 ve Parça 2 Saint Saens: Carnival of Animals - Hayvanlar Karnavalı

Saint-Saens'ın bu eseri ilk dinletisinden sonra arkadaşı ve destekçisi Franz Liszt için onun ölümünden kısa bir süre önce çalınmış ancak, Saint-Saens kendi ölümüne kadar bu eserin alınması yasaklamıştır. Eser icra edilirken bazı performanslarda Ogdan Nash'in eserdeki hayvanları anlatan şiiri okunmuştur.

Araştırma çerçevesinde eserde yer alan '*Eşek*', '*Fil*' araştırmanın beş eserinden ikisi olarak dinletilmiş, '*Akvaryum*' ise deneme parçası olarak seçilmiştir (<http://www.kennedycenter.org>, 2012).

3.4.2. Parça 3 Tchaikovsky : 1812 Overture - 1812 Uvertürü

1812 yılında Fransa ve Rusya arasında geçen ve Rusya'nın zaferi ile sonuçlanan savaşı betimler. Kaynaklarda Tchaikovsky'e 1880 yılında sipariş edilen eseri bestecisinin sevmediği belirtilir (<http://www.bhso.org>, 2012).

3.4.3 Parça 4 Smentana: Die Moldau

Altı senfonik şiirden oluşan bu eseri Smentana 1875 ile 1880 yılları arasında bestelemiştir. Araştırmada bu altı senfonik şiirden Vltava isimli olanı kullanılmıştır. Vltava Nehri ek Cumhuriyeti'nin en uzun nehridir. Eser iki küçük ırmağın

birleşmesini anlatarak başlar. Vltava, Prag'dan geçer ve genişleyerek Elbe Nehrine karışır.

Bu eser, Smentana'nın en hatırlanan müziklerinden birisidir. Bu eserini bestelerken Smentana bu ulu nehrin seslerini canlandırabilmek için müziğin sesleri ile liriğin seslerini yansıtmaya çalışmıştır (<http://www.mhhe.com>, 2012).

3.4.4. Parça 5 Rimsky Korsakov: Flight of the Bumblebee – Arıların Dansı

Bu eser Korsakov'un *Çar Saltan'ın Öyküsü* isimli operasının 3. Perdesi sonunda bir orkestral ara pasaj niteliğinde bestelenmiştir. Bir arıya dönüşen çarın oğlu, kendisinin sağ olduğunu bilmeyen babasını aramak için uçuşa geçmiştir. Bu eser, çılgin temposu ve kesintisiz süregelen kromotik onaltılık notaları ile hemen tanınabilen bir parçadır (<http://skepchick.org>, 2012).

3.5. SORMACADAN ELDE EDİLEN BULGULARIN ANALİZİ VE YORUMLANMASI İÇİN KULLANILAN YÖNTEM

Bulguların analizi ve yorumlanmasında araştırılan konuyu açıklayıcı, verilerin yorumlanmasını sağlayan bir nitel araştırma, yorumlanma yöntemi olan *Sürekli Karşılaştırmalı Metot* benimsenmiştir (Strauss and Gorbun, 1990). Bu yöntem çerçevesinde veriler, önceden araştırmacı veya başka bir kaynak tarafından yapılmış olan sınıflandırmalara göre analiz edilmezler. Bulgular araştırma sürecinde toplandıktan sonra sınıflandırılır.

Sürekli Karşılaştırmalı Metot'ta veriler incelenerek tümevarım şeklinde sınıflandırılır. Elde edilen veriler incelenir, kodlanır ve benzer veriler aynı kod sınıfının yani fikir ünitesinin altına yerleştirilir. İncelenen veriler sürekli karşılaştırma işlemi ile gruplandırılır. Veriler içerisinde benzerlikleri olan veya aynı anlam sınıfında olan veriler tükenince yeni bir kod sınıfı, fikir ünitesi oluşturulur (Ekiz, 2009: 90-95).

Araştırmada tüm katılımcılara sormaca verildikten sonra, her katılımcıya analizde karmaşayı önlemek ve nesneliği sağlamak amacıyla birer numara verilmiştir. Her bir katılımcının her iki soruya verdikleri yanıtlar *Sürekli*

Karşılaştırmalı Metot kullanılarak fikir ünitelerine ayrılmış ve benzer yanıtlar aynı fikir ünitesi altında toplanmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılan ilk analizler, sosyal bilimlerde nicel ve nitel veri analizinde uzman iki öğretim üyesi ile paylaşarak yapılan değerlendirmelerin ve sınıflandırmaların geçerliği konusunda uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda fikir üniteleri yeniden düzenlenmiş ve sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların verdikleri tüm yanıtlar 484 farklı sıfat ve tanım içermiştir. Bu sayı, aynı yanıtı veren farklı katılımcılar olduğu da düşünülerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların aynı veya benzer olan tanımları 21 fikir ünitesinde toplanmıştır. Bulgular, istatistiksel analizlerin yapılabilmesi için bilgisayar ortamında betimsel analiz yapılacak şekilde kayıt edilmiştir. Gerek katılımcılardan alınan bazı demografik bilgiler, gerekse vermiş oldukları yanıtlar betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

Katılımcılardan elde edilerek oluşturulan ilk ve sınıflandırılmamış sıfatlar listesi EK 3'te yer almaktadır. Katılımcılarla ilgili olan demografik bilgiler ise EK 4'de yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLARI

1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Müzik ve dinleyici duyguları üzerine yapılan araştırmalar da göstermiştir ki müzik kısa bir süre içerisinde bile dinleyicisine uyarılar gönderen ve onlarda farklı ve çoklu duygular uyandıran karmaşık bir sistemdir. Bu sisteme absolut müzik savunucuları organize sesler desin, program müziği taraftarları bestecinin ifade ettiği duyguları anlatır desin, müzik üzerine yapılan tüm araştırmaların tek bir sonuca ulaşmaları olası değildir.

Müzik dinleyen bireyler müziği bir şekilde anlayarak dinlerler. Müziği dinleyen birey, müziği oluşturan notaların melodisini, armonisini, ritmini ve bu öğeler arasındaki etkileşimi duyar. Dinleyici için müzik lamda ile ölçülecek ses dalgaları değildir. Dinleyici müziğin doğasında bulunan öğeleri kullanarak dinlediği parça her neyse onu anlamaya çalışır. Ancak bireyler açısından bakıldığında her müzik parçası aynı şekilde anlaşılabilir. Farklı dinleyiciler, farklı müzik parçalarına farklı tepkiler gösterebilirler.

Müzikle ilgili tartışmaların bir başka yönünde ise bireylerin müzik deneyimlerini gerçek dünya ile nasıl ilişkilendirdiği konusu bulunmaktadır. Bir dinleyici bir müzik parçasını dinlerken boş bir yaprak sayfası gibi değildir. Dünya bilgisi, müzikle ilgili bilgilerini de dinlediği müziği anlarken veya değerlendirirken kullanır. Daha müziğin ilk notalarında bu bilgiler harekete geçer ve dinleyici müziğe duyumsal bir şekilde ilk tepkisini gösterir (Meyer, 1956: 11).

Tüm bu farklılıklara rağmen, müzikten algılanan duygular dinleyici tarafından ayrıştırılabilir ve tanımlanabilir (Meyer, 1956: 20-21). Araştırmanın temeli bu fikre dayandırılmaktadır. Rastgele seçilmiş olan program müziği eserlerine araştırma katılımcılarının nasıl tepki gösterdikleri ve ne düşündükleri sorgulanarak, elde edilen bulgular müzik, duygu, program müziği ve absolut müzik kapsamında tartışılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN DİNLEYİCİ DÖNÜTLERİNİN PARÇALARA GÖRE DAĞILIMI

1.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi : “Program müziği sisteminde bestelenen batı sanat müziği parçalarını dinleyiciler nasıl algılıyor?” sorusunun yanıtları için katılımcılara “Bu müzik parçası size ne ifade etti?” olarak sorulan birinci soruya verilen yanıtlar *Sürekli Karşılaştırmalı Metodne* göre fikir ünitelerine ayrılarak sınıflandırılmıştır. Tablo 2 birinci alt probleme ait verileri katılımcılara dinletilen parçalara göre sınıflandırılmış, genel bir listesini sunmaktadır.

Katılımcılara dinletilen program müziği türleri birbirlerinden farklılıklar gösterdikleri için elde edilen dönüt kümeleri de farklılık göstermiştir. Dinletilen parçalara göre oluşturulan fikir üniteleri, katılımcılara dinletilen parçalar bazında genel bir tablo halinde aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik Size Ne İfade Etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlar

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Anılar	Anılar			Anılar Geçmişte hissetme	
Beğendim	Etkileyici Görkemli Güzel Hoş Keyif aldım Kulağa hoş geldi Şirin	Heyecanlan- dım		Beğendim Dinlendirici Güzel Sakinleştirici	Beğendim
Beğenme- dim	Beğenmedim İğrenç Sıkıldım	Beğenmedim Gıcık İğrenç İtici Kötü Saçma Sinir bozucu	Beğenmedim Gürültülü Kafam karıştı Sıkıcı Sinir bozucu	Beğenmedim Sıkıcı Sıkıldım Uykum geldi	Beğenmedim Durağan Rahatsız edici Sıkıcı Sinir Yoruldum

Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik Size Ne İfade Etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Çizgi Film/Film	Çizgi Film Film Kareleri	Çizgi Film Detektif Filmi Film Müziği Korku Filimi	Eski Film Müziği Film Tom Ve Jerry	Dizi Müziği	Charlie Chaplin Komedi Filmi Tom Ve Jerry
Dans/Balo	Balo Dans Dans Hissi			Bale Balo Dans	Balo Dans Dans Hissi
Doğa				Deniz Kokusu Doğa Su Altı Dünyası	Doğa
Eğlenceli/ Komik	Neşeli Komik	Eğlenceli Komik			Eğlenceli Neşeli Muziplik Sakarlık Ve Komiklik
Gizem-Sır	Merak	Gizem Sır Merak Duygusu	Merak Hissi		
Hayvanlar	Kuş	Kedi Cıyıklaması Kuş		Hayvanlar Ölen Kuş	Arılar Kedi Fare Sivrisinek Sinek
Ritim/ Enerji	Coşku Coşturan Ritim Enerjik	Telaş	Hız Ritim Hareket		Acecelilik Canlılık Hareketli Hızlı Hızlılık Kımıl kımıl Koşuşturma
Konser/ Orkestra/ Müzikal	Müzikal Maestro Hissi	Müzikal	Orkestra Konser	Bale Konser Müzikal Opera	Deli Müzisyen
Masal - Macera		Macera Hissi	Macera	Masal Masalsı	Macera
Mevsimler	Yaz Günü	Yaz Günü		Bahar	
Milliyetçilik	23 Nisan		Milliyetçilik		

Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik Size Ne İfade Etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Olumlu/ Rahatlatıcı Duygular	Huzur Mutlu Mutluluk Rahatlatıcı Sakinlik Sıcaklık Umut Yeni Başlangıçlar		Adrenalin Başarı Coşku Duygu Yoğunluğu Gurur Güç Gülümseme Hissi Heyecan İhtişam Mutluluk Hissi Onur Özgürlük Prestij Şan Şöhret Umut Yaşam sevinci Yükseliş Hissi Zirve	Aile Yuva Aşk Ve Tutku Çocukluk hissi Dinginlik Duygusalılık Düzen hissi Ferahlık Güzel Kokular Hafiflik Hissi Harmoni Hissi Huzur İlham Masumiyet Mutluluk Özgürlük Rahatlama Romantik Saflik Sakinlik Sevgi Sevinç Tebessüm Umut Yaşam Sevinci Yenilik	Coşku Gülümseme Yaramazlık Komiklik

Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik Size Ne İfade Etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Olumsuz/ Rahatsız Eden Duygular	Çelişki hissi Gerildim Hüzün Öfke Rahatsız Edici	Acayıplık Amaçsız Belirsizlik Cinayet Dehşet Düşme hissi Endişe Gerildim Hiçlik Hortlaklar Huzursuzluk Hüzün İç gıdıklayıcı Kapana kısılmışlık hissi Karamsarlık Kasvet Kaybolmuşluk hissi Korku Kovalamaca hissi Mezarlık Ölüm Rahatsız edici Sabırsızlık Şüphe Takip edilme hissi Tedirginlik Tehlike hissi Ürperme Üzüntü Yarım kalmışlık hissi	Endişe Hüzün İhanet İhtiras İntikam Kaos Kargaşa Karmaş Panik Silah Tehlike yaklaşıyor Yas	Arayış içinde Olma Aşk Ve Ayrılık Ayrılık Beklenti Düşündürücü Gerilim Hüzün Kararsızlık Özlem Şaşkınlık Tedirginlik Umutsuzluk Umutsuzluk	Çocukluğa hasret Gergin Heyecan Huzursuzluk Hissi Kaçış Karmaşa Kovalamaca Öfke Sabırsızlık Sakarlık Stres Şaşırtıcı Şımarık Şüphe Takip ediliyor hissi Telaş Tuhaf Tutku Yetişme hissi
Rahatsız Edici/ Ürkütücü Sesler		Bıçak Sesi Metal Sesi, Gıcırtı			Kulak Tırmalayıcı
Ritim - Enerji			Hız Ritim Hareket		

Tablo 2. Parçalara Göre ‘Müzik Size Ne İfade Etti’ Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Tören/Şölen/ Ritüel	23 Nisan Askerlerin yürüyüşü Marş Zafer Resmi kutlama		Bayram Tören Şölen Zafer Kurtuluş Kutlama	Düğün	
Diğer	Asil Bekleyiş Emek Yaşam Takım ruhu	Bitiş İlginç	Çaba Futbol maçı Kahramanlık Liderlik Mücadele		Saklambaç
Hiçbir Şey	Hiçbir şey	Hiçbir şey		Hiçbir şey	Hiçbir şey

Tablo 2 tüm parçalar kapsamında katılımcıların ‘Bu müzik parçası size ne ifade etti?’ sorusuna vermiş oldukları yanıtların sunumunu göstermektedir. Toplam yanıt sayısı 298 sıfat veya benzetme olarak saptanmıştır.

1.1.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi: “Dinleyici algıları ile bestecinin dinleyicisinde uyandırmaya çalıştığı duygular ne kadar örtüşmektedir?” sorusunun yanıtları için katılımcılara “Bu müzik parçasını dinlerken aklınızdan neler geçti?” olarak sorulan ikinci soruya verilen yanıtlar, *Sürekli Karşılaştırmalı Metodne* göre fikir ünitelerine ayrılarak sınıflandırılmıştır. Tablo 3’te ikinci alt probleme ait verilerin katılımcılara dinletilen parçalara göre sınıflandırılmış genel bir listesi sunulmaktadır.

Tablo 3. Parçalara Göre 'Bu Müzik Parçasını Dinlerken Aklınızdan Neler Geçti? Sorusuna Verilen Yanıtlar

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Anılar	Anılar Geçmişe döndüm		Tarihi duygular	Anılar	Anılar
Beğendim	Keyif aldım	Heyecan- landım		Keyif aldım Şirin Uyumaya yardımcı	Beğendim
Beğen- medim	Etkilen- medim Sıkıldım Sevmedim	Aksi Anlamsız Gereksiz Sevmedim Sıkıcı Sinir bozucu	Beğenmedim Gerildim Gürültülü Kafam karıştı Sıkıcı Sinir bozucu	Beğenmedim Sıkıcı Sıkıldım Uykum geldi	Beğenmedim
Çizgi Film/Film	Çizgi Filmler Eski zaman filmleri Film Komedi filmi Romantik filmler Tom ve Jerry	Çizgi Film Dedektif olayı Korku film Pembe Panter Siyah beyaz film Tom ve Jerry	Çizgi film Film müziği Savaş sahnesi Tom ve Jerry	Aşk sahnesi Film kareleri Finding Nemo Tiyatro sahnesi	Charlie Chaplin Çizgi film Eski çizgi film kareleri Film kareleri Komedi filmi Tom ve Jerry
Dans/Balo	Balo Dans eden insanlar		Dans eden insanlar	Arka fon müziği Bale izliyormuş gibi Balo Dans edenler	
Doğa	Doğa			Doğada yürümek Su kenarı	
Eğlenceli/ Komik	Komik Muziplik Neşeli Yaramazlık	Komik			Eğlenceli Komik Muziplik Neşeli Sakarlık ve komiklik

Tablo 3. Parçalara Göre 'Bu Müzik Parçasını Dinlerken Aklınızdan Neler Geçti?' Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Gizem-Sır	Viyolonsel nasıl çalınır?	Ahşap ev Şato Gizem Sis ve gölgeler			
Hayvanlar	Otlayan inekler	Kedi cıyıklaması Kuş çığlığı Yarasa			Arılar Arıların dansı Böcekler Kelebekler Sivrisinek Sinek
Konser/ Orkestra/ Müzikal	Müzikaller Orkestra Konser	Müzikal Müzisyenler	Konser	Konser Mızıka çalan adam Orkestra Yalnız müzisyen	Deli müzisyen Konser
Masal - Macera	Masal			Masal dünyası Masallar	
Mevsimler	Bahar ayları	Bahar havası			
Milliyetçilik	Milliyetçilik		Milliyetçilik		
Olumlu Rahatlatıcı Duygular	Coşku Hayal etmek Mutlu insanlar Mutluluk hissi Rahatlatıcı Yeni başlangıçlar		Başarı Cesaret Coşku Gurur Heyecan İhtişam Mutluluk Nirvana Özgürlük Sevinç	Ahenk Aşk Başarı Destansı duygular Hayal kurma Her şey güzel olacak hissi Heyecanlı bir durum Huzur İlham Kavuşma ve ayrılma Masumiyet Mutluluk hissi Yaratıcılık Yeni başlangıçlar	Şevk

Tablo 3. Parçalara Göre 'Bu Müzik Parçasını Dinlerken Aklınızdan Neler Geçti? Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Olumsuz Rahatsız Eden Duygular	Yokluk hissi	Aksaklık Aksi Cinayet Dövüşen insanlar Huzursuzluk hissi Hüzünlü olay Kaçma hissi Korku Kötü bir şey olacak hissi Ölüm Pusuda yatma Savaş Sıkıntı hissi Sinirli Takip etme Tedirginlik Tehlike hissi	Gözyaşı Kargaşa Korku Şehrin gürültüsü Zıtlık hissi	Dram Hüzün Kavuşma ve ayrılık Şaşkınlık Veda ve ayrılık Yalnızlık Yorgunluk	Cinayet Günümüzün kalabalığı Kaçış Karışma Kendimi yavaş hissettim Kovalamaca Panik Sakarlık Şizofren insanlar Telaş
Rahatsız Edici/ Ürkütücü Sesler	Tiz sesler	Bıçak sesi Gıcırdayan merdivenler Kılıç sesleri Kulak tırmalayıcı Tiz ses Metal sesi Gıcırta			
Ritim/ Enerji	Coşku Coşturan ritim Enerjik	Telaş	Hız Ritim Hareket		Acelecilik Dinamizm Hareketli Hız İnsanların koşuşturması Koşturma Yarışma Yerinde duramama Yetişmeye çalışan insanlar

Tablo 3. Parçalara Göre ‘Bu Müzik Parçasını Dinlerken Aklınızdan Neler Geçti?’ Sorusuna Verilen Yanıtlar (Devamı)

Fikir Üniteleri	Parça 1 Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil	Parça 2 Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek	Parça 3 Tchaikovsky 1812 Uvertürü	Parça 4 Smetana: Moldau	Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı
Tören/Şölen/Ritüel	23 Nisan Panayır Resmi tören Tören Yürüyüş yapan askerler Zafer		Askerler Bando Düğün Festival Havai fişekler İbadet İstiklal marşı Kilise çanları Kral kraliçe yürüyüşü Kurtuluş Kutlama Marş Milli bayramlar Olimpiyatlar Tören Yılbaşı çanları Zafer		
Diğer	Anlamadım Güzel bir gün		Gladatör Kovboylar Yolculuk		
Hiçbir şey	Hiçbir şey	Hiçbir şey Boş		Hiçbir şey	Hiçbir şey

‘Bu müzik parçasını dinlerken aklınızdan ne geçti?’ sorusuna verilen yanıtlar, sıfat veya benzetme, 245 adettir. Bu sayı içerisinde birbirleri ile aynı olan sıfatlar da bulunmaktadır.

Elde edilen bu veriler, bir sıfatın birden fazla katılımcı tarafından yazılmış olduğu da göz önünde bulundurularak yüzdeler olarak hesaplanmıştır. Sonuçlar, katılımcılara dinletilen parçalar bazında ve toplam olarak her soru için tartışılmıştır.

2. PARÇALARA GÖRE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu alt bölümde katılımcılara dinletilmiş olan beş ayrı parça katılımcı tepkileri açısından değerlendirilmektedir. Araştırmanın alt problemi olarak saptanan iki soru ile, dinleyici algıları saptanmaya ve daha sonra da bu algılarla bestecinin ifade etmek istediği duyguların örtüşüp örtüşmediği saptanmaya çalışılmıştır. Bu iki soru

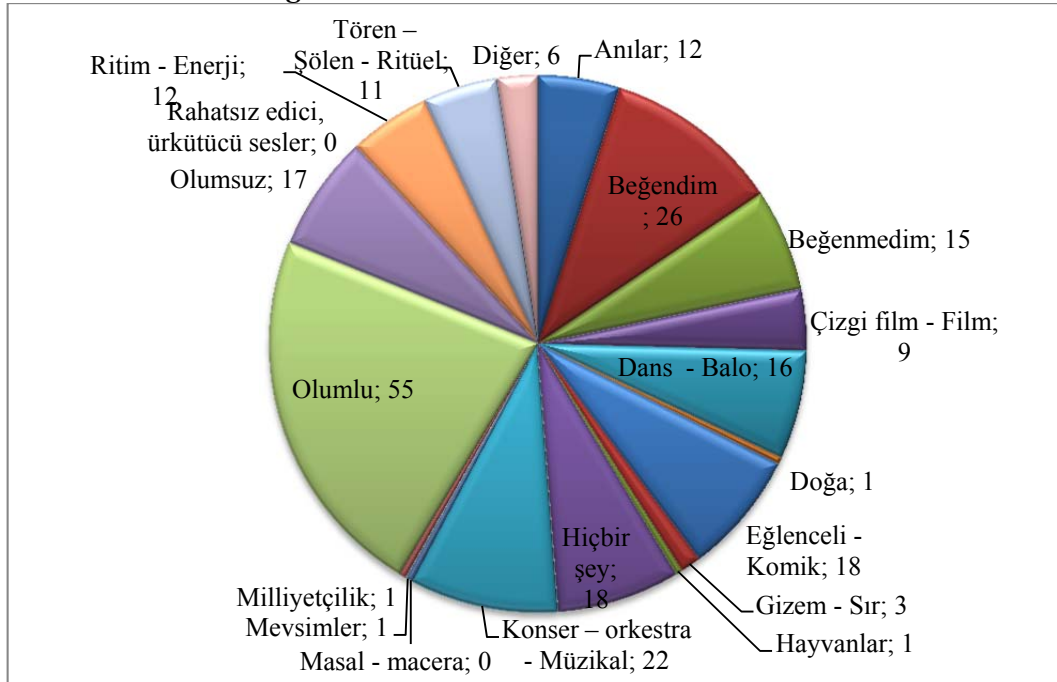
birbirleri ile ilintili olmaları nedeniyle, bulguların değerlendirilmesinde her iki alt problem verileri bir arada sunulmuştur.

2.1. BİRİNCİ VE İKİNCİ ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1.1. Parça 1 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılardan elde edilen veriler, kendilerine yöneltilen ve araştırmanın birinci alt problemin yanıtını bulmaya yönelik, “Bu parça size ne ifade etti” sorusu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, katılımcıların duygularını ifade ederken kullandıkları sıfatların belirli fikir ünitelerinde yoğunlaştığı saptanmıştır. Şekil 1. bu dağılımı göstermektedir.

Şekil 1. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Bu parçayı dinleyen katılımcılar, en fazla 55 yanıt ile olumlu duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu olumlu duygular *huzur, mutluluk, rahatlatıcı, sakinlik, sıcaklık, umut ve yeni başlangıçlar* olarak sıralanabilir.

Etkileyici, güzel, görkemli, hoş, keyif aldım, kulağa hoş geldi, şirin gibi ifadelerin kullanıldığı *Beğendim* kategorisi ile bu parçada katılımcı yanıtlarının yoğunlaştığı ikinci fikir ünitesidir.

Katılımcılardan elde edilen bu yanıtlar sayısal olarak analiz edildiğinde Tablo 4’de de görüleceği gibi Olumlu duygular %34, Beğendim %16,2 oranlarında değer kazanmışlardır.

Bu eserle ilgili olarak en ilginç bulgulardan birisi ise katılımcıların *Hayvanlar* kategorisine sadece bir yanıtla katılmış olmalarıdır. Sayısal analiz olarak bakıldığında bu oranın olumsuz olarak %99,4 değerlendirildiği görülmektedir. Bir başka deyişle katılımcı yanıtlarının yalnızca %1,9’u adı *Hayvanlar Karnavalı* olan bu bestede herhangi bir hayvanla ilgili bağlantı kurabilmiştir. Tablo 4’te incelenecek olursa, katılımcıların verdikleri tek yanıtın da ‘kuğu’ olduğu görülecektir.

Katılımcı yanıtlarından elde edilen farklı verilerden birisi %13,8 oranında *Konser-Orkestra-Müzikal*; %6,9 oranında *Tören, Şölen, Ritüel* kategorilerinde duygu belirten sıfatlardan oluşmaktadır.

Tablo 4. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1		Frekans	%
Anılar	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Beğendim	Hayır	134	83,8%
	Evet	26	16,2%
Beğenmedim	Hayır	145	90,6%
	Evet	15	9,4%
Çizgi film - Film	Hayır	151	94,4%
	Evet	9	5,6%
Dans - Balo	Hayır	144	90,0%
	Evet	16	10,0%
Doğa	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Eğlenceli - Komik	Hayır	142	88,8%
	Evet	18	11,2%
Gizem - Sır	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Hayvanlar	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Hiçbir şey	Hayır	142	88,8%
	Evet	18	11,2%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	138	86,2%
	Evet	22	13,8%

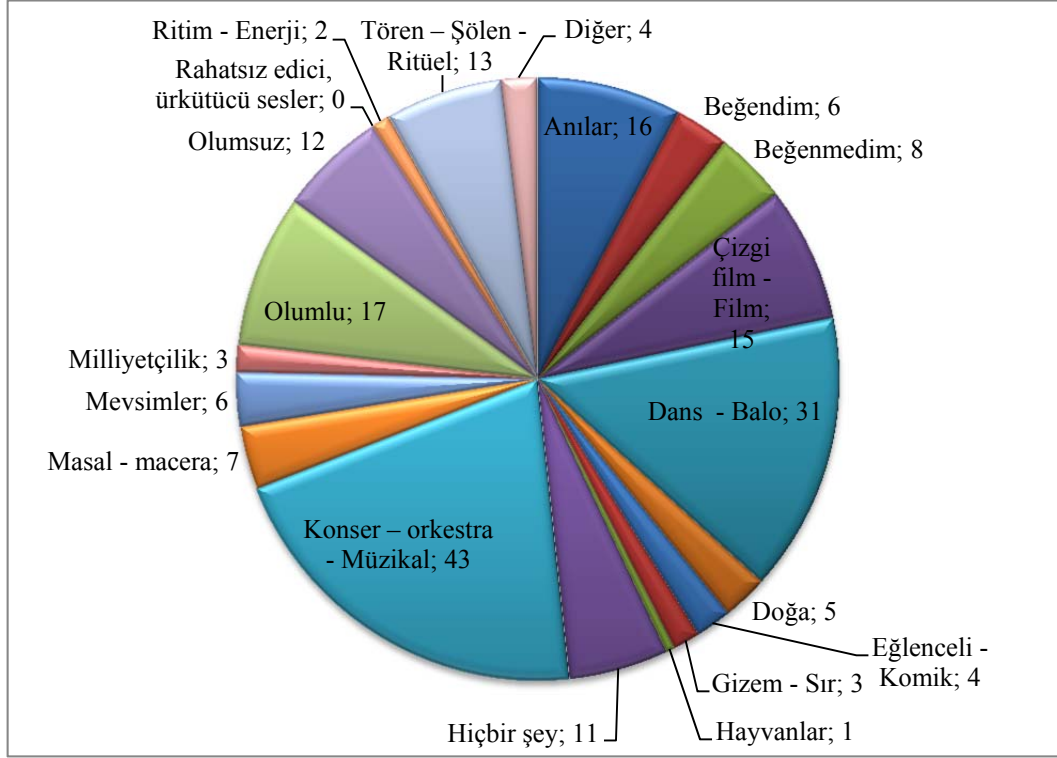
Tablo 4. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Saint Saens Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 1		Frekans	%
Masal - macera	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Mevsimler	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Milliyetçilik	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Olumlu	Hayır	105	65,6%
	Evet	55	34,4%
Olumsuz	Hayır	143	89,4%
	Evet	17	10,6%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Diğer	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%

2.1.2. Parça 1 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu beste ile ilgili olarak katılımcılara yöneltilen ikinci soru, dinledikleri parçanın akıllarına ne getirdiği sorusu olmuştur. Bu soruda amaç, araştırmanın ikinci alt problemi için veri toplamaktır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar Şekil 2 de grafik olarak belirtilmiştir.

Şekil 2. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Şekil 2, katılımcıların 'Bu paçayı dinlerken aklınızdan ne geçti?' sorusuna verdikleri yanıtların ilk soruya oranla farklı fikir ünitelerinde toplandığını gösteriyor.

Verilen 43 yanıtın *Konser-Orkestra-Müzikal*; 31 yanıtın *Dans-Balo* fikir ünitelerinde toplandığı görülüyor. Bu iki kategori altında sıralanan sıfatlar arasında *balo, dans eden insanlar, müzikaller, konser ve orkestra* gibi tanımlar bulunmakta. Bu iki fikir ünitesine verilen yanıtların sayısal analizlerinde sırasıyla, Tablo 5'de de belirtildiği gibi, % 26,9 ve %19,4 değerleriyle toplam verinin % 46,3'ünü oluşturduğu görülmektedir.

Olumlu Düşünceler kategorisinde *hayal etmek, rahatlatıcı, yeni başlangıçlar, mutlu insanlar, mutluluk hissi, coşku* gibi sıfatlar kullanılmıştır. Bu sıfatlar birinci soru için kullanılan sıfatlardan biraz farklı olmakla birlikte anlamsal açıdan birbirlerine benzer oldukları görülmektedir. Bu veriler de toplam verinin %10,6 oranını oluşturmaktadır.

Katılımcıların bu beste ile akıllarına çağrışanlar arasında %9,4 oranı ile *Çizgi film-film* kategorisi gelmektedir. *Çizgi filmler, eski zaman filmleri, film, komedi filmi,*

romantik filmler, Tom ve Jerry gibi geniş bir yelpazeye yayılan tanımlarla katılımcılar Saint Saens bestesinin kendilerinde film dünyasını çağrıştırdığını belirtmişlerdir.

Birinci soruda olduğu gibi ikinci soru kapsamında da adı *Hayvanlar Karnavalı* olan bu beste, katılımcılara herhangi bir hayvanı çağrıştırma özelliği göstermemiştir. Katılımcılar arasında yalnız bir tanesi çağrışım olarak bir hayvana gönderme yapmıştır. Bestede adının *Fil* olduğu bölümün dinlendiği düşünülecek olursa katılımcının bu beste “bende ‘otlayan inekleri’ çağrıştırıyor” demesi ilginç ve tebessüm hissi veren bir yanıt olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 5. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2		Frekans	%
Anılar	Hayır	144	90,0%
	Evet	16	10,0%
Beğendim	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Beğenmedim	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Çizgi film - Film	Hayır	145	90,6%
	Evet	15	9,4%
Dans - Balo	Hayır	129	80,6%
	Evet	31	19,4%
Doğa	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Eğlenceli - Komik	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Gizem - Sır	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Hayvanlar	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Hiçbir şey	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Konser – Orkestra - Müzikal	Hayır	117	73,1%
	Evet	43	26,9%
Masal - Macera	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%
Mevsimler	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Milliyetçilik	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Olumlu	Hayır	143	89,4%
	Evet	17	10,6%
Olumsuz	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%

Tablo 5. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi (Devamı)			
Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil – Soru 2		Frekans	%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Diğer	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%

2.1.3. Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Fil – Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi

Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil bestesine katılımcılar tarafından verilen yanıtları kendilerine yöneltilmiş sorular çerçevesinde değerlendirecek olursak, birinci alt problem için verilen yanıtlar arasında beğeni ve olumlu düşünce uyandıran duyguların fazlalığı dikkati çekmektedir. *Şirin, kulağa hoş geldi* gibi sıfatlara sıklıkla rastlanmaktadır. Ayrıca, parçayı *ritmik, enerjik* bulan katılımcılar da bulunmaktadır. Ancak, bu pozitif bakış açısına katılmayan ve parçayı *sıkıcı, iğrenç, hüüzün* gibi olumsuz sıfatlarla niteleyen katılımcıların bulunduğunu da belirtmek gerekir.

İkinci alt problem için verilen yanıtlar da ise, bir başka deyişle bestenin katılımcılarda çağrıştırdıklarından söz etmeleri istendiğinde *konser, orkestra, müzikal* ve bir diğer müzik grubu kategorisi olan *balo-dans* kategorilerinin öne çıktığı görülmüştür. Olumlu duygu belirten sıfatlar yine benzer anlamlarda kullanılırken, yeni bir odak noktası olarak çizgi film-film kategorisi dikkati çekmektedir.

Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Fil bestesinin farklı sitelerde kullanılan program notlarına bakacak olursak bu parça, “piyano eşliğinde kontrbaslar tarafından seslendirilen fillere yakışır hantal ve sarsak bir vals temposu” (<http://www.thumper.net>, 2012) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, Berlioz'un *Damnation of Faust* isimli eserinin ünlü *Dance of the Sylphs* parçasının bir parodisinin de yapıldığı anlatılmaktadır (<http://www.kennedycenter.org>, 2012).

Bu açıklamalar ışığında değerlendirecek olursak, katılımcıların birinci alt problem çerçevesinde vermiş oldukları yanıtların *konser, orkestra, müzikal* ve *balo-dans* kategorilerinde fazlaca çağrışım yapmış olmaları şaşırtıcı olmayacaktır. Vals

ritmi katılımcılarda dans ve konser çağrışımları yaparken, bestenin *Fil* bölümündeki ritmin *Allegro pomposo* yani azametli ve asil ama hızlı ve ritmik bir tempoda çalınmasının onları *canlı, neşeli, coşkulu* gibi sıfatlar kullanmaya yöneltmesi de yine şaşırtıcı olmayacaktır.

Sayı olarak bir katılımcı tarafından yazılması nedeniyle analiz değeri düşük olan bir yanıtı değerlendirmek gerekir. Dinleyicilerden en az birisinin eserde kullanılan çalgının bir yaylı olduğunu ve her ne kadar yaylı çalgı bir başkasıyla karıştırmış olsa da verdiği '*viyolonsel nasıl çalınır*' tepkisi kayda değerdir.

Genel olarak değerlendirilecek olunursa, araştırmanın ikinci alt sorusuna yönelik olarak elde edilen veriler, dinleyici algıları ile bestecinin anlatımı arasında birebir örtüşme olmadığını göstermektedir. Ancak, Hunter, Schellenberg, Schimmack (2010) ve Kallinen ve Ravaja (2006) araştırmalarında müziğe özgü tempo, ritim, mod gibi özelliklerin dinleyici algılarını etkilediklerini belirtmektedirler.

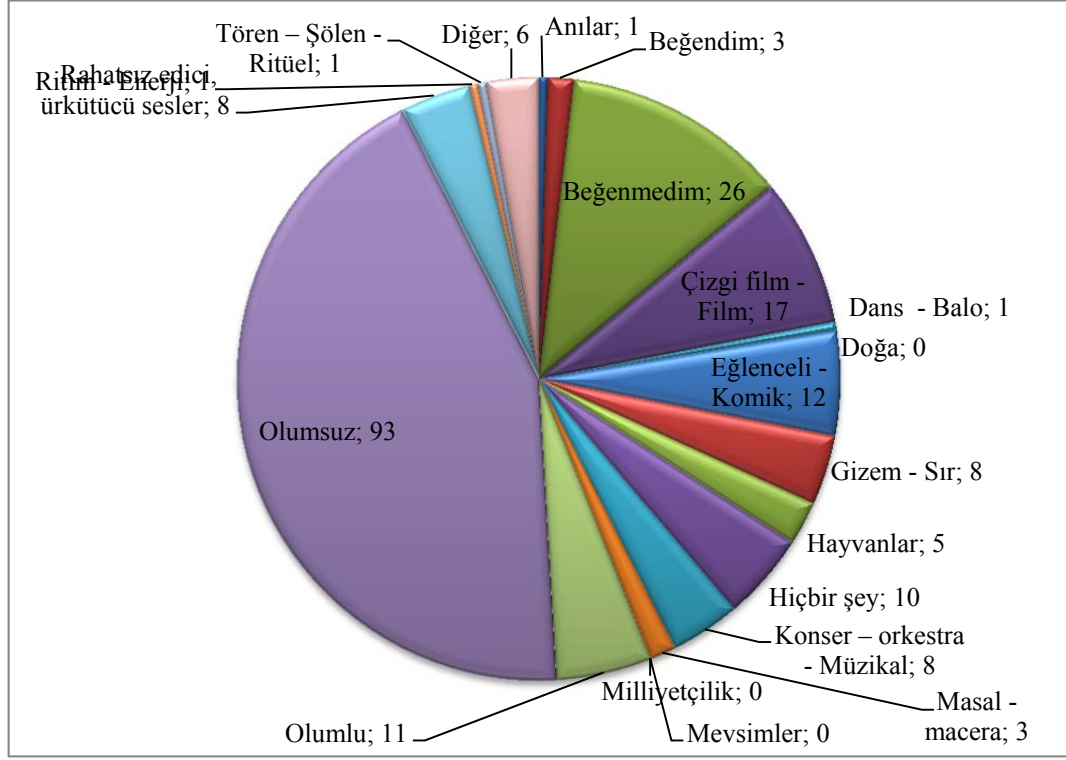
Bestenin ritminin özellikle piyano eşliğinde çalınmasından bu parçayı ilk kez dinleyen katılımcılarda *23 Nisan, yürüyüş yapan askerler, zafer, resmi tören* çağrışımlarına neden olmuştur. Bu çağrışımların ritim ile ilgili olduğu kadar kültürel etmenlerle de ilgili olması olasıdır.

2.2.1. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek Veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Hayvanlar Karnavalı isimli eserden seçilerek katılımcılara dinletilen ve araştırmanın birinci alt problemine yönelik yanıt istenen ikinci parça Saint Saens'ın *Eşek* bestesi olmuştur.

Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler, Saint Saens'ın esprili olarak isimlendirdiği bu eseri, katılımcılardan bestecisini ve onun kritiklerini bile büyük ölçüde şaşırtacak bir şekilde olumsuz tepkiler almıştır. Gerek sormacanın birinci sorusuna verilen yanıtlar, gerekse ikinci sorusuna verilen yanıtlar farklı yorumlar yapmamıza neden olacak kadar orijinal yanıtlardır. Her iki soruya verilen yanıtlar ayrıntılı olarak incelenmelidir. Bu yanıtlar araştırmanın birinci ve ikinci alt problemlerinin verilerini oluşturmaktadır.

Şekil 3. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Hüzün, gerildim, acayiplik, amaçsız, belirsizlik, hiçlik, huzursuzluk, üzüntü, tedirginlik, takip edilme hisse, şüphe, karamsarlık, kapana kısılmışlık hissi, kaybolmuşluk hissi, rahatsız edici, ölüm, mezarlık, ürperme, yarım kalmışlık hissi, tehlike hissi, sabırsızlık, kasvet, iç gıdıklayıcı, korku, kovalamaca hissi, düşme hissi, dehşet, endişe, cinayet, hortlaklar: Tüm bu sıfatlar katılımcılarımız tarafından *Eşek* isimli parçaya gösterilen tepkileri anlatmaktadır. *Olumsuz ve rahatsız edici duygular* fikir ünitesinde bu sıfatlar katılımcılar tarafından birden fazla kullanılarak toplam 93 olumsuzluk belirten ifade olarak kayıt edilmiştir. Bu değer sayısal olarak değerlendirildiğinde (Tablo 6) toplam yanıtların % 58,1'ini oluşturmaktadır. Bu sayı katılımcıların bu beste ile ilgili olan olumsuz duygularının bir işaretidir.

Olumsuzluk belirtilmesi olarak nitelendirilebilecek bir fikir ünitesi de *beğenmedim* kategorisidir. Bu kategoride de *iğrenç, gıcık, kötü, beğenmedim, saçma, sinir bozucu, itici* gibi sıfatların 26 kez kullanıldığı görülmektedir. Sayısal değer olarak tüm yanıtların %16,2 sini oluşturan bu kategori hatırı sayılır bir olumsuzluk belirtmektedir.

Katılımcılar parçaya Çizgi film-film kategorisi içerisinde sayılan çizgi film, detektif filmi, korku filmi gibi sıfatlarla değerlendirerek tepkilerini göstermişlerdir. Bu kategorideki veriler tüm verilerin %10,6'sını oluşturmaktadır.

Sayısal değerler olarak %74,3'ü bulan olumsuz duygular, katılımcıların çoğunun yoğunlukla belirttikleri duygulardır. Ancak, sayıları 12 olmakla birlikte bu parçayı *eğlenceli* ve *komik* bulan katılımcılar da bulunmaktadır.

Bu parçaya gösterilen tepkiler arasında *kedi ciyaklaması* ve *kuş* olarak tanımlanan 5 katılımcı yanıtı bulunmaktadır. Toplam verinin %3,1'ini oluşturan bu sayı *Eşek* isimli bir eser için oldukça düşük bir algılama oranıdır.

Tablo 6. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 1		Frekans	%
Anılar	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Beğendim	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Beğenmedim	Hayır	134	83,8%
	Evet	26	16,2%
Çizgi film - Film	Hayır	143	89,4%
	Evet	17	10,6%
Dans - Balo	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Doğa	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Eğlenceli - Komik	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Gizem – Sır	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Hayvanlar	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Hiçbir şey	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Konser – Orkestra – Müzikal	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Masal – Macera	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Mevsimler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Olumsuz	Hayır	67	41,9%
	Evet	93	58,1%

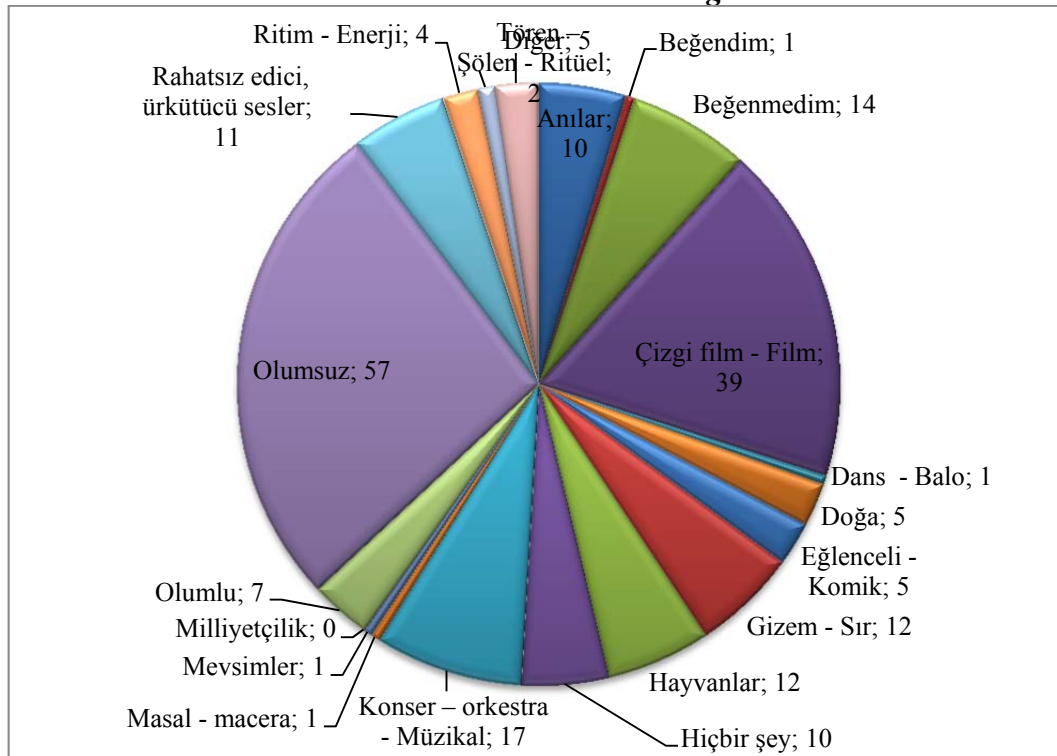
Tablo 6. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi (Devamı)

Saint Saens – Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 1		Frekans	%
Rahatsız Edici, Ürkütücü Sesler	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Ritim – Enerji	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Tören – Şölen – Ritüel	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Diğer	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%

2.2.2. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek Veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik verilerin elde edilmesi için katılımcılara uygulanan sormacada sorulan ‘Bu parçayı dinlerken aklınızdan ne geçti?’ sorusuna verilen yanıtlar, *olumsuz rahatsız edici duygular, çizgi film-film ve konser-orquestra-müzikal* fikir ünitelerinde yoğunluk göstermektedir.

Şekil 4. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Cinayet, tedirginlik, tehlike hissi, ölüm, dövüşen insanlar, korku, kötü bir şey olacak hissi, savaş sıfatları, katılımcıların rahatsız edici çağrışımlarını anlatmak için kullandıkları sıfatlardan birkaçı. Bu sıfatlar incelendiği zaman, kullanılan sıfatların çoğu dehşet, yokluk ve ölüm çağrıştıran duygular ifade ettiği gözlenmiştir. Bu olumsuz anlamlar daha güçlü negatif duyguları simgelemektedir. Toplam verilerin %35,6'sını oluşturan bu grup en fazla yanıtın toplandığı kategori olmuştur.(Bkz. Tablo 7)

% 24,4 ile ikinci veri yoğunluğunun bulunduğu grup *çizgi film* ve *film* grubu olmuştur. Bu kategoride de *korku filmi, siyah beyaz film, detektif olayı* gibi korku temalı yanıtlar bulunmaktadır. Ancak, *Pembe Panter* ve *Tom ve Jerry* gibi komedi filmine ve *çizgi film* kahramanlarına da gönderme yapılmıştır.

Bu eserle ilgili olarak katılımcıların ortaya koydukları ilginç veriler *gizem-sır* kategorisinde ortaya çıkmıştır. *Ahşap ev, ahşap şato, sis ve gölgeler* gibi tanımlar, katılımcılarda bu parçanın çağrıştırdığı gizem ve korku hisselerinin yansımasıdır.

Sayıları az olmakla birlikte katılımcıların bu eserle ilgili olarak *rahatsız edici, ürkütücü sesler* fikir grubunda sayılabilecek *bıçak sesi, kılıç sesi, gıcırdayan merdivenler, tiz ses, kulak tırmalayıcı* gibi tanımlar yapmaları daha önce de belirtilen korku, gizem ve ürkünç kavramlarını desteklemektedir.

İkinci soruya verilen yanıtlar da, hayvan imgeleri çağrıştıran yanıtlar %7,5 ile sınırlı kalmıştır. İlk soru için kullanılan *kedi ciyaklaması, kuş çığlığı* benzetmelerinin yanına yalnızca *yarasa* tanımı eklenmiştir.

Tablo 7. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 2		Frekans	%
Anılar	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Beğendim	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Beğenmedim	Hayır	146	91,2%
	Evet	14	8,8%
Çizgi film - Film	Hayır	121	75,6%
	Evet	39	24,4%
Dans - Balo	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Doğa	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%

Tablo 7. Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler- Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi (Devamı)			
Saint Saens - Hayvanlar Karnavalı: Eşek – Soru 2		Frekans	%
Eğlenceli - Komik	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Gizem - Sır	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Hayvanlar	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Hiçbir şey	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Konser – Orkestra - Müzikal	Hayır	143	89,4%
	Evet	17	10,6%
Masal - Macera	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Mevsimler	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%
Olumsuz	Hayır	103	64,4%
	Evet	57	35,6%
Rahatsız edici, Ürkütücü Sesler	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Ritim - Enerji	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Diğer	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%

2.2.3. Parça 2 Saint Saens- Hayvanlar Karnavalı: Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi

Hayvanlar Karnavalı'nda en kısa bölüm olan *Eşek veya Uzun Kulaklı Şahsiyetler* iki keman için yazılmış bir parçadır. Kemanlar bir tiz, bir pes, bir güçlü, bir zayıf ses çıkartarak eşek anırmasının 'aaa iiiii' seslerini yansıtmaya çalışırlar.

Parçanın temposu konusunda özel bir not bulunmamaktadır. Saint Saens bu bölümün, çalan tarafından doğaçlama ve improvize olarak çalınmasını istemiştir. Program notlarına göre bu parçanın bir eşiği anlattığına şüphe yoktur (<http://www.thumper.net>, 2012). Ancak, eserin ismini bilmeyen, program notlarını okumamış olan araştırma katılımcıları için dinledikleri melodinin onlara *eşek* fikrini çağrıştırmadığı verilerle ortaya konmuştur.

Kemanların çıkarttıkları tiz sesler ve ani ses yükselişleri, katılımcılarda olumsuz duygular uyandırmıştır. *Korku hissi, gizemli şatolar, kulakları tırmalayan sesler* bu olumsuzluk duygularını belirleyen benzetmeler arasında sayılabilir.

Bu eserde kullanılan *eşek* temasını Saint Saens'ın müzik kritiklerine bir gönderme olarak yazdığı da program notları arasında rastlanan bilgilerdir. Burada bestecinin parodi ve espri anlayışı eserine yansımaktadır.

Bu parçaya katılımcıların gösterdiği tepkiler, birinci ve ikinci sorular için birbirine oldukça paraleldir. Sayısal analizler de bu paralelliği göstermektedir. *Hayvanlar Karnavalı'nın* ikinci parçası *Eşek* de katılımcılarda hayvan izlenimi bırakmaktan uzak kalmıştır.

Bu veriler çerçevesinde araştırmanın birinci alt problemine yönelik veriler katılımcılarda eserin olumsuz duygular yarattığı veya bir başka deyişle onların parçayı olumsuz olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik bulgular ise besteci duyguları veya bestecinin eseri ile anlatmaya çalıştığı duygular ile dinleyici algıları arasında katılımcılarca bazı hayvan seslerine benzetme yapmaları haricinde bir örtüşme olmadığını göstermektedir.

2.3.1. Parça 3 Tchaikovsky - 1812 Uvertürü-Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Saint Saens'ın *Hayvanlar Karnavalı'nın* dan sonra katılımcılara dinletilen eser Tchaikovsky'e ait: *1812 Uvertürü*. Katılımcılara bu eserin de ismi söylenmemiştir. Ancak, *1812 Uvertürü* olarak bu eserin adını bilseler bile, katılımcılar eserin ismindeki tarihin önemini bilmiyorlarsa, eseri yine aynı bilgi eksikliği ile dinliyor olacaklardır.

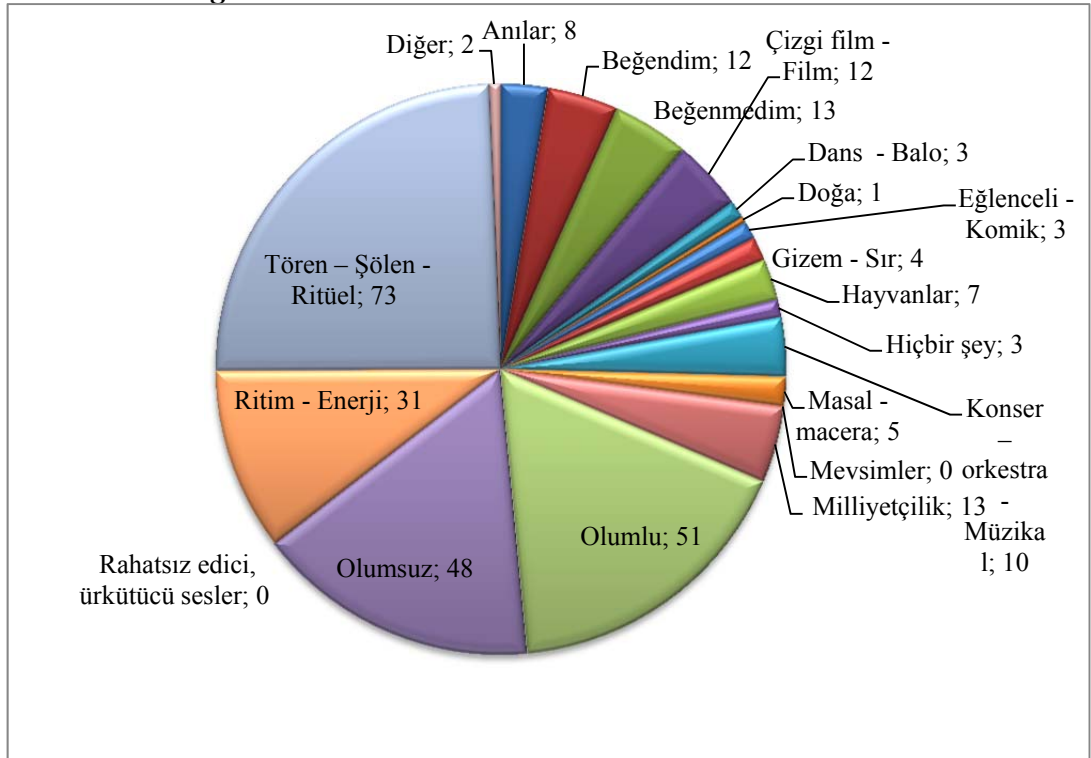
1812 Uvertürü, tarihi ve siyasal önemi olan bir eserdir. Eser, Napolyon ordularının Rus orduları karşısında yenilgisini anlatıyor ve Rusya'nın zaferini notalara döküyor. Eser aslında gerçek bir öykünün ve tarihi bir olayın anlatımı.

Eser hüznü bir başlangıç yapıyor, belki tüm Rusya'da bir dua okunuyor. Uzaktan duyulan Fransız milli marşının notaları, Fransız ordusunun yaklaştığını duyuruyor. Giderek artan melodi ve onun hemen ardından gelen bir Rus melodisi

zorlu mücadelenin bir habercisi gibi. Sonra savaşın vahşet ve dehşetini simgeleyen sesler ve kilise çanları... Tanrının Rusya'nın yanında olduğunu gösteren simgeler. Sonra zafer ve kutlama.(<http://www.favorite-classical-composers.com>, 2012)

Katılımcılarımız yukarıda yapılan açıklamalardan hiçbirini görmeden bu eserle ilgili tepkilerini belirtmişlerdir. Araştırmanın birinci alt probleminin yanıtına dönüt arayan sormacanın birinci sorusu “Bu parça size ne ifade etti?” katılımcılarca yanıtlanmış ve birinci soru ile ilgili veriler Şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 5. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Bu eserle ilgili olarak oluşan fikir ünitelerine bakacak olursak, birbirleri ile zıt gibi görünen iki fikir ünitesinin birbirlerine çok yakın değerler taşıdığı dikkat çekmektedir. Katılımcılar toplam verilerin % 31,9'unu oluşturan *olumlu ve rahatlatıcı* kategorisinden sıfat tanımları yaparken, benzer bir şekilde toplam verinin % 30'unu oluşturan *olumsuz ve rahatsız edici* fikir ünitesine ait sıfat tanımları kullanmışlardır(Tablo 8).

Katılımcıların kullandıkları sıfatları gözden geçirecek olursak, her iki fikir ünitesinde de anlamsal olarak iki farklı grupta sıfat bulabildiğimizi görebiliriz.

Bireyin özüne ve kendi dünyasını ifade eden kişisel duygu sıfatları, dış dünyanın veya dış etkilerle kişide oluşan duyguları anlatan sıfatlar. Örnek verecek olursak, olumlu ve rahatlatıcı duygular kategorisinde yer alan *mutluluk hissi, duygu yoğunluğu, coşku, heyecan, onur, gurur, umut* gibi sıfatlar daha çok kişinin kendi öz varlığını anlattığı duygulardır. Diğer taraftan *şan, şöhret, başarı, gülümseme hissi, yaşam sevinci, zirve, prestij* gibi duygular kişinin dış etmenler nedeniyle hissedebildiği duygulardır. Benzer bir şekilde *olumsuz ve rahatsız eden duygularda* da *hüzün, endişe, ihtiras, panik, yas* gibi sıfatlar bireysel özümşenen duyguları anlatırken, *ihanet, intikam, kaos, kargaşa, silah ve tehlike yaklaşıyor* gibi tanımlar dış dünya tarafından uyarılmış duyguları anlatır.

Hangi gruptan gelen sıfatlar kullanılmış olursa olsun, *olumlu ve rahatlatıcı duygular* fikir ünitesindeki sıfatlar bireyi yücelten, onun sevincini ve yükselen ruh halini yansıtan pozitif duygular. Diğer taraftan *olumsuz ve rahatsız edici duygularda* kişinin duyumsal rahatsızlığını, içini kaygı ile dolduran duyguların tanımlandığını görmekteyiz.

Bu parçanın veri analizlerine bakıldığında %45,6 ile *Tören/Şölen/Ritüel* fikir ünitesinin en yüksek sayısal değere sahip olduğu görülmektedir. *Bayram, tören, şölen, zafer, kurtuluş* gibi sıfatların kullanılması eserin katılımcılara ne ifade ettiğini göstermektedir.

Gruplamalar sürecinde uygun bir kategori bulunamadığı için *Diğer* kategorisinde bulunan bazı tanımları da dikkate almak gerekir. *Çaba, futbol maçı, kahramanlık, liderlik ve mücadele* olarak katılımcı tepkilerini yansıtan sıfatlar, eserin ruhuna uygun tanımlar olarak kabul edilebilir.

Katılımcı tepkilerinin tartışıldığı bu üçüncü parçamızda da çizgi film kahramanları Tom ve Jerry ile bir kez daha karşılaşmaktayız.

Tablo 8. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

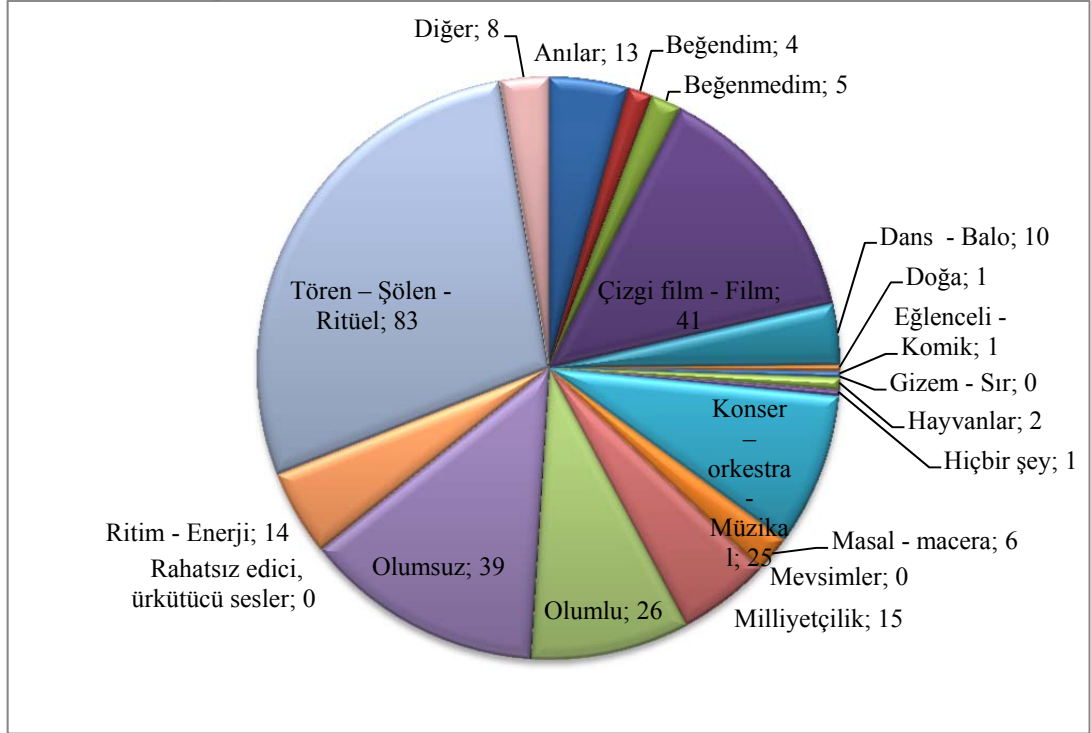
Tchaikovsky: 1812 Uvertürü – Soru 1		Frekans	%
Anılar	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Beğendim	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Beğenmedim	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Çizgi film - Film	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Dans - Balo	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Doğa	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Eğlenceli - Komik	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Gizem - Sır	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Hayvanlar	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Hiçbir şey	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Masal - macera	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Mevsimler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Milliyetçilik	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Olumlu	Hayır	109	68,1%
	Evet	51	31,9%
Olumsuz	Hayır	112	70,0%
	Evet	48	30,0%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	129	80,6%
	Evet	31	19,4%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	87	54,4%
	Evet	73	45,6%
Diğer	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%

2.3.2. Parça 3 Tchaikovsky - 1812 Uvertürü-İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılara *1812 Uvertürü'nü* dinlerken akıllarından neler geçtiğini sordüğümüz ikinci sormaca soruna verilen yanıtlar, ikinci alt problemimizin bulgularını oluşturmaktadır. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar *Sürekli Karşılaştırmalı Metodne* göre fikir ünitelerine ayrılmış ve sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problem ile ilgili fikir ünitelerinin dağılımı Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Birinci soruya oranla bazı kategorilerde daha fazla yanıt yoğunluğu göze çarpmaktadır. 83 tanımlayıcı sıfat kullanımı ve toplam verinin %51,9'u ile *tören-şölen-ritüel* fikir ünitesi tanımlayıcı sıfatlarının en yoğun kullanıldığı kategoridir. (Tablo 9) *Kutlama, tören, şölen, milli bayramlar* gibi tanımlar sıklıkla bu grup içerisinde kullanılmıştır.

Birinci soruya verilen tepkilerde olduğu gibi *olumlu rahatlatıcı duygu* ile *olumsuz rahatsız edici duygu* fikir üniteleri birbirlerine yakın sayısal değerler taşımaktadır. İlk grup toplam verinin % 16,2'sini ikinci grup ise % 24,4'ünü oluşturmaktadır. Birinci soru için kullanılan sıfatların pek çoğu yinelenmiştir. Farklı olarak *Nirvana* bir olumlu, *gözyaşı* ise olumsuz duygu tanımı olarak kullanılmıştır.

Müzik öğelerini içeren *konser, orkestra, müzikal* ile *dans, balo* kategorileri de katılımcıların eserle ilgili çağrışımlarını % 15,6 ve % 6,2 sayısal veri oranları olarak yansıtmaktadır.

Toplam verilerin % 25,6'sını oluşturan fikir ünitesi ise *çizgi film, film* kategorisidir. Bu grupta katılımcıların her zaman kullandıkları Tom ve Jerry, çizgi film gibi tanımlara bir farklı tanım eklenmiş bulunmaktadır.

Bu eserle ilgili olarak oluşan fikir ünitelerinden birisi *milliyetçilik* adı altında oluşturulan kategoridir. Bu eserle ilgili olarak 15 katılımcıdan % 9,4 gibi bir oranla bu kategoride gruplandırılacak tepki gelmiştir.

Tablo 9. Tchaikovsky - 1812 Uvertürü – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Tchaikovsky : 1812 Uvertürü – Soru 2		Frekans	%
Anılar	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Beğendim	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Beğenmedim	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Çizgi film - Film	Hayır	119	74,4%
	Evet	41	25,6%
Dans - Balo	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Doğa	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Eğlenceli - Komik	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Gizem - Sır	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Hayvanlar	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Hiçbir şey	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Konser – Orkestra - Müzikal	Hayır	135	84,4%
	Evet	25	15,6%
Masal - Macera	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Mevsimler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Milliyetçilik	Hayır	145	90,6%
	Evet	15	9,4%
Olumlu	Hayır	134	83,8%
	Evet	26	16,2%
Olumsuz	Hayır	121	75,6%
	Evet	39	24,4%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	146	91,2%
	Evet	14	8,8%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	77	48,1%
	Evet	83	51,9%
Diğer	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%

2.3.3. Parça 3 Tchaikovsky - 1812 Uvertürü - Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi

Tchaikovsky, 1812 Uvertürü sakin bir havada başlıyor, yaylılar sakin ve sessiz bir biçimde ağıtsal bir duayı seslendiriyorlar “Tanrı Bizi Korusun”. Melodi yavaş, nerede ise can sıkacak kadar yavaş. Daha sonra sinirli ve senkoplu yaylılar hızlanmaya başlar. Sanki ordular savaşa hazırlanıyor gibidir. Tahta nefesliler, kemanlar, trombonlar ve tubalar giderek yavaşlar. Eserin merkez teması olan Fransız milli marşı “Marseillaise” ile bir Rus halk şarkısının nağmeleri üst üste birbirlerine girerek çalınmaya başlanır. Koda “Marseillaise” bazlı, tüm nefesli ve perküsyon çalgılarının katılımı ile güçlü bir kreşendo ile başlar ve bu noktada top atışları melodiye karışır. Yaylılar için yazılmış uzun bir kadanstan sonra savaşın dönüm noktasına gelinmiştir. Bando, kilise çanları ve tüm orkestra “Tanrı Bizi Korusun” isimli Rus folklor nağmelerini çalarak gururlu bir zaferin haberini verirler. Tanrı Rusya’yı kurtarmıştır. Romanov hanedanının marşı sayılabilecek *Tanrı Çarı Korusun’un* nağmeleri ile birlikte karilyonların simule ettiği kilise çanları ve büyük bir kutlamanın ezgileri bando ve orkestra tarafında seslendirilir (<http://www.bhso.org.uk>, 2012).

Eser hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmak, araştırma çerçevesinde katılımcıların ortaya koymuş oldukları tepkilerin daha iyi değerlendirilmesini sağlayacaktır. Ayrıca, Tchaikovsky’nin bu eseri bestelerken neler hissettiği hakkında bilgi vermese de, neler anlatmak istediği konusuna ışık tutacaktır.

Başlangıç olarak olumlu rahatlatıcı ve olumsuz rahatsız eden duygu kategorilerini inceleyecek olursak, katılımcıların eserde anlatılmaya çalışılan *hüzün*, *intikam*, *ihтира* gibi duyguları kendi tepkileri olarak da ortaya koydukları görülmektedir. Aynı şekilde savaşın getirdiği *karmaşa*, *kaos*, *panik*, *yas* ve *tehlike yaklaşıyor* gibi sıfatlar kullanarak yine eserin anlatımına paralel duygular belirtmişlerdir. Bu duyguların katılımcılarda tepkisel olarak oluşmasında özellikle eserin başlangıcında kullanılan melodilerin etkisi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Top seslerinin ve özellikle bandodaki nefeslilerin güçlü kreşendo melodisi ise savaş ve tehlike hissini yaratmış olabilir.

1812 Uvertürünü dinledikten sonra katılımcılara ikinci alt probleme bulgu oluşturmaya amacıyla sormacada yöneltilen ikinci sorunun yanıtları özellikle tören, şölen ve ritüel fikir ünitesine yoğunlaşmış bulunmaktadır. Eserin sonunda açık bir şekilde duyulan kilise çanları, bando ve orkestranın birlikte seslendirdikleri güçlü, hareketli ve hızlı melodi katılımcılarda *askerler, kral kraliçe yürüyüşü, kutlama, festival, olimpiyatlar, tören, bando, havai fişekler, yılbaşı çanları, kilise çanları, milli bayramlar, düğün, zafer, marş, kurtuluş* gibi tanımlar ve çağrışımlar uyandırmıştır. Bu tepkilerin tümü eserin ruhuna uymaktadır.

Kutlama veya tören öğelerini eseri dinlerken tanımlayan katılımcılar, *ibadet* tanımı ile kilise çanlarını özdeşleştirmiş olmalıdır. Eserde kullanılan ancak, tüm melodi olarak hiçbir zaman ortaya konmayan milli marşlar, “Marseillaise” ve “Tanrı Çarı Korusun” ezgilerinin katılımcılarda *İstiklal Marşını* çağrıştırmış olması heyecan verici bir bulgudur.

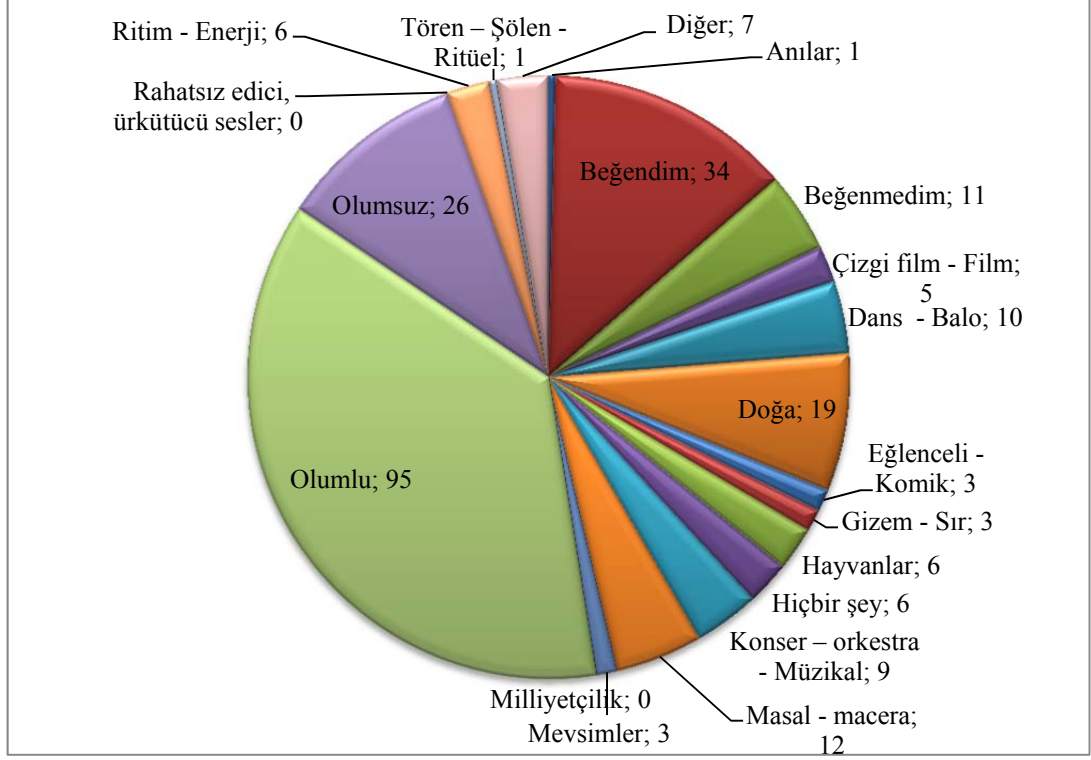
Dinleyici algıları ile besteci duyguları veya bestecinin eserinde yansıtmak istediklerinin ne kadar örtüştüğünü sorgulayan araştırmanın ikinci alt problemine yanıt oluşturacak bulguları incelendiğinde, katılımcıların algılarına yönelik algıları ile besteci anlatımının oldukça iyi örtüştüğü gözlenmektedir.

Türk dinleyicilerin bu parça ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları ve onlara dinleti öncesi herhangi bir bilgi verilmediği düşünülecek olunursa, bu eser besteci ile dinleyicisinin aynı platformda bulunduğu bir beste olarak nitelendirilebilir.

2.4.1. Parça 4 - Smetana: Moldau - Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çek besteci Smetana, Moldau isimli eserini kırsal yörelerden akarak gelen ve Prag şehrinin ortasından akan Vltava nehrini ve onun aktığı kıyıların öyküsünü anlatmak için yazmıştır. Smetana'nın bestelediği altı senfonik şiirden ikincisi olan bu eser, uzun olması nedeni ile katılımcılara belirli bir bölüme kadar dinletilmiştir. Gözlem olarak belirtmek gerekirse, katılımcıların sözlü olarak daha fazlasını dinlemek istedikleri tek dinleti parçası bu eser olmuştur. Şekil 7 katılımcıların bu esere göstermiş oldukları tepkiyi grafik olarak açıklamaktadır. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olan bu bulgularda Şekil 7'den de anlaşılacağı gibi katılımcılar sözlü olarak belirttikleri keyif hislerini yazılı olarak da belirtmişlerdir.

Şekil 7. Smetana - Moldau – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Katılımcılar sözlü olarak belirttikleri beğeni hislerini sayısal analizde tüm verilerin % 59,4'ü oluşturacak şekilde yazıya da dökmüşlerdir. *Aşk ve tutku, aile yuva, çocukluk hissi, dinginlik, duygusallık, düzen hissi, ferahlık, hafiflik hissi, harmoni hissi, huzur, güzel kokular, ilham, masumiyet, mutluluk, rahatlama, romantik, saflık, sakinlik, sevgi, sevinç, tebessüm, umut, yaşam sevinci, yenilik, özgürlük* gibi tanımlar *olumlu ve rahatlatıcı duygular* fikir ünitesinde 95 kez kullanılmıştır. Bu duygu ifadeleri anlamsal olarak incelenecek olunursa, bireyde dinginlik ve huzur duygularını canlandıran tanımlar oldukları görülecektir. Katılımcıların beğendim grubunda sınıflandırılan tepkileri de katıldığı zaman % 21,2, oldukça yüksek % 80,6 oranında olumlu görüş tanımının bu parça için kullanıldığı görülecektir (Tablo 10).

Olumsuz ve rahatsız edici duygular kategorisinde ise *aşk ve tutkunun karşıtı* diyebileceğimiz *aşk ve ayrılık, umutsuzluk, özlem, arayış içinde olma, beklenti ve umutsuzluk* gibi tanımlar bulunmaktadır. Bu grubun toplam veri içerisindeki sayısal değeri % 16,2'dir.

Bu eserle birlikte *Doğa* kategorisine katılabilecek daha fazla katılımcı tepkisi olduğu görülmektedir. *Deniz kokusu, doğa, su altı dünyası* gibi yanıtlarla bu çeşitlilikte ve yüzde de ilk kez karşılaşılmaktadır. *Doğa* kategorisinin toplam veri içerisindeki sayısal değeri 11,9'dur.

Bu yanıtların dışında parçayı *masal veya masalsı bulan, konser, bale, müzikal* hisseleriyle tepki gösterdiğini belirten katılımcılar olduğu gibi *ölen kuğu* yanıtı ile hayvanlar kategorisine gönderme yapan katılımcılar da olmuştur.

Tablo 10. Smetana - Moldau – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Smetana: Moldau – Soru 1		Frekans	%
Anılar	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%
Beğendim	Hayır	126	78,8%
	Evet	34	21,2%
Beğenmedim	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Çizgi film - Film	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Dans - Balo	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Doğa	Hayır	141	88,1%
	Evet	19	11,9%
Eğlenceli - Komik	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Gizem - Sır	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Hayvanlar	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Hiçbir şey	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	151	94,4%
	Evet	9	5,6%
Masal - macera	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Mevsimler	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	65	40,6%
	Evet	95	59,4%
Olumsuz	Hayır	134	83,8%
	Evet	26	16,2%

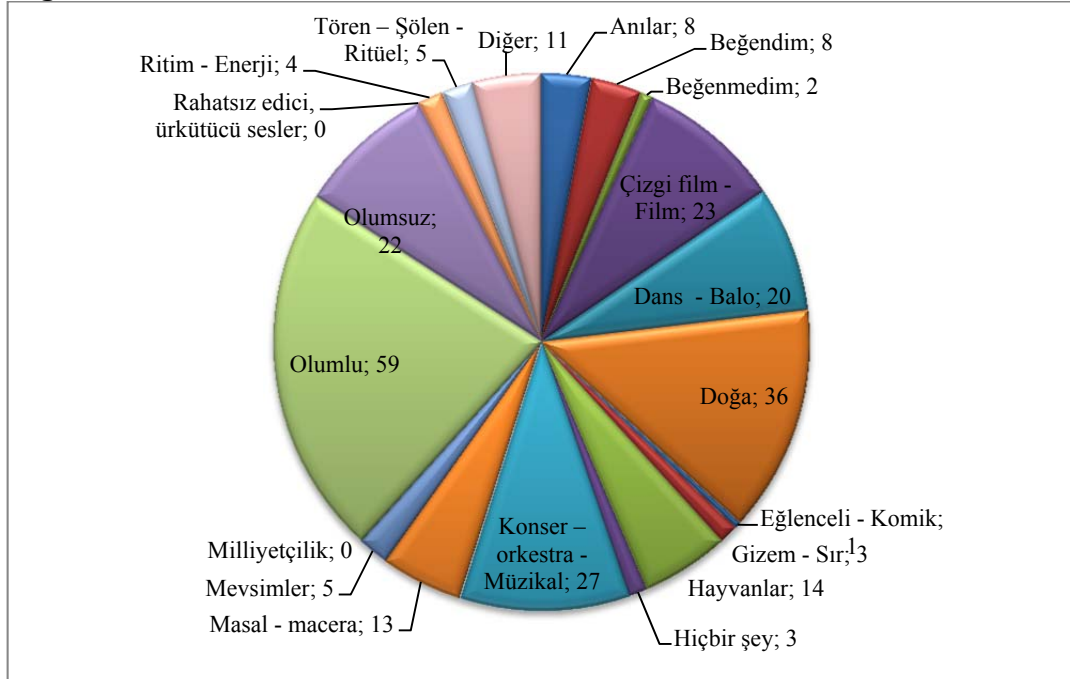
Smetana: Moldau – Soru 1		Frekans	%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Diğer	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%

2.4.2. Parça 4 - Smetana: Moldau - İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çek besteci Smetana'nın Moldau isimli eseri ile ilgili olarak katılımcılara bu paçayı dinlerken neler hissettikleri sorulmuştur. Bu sorunun amacı, araştırmanın ikinci alt probleminin yanıtını oluşturacak bulgular elde etmektir.

Şekil 8 Moldau için katılımcılarca verilen yanıtların fikir ünitelerine göre dağılımını göstermektedir. *Milliyetçilik* ve *sinir bozucu* sesler kategorilerini bir yana koyacak olursak, katılımcılar her fikir ünitesi çerçevesinde sıralanabilecek tanımlar yapmışlardır.

Şekil 8. Smetana - Moldau – Soru 2 Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Olumlu ve rahatlatıcı duygular kategorisi birinci soruya verilen yanıtlarda olduğu gibi yine sayısal değeri en yüksek olan fikir ünitesidir. % 36,9 toplam değeri olan bu kategoride birinci soruya verilen yanıtlardan farklı olarak *her şey güzel olacak hissi, hayal kurma, destansı duygular* gibi tanımlar bulunmaktadır.(Tablo 11) Bu olumlu duygularda bireyin iç dünyasına, hatta sevgi dünyasına hitap eden veya o dünyayı dışa vuran özellik gözlemlenmektedir. *Olumsuz* olarak belirtilen çağrışımlar da yine bireyin iç dünyasına ve duygu dünyasına yönelik olan sıfatlarla tanımlanmıştır, örnek verecek olursak: *Kavuşma ve ayrılık, veda ve ayrılık, yalnızlık.*

Doğada yürümek ve su kenarı yanıtları katılımcılarımız tarafından 36 kez kullanılarak *Doğa* kategorisine katkıda bulunmuştur. Bu fikir ünitesinin % 22,5 sayısal değeri azımsanamayacak kadar yüksektir.

Katılımcılar, müzik fikir ünitelerine de *bale, arka fon müziği, dans edenler* gibi sıfatlar kullanarak kendilerine eserin çağrıştırdığı duyguları anlatmışlardır. Film kategorisinde de *aşk sahnesi, film kareleri* gibi tanım sıfatları kullanmışlar ancak bu kategori çerçevesinde *Finding Nemo* isimli küçük bir balığın maceralarını anlatan bir Disney filmine gönderme yapmaları ilginç bir ayrıntı olarak dikkat çekmiştir.

Tablo 11. Smetana - Moldau – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Smetana: Moldau – Soru 2		Frekans	%
Anılar	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Beğendim	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Beğenmedim	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Çizgi film - Film	Hayır	137	85,6%
	Evet	23	14,4%
Dans - Balo	Hayır	140	87,5%
	Evet	20	12,5%
Doğa	Hayır	124	77,5%
	Evet	36	22,5%
Eğlenceli - Komik	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Gizem - Sır	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%
Hayvanlar	Hayır	146	91,2%
	Evet	14	8,8%
Hiçbir şey	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%

Tablo 11. Smetana - Moldau – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi (Devamı)			
Smetana: Moldau – Soru 2		Frekans	%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	133	83,1%
	Evet	27	16,9%
Masal - macera	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Mevsimler	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	101	63,1%
	Evet	59	36,9%
Olumsuz	Hayır	138	86,2%
	Evet	22	13,8%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Diğer	Hayır	149	93,1%

2.4.3. Parça 4 Smetana - Moldau - Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi

Smetana'nın *Moldau Senfonik Şiiri*, Mendelssohn'un *Hebrides Uvertürü*, Berlioz'un *Fantastik Senfonisi* ile aynı zaman diliminde yazılmış eserlerden birisidir. Smetana eserinde Vltava Nehri'ni anlatıyor. Girişte flütler sanki bir nehrin uzakta oluşan hafif kıpırdamalarını yansıtırcasına nehrin doğduğu kaynaktan yavaşça süzülüşünü anlatırken, kısa bir süre sonra klarnetler, arp ve yaylılar (pizzicato) ana melodiye katılıyorlar. Yaylıların nehir temasını tekrarıyla artık Vltava Nehri ülke topraklarından akmaya başlıyor. Ana melodi farklı formlarda devamlı tekrar edilirken nehrin geçtiği topraklarda olan bitenler de melodiye yansıyor. Bir av sahnesi, bir düğün ve kıyıda mehtapta dans eden periler ve uzakta görülen eski evler, şatolar. Melodi, nehrin bir çağlayana dönüşmesini anlatırken giderek büyüyen, yücelen gücünü de anlatmaya çalışıyor. Döne döne gelen Vltava genişleyerek Prag kentine ulaşır ve tüm muhteşemliği ufukta kaybolur. Smetana'nın bu senfonik şiiri sadece bir pastoral tablo çizmemektedir. Melodinin ruhunda, doğanın gururlu bir milliyetçiliğe dönüşü, eserin sonundaki davulların sesinde yankılanır. Davullar yalnız nehrin kıvrımlarını ve hızını değil, 1848 devrimci ruhunu da yansıtmayı amaçlar. Bu

eser eski bir İtalyan temasından esinlenmiştir, bu tema günümüzde İsrail milli marşı Hatikvah'da da izlerini hissettirir (<http://flaglerlive.com>, 2012).

Araştırmada katılımcılar yukarıda ayrıntıları verilen programdan yoksun olarak besteyi dinlemişlerdir. Hatta bestenin tümü de dinletilmemiştir. Yine de *olumlu rahatlatıcı/duygular* altında yer alan katılımcı tanımları *dinginlik, sevinç, huzur* gibi iç huzuru; *aile, düzen hissi, çocukluk hissi* gibi çevre ve toplum ile ilgili sıfatları kullanmaktadır. *Olumsuz rahatsız edici duygular* fikir ünitesinde *ise kararsızlık, beklenti, şaşkınlık, hüznün ve arayış* gibi bireyin iç kavgalarını yansıtan sıfatlar yer almaktadır. Nehrin akışı sırasında geçirdiği aşamalar düşünülecek olunursa, doğada mevcut olan düzen ve karmaşanın katılımcılarca algılandığını var saymak yanlış olmayacaktır.

Smetana bu eserinde, nehir kenarında dans eden perileri ve bir köy düğününü notalarına yansıtmıştır. Bu bağlamda katılımcıların özellikle ikinci soruya verdikleri yanıtlarında *dans edenler, bale izliyormuş gibi, bale* gibi çağrışımlarını belirtmeleri dinledikleri müzikten aynı algıyı alabildiklerinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Eser bir nehirle ilgili olduğuna göre, doğa temalarının da katılımcılarda tepki yaratması beklenebilir, nitekim katılımcılar *doğada yürümek, su kenarı, deniz kokusu* gibi tanımlar yaparak, doğa ile ilgili algılarını anlatmışlardır. Doğa ile dolaylı olarak ilintili olan *hayvanlar* kategorisinde *ölen kuğu* çağrışımının yer alması, melodinin temposuna, ritmine olduğu kadar katılımcıda *dans eden balerinler* veya *yüzen kuğular* türünde çağrışım oluşturmuş olmasından kaynaklanabilir.

Katılımcılardan birinin *düğün* çağrışımı aldığını yazması da eserle ilgili tepkilere eklenecek olumlu bir yanıt olarak görülmüştür.

Tüm katılımcıların eseri beğendikleri söylenemez, *uykusu gelen* katılımcılar, eserin yavaş temposunun etkisinde kalarak bu tepkiyi vermiş olabilirler. Eserin ritmi ile ilgili olarak *ritim, enerji* fikir ünitesine katılacak hiçbir yanıt bulunmamıştır. Bu boşluk da esere *sıkıcı, sinir bozucu* veya *gerildim* ifadeleri ile tepki gösteren katılımcıların nedenlerinden birisi olabilir.

Eserle ilgili son tartışma konusu *çizgi film ve film* kategorisidir. Katılımcılar Disney filmi olan küçük *Nemo* isimli balığa ve *aşk filmlerine* gönderme yapmışlardır.

Bu eserle ilgi olarak çizgi film bağlantısı bulmamaları veya kurmamaları da ilginç bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Eser, araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde değerlendirildiğinde, müziğin ritmik ve melodik etkisinin kendisini gösterdiği ve katılımcılarda tam olarak bir nehir teması veya bir ülke teması uyandırmamakla birlikte parçada bestecinin dinleyicisine aktarmak istediği bazı temaların katılımcılarca algılandığı saptanmıştır. Katılımcılar, *doğa*, *dans* ve *müzik* gibi temalarla biraz da olsa besteciye yaklaşmış görünmektedirler.

Müziğin kendisine özgü ritim ve temposu, bu eserde yavaş ve hüzünlü (minor mod) katılımcılarca olumsuz olarak nitelendirilmiş ve *sıkıldım*, *uykum geldi* gibi tepkiler göstermelerine neden olmuştur. Bu yanıtlar katılımcıların, bireysel müzik tercihlerini yansıtmaları olarak yorumlanabilir.

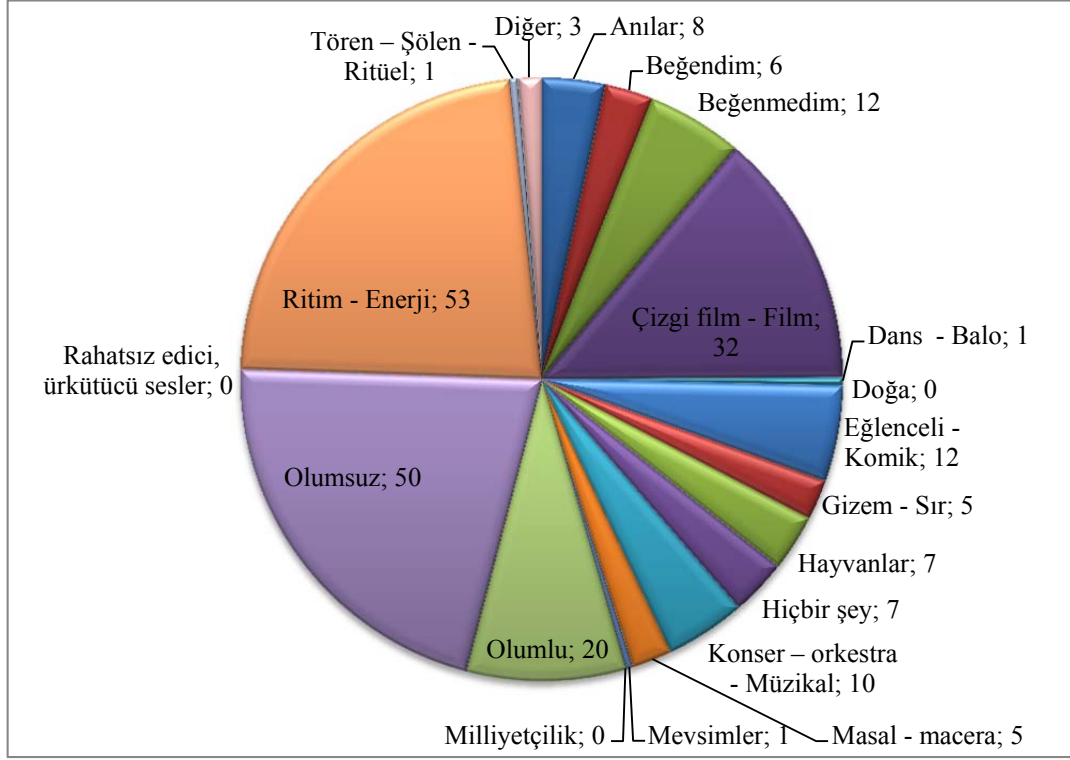
2.5.1. Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya çerçevesinde katılımcılara dinletilen son eser Rimsky Korsakov'un *Arıların Dansı* isimli eseri olmuştur. Bu eser *Çar Saltan* isimli bir operada ara melodi olarak yer almaktadır. Sihir yoluyla arıya döndürülen bir talihsiz bir prensin, babasına ulaşmak için oraya buraya uçarak yola çıkışını anlatır.

Eser, orijinalinde keman için yazılmıştır. Çalınmasındaki zorluğu ise melodik yapıdan çok, presto, vivace, prestissimo olarak belirlenmiş hızından kaynaklanmaktadır. Eser, bir arının uçuşunu keman ve piyano eşliğinde hızlı, ancak vurgulu olarak anlatır.

Araştırmanın birinci alt problemine bulgu oluşturabilecek sormacanın birinci sorusuna katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar Şekil 9'da grafik formunda gösterilmiştir.

Şekil 9. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Arıların Dansı gibi bir eser söz konusu olduğunda, yapılan araştırmada ön yargılı olmamak kaydı ile katılımcılardan beklenen tepkilerden birisi, hız ve ritim konusunda olacaktır. Katılımcılar parçayı dinledikten sonra, eserin kendileri üzerinde yarattığı etkiyi tanımladıkları ilk sorunun yanıtında ağırlıklı olarak *ritim-enerji* kategorisinde sayılan sıfat ve tanımlar kullanmışlardır. *Hızlı, hareketli, acelecilik, canlılık, kımıl kımıl, koşuşturma* gibi tanımlar yaparak, eserdeki hızı ve ritmi algıladıklarını belli etmişlerdir. % 33 oranı ile bu algı toplam verinin en fazla yoğunlaştığı fikir ünitesidir (Tablo 12).

Eserdeki ritmin ve hızın katılımcılar tarafından algılanmış olması, onların eserden keyif aldıkları anlamına gelmemektedir. Katılımcılardan gelen tepkiler, yoğun bir biçimde *olumsuz ve rahatsız edici duygu* tanımları yaptıklarını göstermektedir. *Kaçış, takip ediliyor hissi, telaş, yetişme hissi, kovalamaca* gibi hız ile ilgili bazı algılarını yansıtırken, hızlı hareket etmenin veya hızlı olmanın bireyde oluşturabileceği duyguları da- *huzursuzluk hissi, karmaşa, öfke, sabırsızlık, sakarlık, stres-tepkileri* olarak göstermişlerdir. Ayrıca hızı, bir enerji olarak algılayan bazı katılımcılarımız *şaşırtıcı, şımarık, şüpheli, tuhaf, tutku* tanımlarıyla olumsuz duygular

hanesine veri aktarmışlardır. Olumsuz duygu verileri toplam verinin % 31,2'sini oluşturmaktadır.

Hız tutkusu olan veya hızdan, enerjik olmaktan hoşlandıklarını tahmin ettiğimiz bazı katılımcılar, bu eseri negatif duygu bağlamında değil de pozitif bir açıdan değerlendirerek, eseri *eğlenceli ve komik* bulduklarını belirtmişlerdir. *Eğlenceli, neşeli, muziplik, sakarlık ve komiklik, yaramazlık* gibi tanımlamalarıyla eserin ruhuna daha yakın kabul edilebilecek tepkilerini göstermişlerdir.

Bu esere gösterilen tepkilerin en belirginlerinin toplandığı bir fikir ünitesi de % 20 oranıyla *film-çizgi film* kategorisidir. *Charlie Chaplin, komedi filmi, Tom ve Jerry* tepkileri, büyük bir olasılıkla bu temanın pek çok filmde çalınmış olması veya kullanılması nedeniyle katılımcıları etkilemiş olabilir.

Arılar, kedi fare, sivrisinek ve sinek yanıtları *hayvanlar* fikir ünitesinde yer alan katılımcı tepkilerini göstermektedir. En azından katılımcıların bazıları, eserde portre edilmeye çalışılan bir hayvan olduğunu ve bunun da arı olabileceğini hissedebilmiş ve algılayabilmişlerdir. Yine de, bu kategorinin toplam veriye oranı % 20 gibi düşük bir yüzde kalmıştır.

Bir katılımcı, dinlediği parçanın hızını ve icra zorluğunu algılamış olmalı ki *deli müzisyen* algısını aktarmıştır.

Tablo 12. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1		Frekans	%
Anılar	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Beğendim	Hayır	154	96,2%
	Evet	6	3,8%
Beğenmedim	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Çizgi film - Film	Hayır	128	80,0%
	Evet	32	20,0%
Dans - Balo	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Doğa	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Eğlenceli - Komik	Hayır	148	92,5%
	Evet	12	7,5%
Gizem - Sır	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Hayvanlar	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%

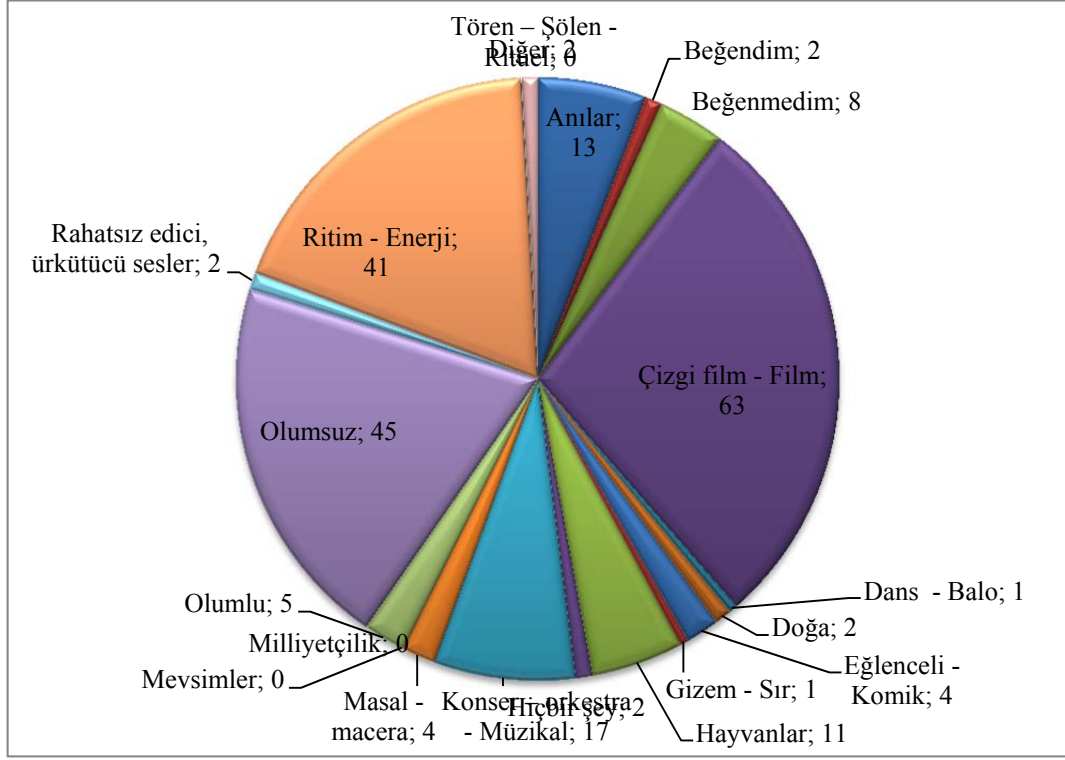
Tablo 12. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi (Devamı)

Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 1		Frekans	%
Hiçbir şey	Hayır	153	95,6%
	Evet	7	4,4%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	150	93,8%
	Evet	10	6,2%
Masal - macera	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Mevsimler	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	140	87,5%
	Evet	20	12,5%
Olumsuz	Hayır	110	68,8%
	Evet	50	31,2%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Ritim - Enerji	Hayır	107	66,9%
	Evet	53	33,1%
Tören – Şölen - Ritüel	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Diğer	Hayır	157	98,1%
	Evet	3	1,9%

2.5.2. Parça 5 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Arıların Dansı ile ilgili olarak katılımcılara yöneltilen ikinci soru, eserin onlarda yarattığı çağrışımı saptamaya yönelikti. Bu şekilde araştırmanın ikinci alt problemi ile ilgili bulgular elde etmek mümkün olacaktır. Şekil 10 incelendiğinde çağrışım yoğunluğu film kategorisinde toplanmıştır. Katılımcılar yine birinci soruya gösterdikleri tepkilere benzer bir şekilde olumsuz duygularını da kaydetmişlerdir.

Şekil 10. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 2: Verilen Yanıtlara Göre Fikir Ünitelerinin Dağılımı

Katılımcıların bu esere göstermiş oldukları tepkileri tartışırken, eserin film ve çizgi filmlerde sıkça kullanılması nedeniyle bazı çağrışımlara yol açacağı varsayımında daha önce bulunulmuştu. 63 tanım, sıfat ile toplam verinin % 39,4'ünü (Tablo 13) bu kategoriye ayrılan tanım ve sıfatlar oluşturmuştur. Katılımcılar Charlie Chaplin'den, Tom ve Jerry çizgi filmini de kapsayan geniş bir yelpazede çağrışımlarını ifade etmişlerdir.

Olumsuz duyguların da yoğun olduğu (% 28,1) çağrışımlar kategorisinde katılımcılar, birinci soruya gösterdikleri tepki tanımlarına bazı yeni tanımlar ekleyerek hissettikleri ile çağrıştırılan duygunun aynı olmayabileceğini göstermişlerdir. Bu bağlamda *cinayet, panik, şizofren insanlar, kendimi yavaş hissettim, günümüzün kalabalığı* gibi tanımlar, katılımcıların yeni tanımları arasındadır.

Hız ve ritim ki birinci sorunun yanıtları değerlendirildiğinde en yoğun tepki bu kategoride toplanmıştı, yine % 25,6 oranı ile yoğun yanıt alan kategoriler arasında yer almaktadır. Katılımcılar bu kategoriye çağrışımlarını belirtirken, yeni tanım veya

sıfatlar kullanmamışlar, birinci soru için kullanmış oldukları sıfat ve tanımları yinelemişlerdir.

Bu eser bağlamında *hayvan* kategorisine ikinci soruda *kelebekler* eklenmiş bulunmaktadır. *Deli müzisyen* çağrışımı ikinci soruda da yinelenmiştir.

Bu eserin çağrışımları arasında *anılar* fikir ünitesi % 8,1 oran ile diğer parçalara oranla daha fazla yanıt almıştır.

Tablo 13 Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 2: Katılımcı Yanıtlarının Sayısal Analizi

Rimsky Korsakov: Arıların Dansı – Soru 2		Frekans	%
Anılar	Hayır	147	91,9%
	Evet	13	8,1%
Beğendim	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Beğenmedim	Hayır	152	95,0%
	Evet	8	5,0%
Çizgi film - Film	Hayır	97	60,6%
	Evet	63	39,4%
Dans - Balo	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Doğa	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Eğlenceli - Komik	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Gizem - Sır	Hayır	159	99,4%
	Evet	1	0,6%
Hayvanlar	Hayır	149	93,1%
	Evet	11	6,9%
Hiçbir şey	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Konser – orkestra - Müzikal	Hayır	143	89,4%
	Evet	17	10,6%
Masal - macera	Hayır	156	97,5%
	Evet	4	2,5%
Mevsimler	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Milliyetçilik	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Olumlu	Hayır	155	96,9%
	Evet	5	3,1%
Olumsuz	Hayır	115	71,9%
	Evet	45	28,1%
Rahatsız edici, ürkütücü sesler	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%
Ritim - Enerji	Hayır	119	74,4%
	Evet	41	25,6%
Tören – Şölen - Ritiyel	Hayır	160	100,0%
	Evet	0	0,0%
Diğer	Hayır	158	98,8%
	Evet	2	1,2%

2.5.3. Rimsky Korsakov: Arıların Dansı Katılımcı Yanıtlarının Genel Değerlendirmesi - Bulguların Birinci ve İkinci Alt Problemler Çerçevesinde Genel Değerlendirmesi

Arıların Dansı araştırma çerçevesinde katılımcılara dinletilen en son parça olmuştur. Keman için yazılmış ve keman virtüözlüğünü sınayan bir beste olan bu eser, katılımcılarda hızı ve o hızın yaydığı enerji ile *ritim* ve *enerji* duygusunun uyarılmasına neden olmuştur. Hız ve fazla enerjiden kaynaklanan, bireyi yoran ve ona günlük yaşamını hatırlatan temposu ile olumsuz ve rahatsız eden duygular da uyandırmıştır. Katılımcıların *yoruldum*, *kendimi yavaş hissettim* gibi ifadeler kullanmaları bunun bir göstergesidir. Dahası eserdeki hız kişide *yorgunluk*, *koşuşma* ve *yetersizlik hissi* (kendimi yavaş hissettim) de yaratmıştır.

Çizgi filmlere sayısal değerler olarak yoğun gönderme yapılmasının nedeni, bu müziğin çizgi filmlerle ve özellikle de Tom ve Jerry ile bağdaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki başka bir kategoride (*hayvanlar*) tanım yapan katılımcılar, Tom ve Jerry'nin adını vermeden *kedi fare* isimlerini kullanarak yine onlara gönderme yapmışlardır.

Filmlerle ilgili bir başka yorum da, katılımcıların farklı bir kategoride belirttiği tanımlarıyla bağlantılı olabilir. Eseri *komik*, *eğlenceli* bulan katılımcı için yine komik ve eğlenceli kabul ettiği Charlie Chaplin'e gönderme yapmasından daha doğal bir şey olamaz.

Benzer bir şekilde eseri çizgi filmler ve özellikle Tom ve Jerry ile bağdaştıran katılımcı için çizgi filmleri izlediği çocukluk günlerini çağrıştırması da bir o kadar doğaldır. Bu nedenle de bu eser kapsamında anılar kategorisinin diğer eserlere göre daha fazla kullanılmış olması sürpriz olmasa gerek.

Katılımcılar, kategoriler arasında farkında olmadan, bilinçaltında bağlantılar kurmuştur ve bu eserle ilgili görüşlerinde birbirine bağlantılı tanımlar daha fazla ortaya çıkmıştır.

Bu eserin hızına gönderme yaptığı düşünülen *deli müzisyen* tanımı ilgi çekicidir. Katılımcı bu eserle ilgili bilgi sahibi olmasa bile, parçanın icrasındaki zorluğu algılamış görünmektedir. Bu eserin farklı çalgı uyarlamalarının yapıldığını ve her çalgı için Arıların Dansını en hızlı kim çalabilir türünden *Guinness Rekorlar*

Kitabına girme çabaları olduğunu bilse, *deli müzisyen* tanımını yapan katılımcı algısının ne denli doğru olduğunu bir kez daha anlardı.

Bu beste ile ilgili olarak bestecinin arının uçuşundaki hızı anlatma amacını güttüğü kabul edilecek olunursa, katılımcıların araştırmanın ikinci alt problemine yönelik olarak yönlendirilen sormaca sorusuna verdikleri yanıtlardan *hız*, *acelecilik* gibi yaşam temposu belirten duyguları algıladıkları gözlemlenmiştir. Ancak, besteci bu hız ve tempoyu bir arı ile özdeşleştirmiş bulunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, besteci ifadeleri ile dinleyici algılarının tam olarak örtüşmediğini belirtmek yanlış olmaz.

Bu son bestede katılımcılar müziğin kendi doğasından kaynaklanan ritim, tempo ve mod gibi özelliklerden bazı araştırmacıların da bulgularında belirttikleri gibi (Hunter, Schellenberg, Schimmack, 2010; Kallinen ve Ravaja, 2006) etkilenmiş ve müziğin temposunu ritmini algılarında yansıtmışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında katılımcılara program müziği bestesi olarak tanımlanmış beş farklı müzik eseri dinletilmiş ve kendilerine dinledikleri müzikle ilgili olarak iki soru yöneltmiştir. Bu sorular ile araştırma kapsamında sorulan birinci ve ikinci alt problemler için bulgu toplama amacı güdülmüştür. Her müzik parçası için bu soruların yanıtları ayrı ayrı incelenmiş ve araştırmanın alt problemleri çerçevesinde yorumlanmıştır.

Araştırma çerçevesinde program müziği olarak isimlendirilen müzik parçaları rastgele seçilmiş olup, dinletilme sıraları da belirli bir desen veya sıralamaya tabi tutulmamıştır. Program müziği eserleri, bestecinin eserinde kendi duygularını veya belli bir temayı işlediği ve bunu müzikle anlattığını savunan bir görüştür. Araştırmanın birinci alt problemi yalnızca katılımcıların dinledikleri parçalarda neler hissettikleri konusuna odaklanırken, ikinci alt problemi katılımcıların algıları ile besteci duyguları veya anlatılarının ne kadar örtüştüğü konusuna yönelmiştir.

Katılımcılardan elde edilen ve sınıflandırılan duygular, dinledikleri müziğin onlara neler çağrıştırdığını belirlerken, bir yandan da besteci duyguları veya besteci anlatısı ile bu duyguların ne kadar örtüştüğünün de saptanmasına yardımcı olmuştur.

Araştırmada kullanılan müzik parçalarında bestecilerin neler hissettikleri veya ne anlatmak istedikleri, ya parçaların isimleri yoluyla, örneğin *Hayvanlar Karnavalı*, *Fil*, ya da besteler hakkında uzmanlarca yazılmış program notlarından faydalanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Araştırma bulguları ile alan yazınından elde edilen bilgiler karşılaştırıldığında, bazı durumlarda program müziği bestelerinin anlattığı duyguların katılımcılarınkilerle hiç örtüşmediği, bazı durumlarda ise kısmen örtüştüğü gözlemlenmiştir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olunursa Saint Saens *Hayvanlar Karnavalı Fil* ve *Eşek* isimli parçalarda katılımcılar, dinledikleri müziğin anlatmaya çalıştığı veya uyandırmaya çalıştığı duyguyu veya bestecinin ifade etmeye çalıştığı olguyu kesinlikle anlamamış olup, bu müzik parçalarını herhangi bir hayvan figürü ile ilişkilendirmekte bile zorluk çekmişlerdir. Bu parçalarla ilgili olarak özellikle *Eşek* parçasında ürkünç ve korkutucu duyguların sıralandığı bir dize olumsuz duygu göze çarpmaktadır. Öte yandan, *Arıların Dansı* parçasında katılımcı algıları hız ve hızın

getirdiği stres üzerinde durmuş ve bu parçada katılımcılar olumsuz duygular belirtmişlerdir. Bununla beraber bir grup katılımcı ise eseri komik ve eğlenceli bulmuştur. Bu üç parça için ifade edilen olumsuz duygular, farklı anlamsal gruplarda toplanmıştır. Benzer şekilde katılımcılarca yine bu parçalar için belirtilen olumlu katılımcı duyguları da farklı anlamsal gruplarda sınıflandırılmışlardır. Bu da farklı eserlerin uyardığı duyguların birbirinden farklı olabileceği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu üç parçadaki katılımcı algıları Havner'in (1936) yapmış olduğu ve müzik formları ile dinleyici algısını karşılaştıran araştırması ile örtüşmektedir. Bu müzik parçalarında katılımcıların eserin müzik ve formundan etkilenmiş olma olasılığı bulunmaktadır. Bu bağlamda Saint Saens *Fil ve Eşek* ve *Arıların Dansı* parçaları ritim ve tempo olarak katılımcı görüşlerini etkilemiş olabilir. Havner'e göre akıcı ritimler neşeli, karmaşık, uyumsuz ritimler ise heyecan, rahatsızlık yaratabilmektedir (1936: 246-268). Araştırmanın bu bulgulara ulaşması, Havner'in bulguları ile örtüşmektedir.

Hunter, Schellenberg, Schimmack (2010) yaptıkları çalışmada müziğin temposunun ve dinleyicilerin müzikten aldıkları akustik ipuçlarının (hızlı, yavaş; yüksek ses, alçak ses) onların algılarını etkilediğini ortaya koymuştur. Müziğin sağladığı akustik ipuçlarının dinleyici üzerinde oluşturabileceği etkiler açısından bakıldığında, araştırma kapsamında *1812 Üvertürü'ne* katılımcıların göstermiş oldukları tepkiler, adı geçen araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu parça ile ilgili algılar, hem olumlu hem de olumsuz duyguları içermiştir. Beste yavaş ve alçak bir ses perdesinde başlarken giderek ses perdesi ve hızı artmakta ve bestecinin zafer duygusunu yansıttığı bölümde ise en üst noktaya ulaşmaktadır. Bu akustik değişimler katılımcılar tarafından algılanmış olup, alan yazını ile de benzerlik göstermiştir.

Müzikte dinleyici algısı müzik dinleme alışkanlığı, kişilik, dünya görüşü, yaşam deneyimi, kişisel zevkler ve müzik tercihleri, sosyal konumları gibi, bireysel özelliklerle sınırlı kalabildiği gibi perde, tını, ses yüksekliği, melodi gibi müziğin kendi doğasından gelen yüzeysel ve alt yapılardan da etkilenebilir (Kallinen ve Ravaja, 2006)

Araştırma kapsamında katılımcıların verdikleri bazı algı örnekleri Kallinen ve Ravaja'yı doğrular niteliktedir. . Kendilerine dinletilen her müzik parçasında sayısal yüzdeleri farklı olmakla birlikte mutlaka film veya çizgi film kategorisinde bir katılımcı tanımı bulunmaktadır. *Moldau* isimi parçayı dışarıda tutacak olursak tüm katılımcıların her parça için Tom ve Jerry çizgi film karakterlerini yazmaları dinleyicinin dünya bilgisinin bir kanıtıdır.

Ülkemizde batı sanat müziği çok yaygın olarak dinlenen bir müzik türü değildir. Bu müzik türü özellikle araştırmaya katılan genç nüfus için az dinlenen bir türdür. Çoğu kez çizgi filmlerde kullandıkları için, araştırma katılımcılarının bu tür ile karşılaştıkları tek yer, çocukluklarında izledikleri çizgi film ortamı olabilir. Bu nedenle de nerede ise dinledikleri her parça onlara çocukluklarında izledikleri Tom ve Jerry karelerini hatırlatmıştır.

London (<http://www.people.carleton.edu>, 2012), bir müzik parçasından etkilenmek veya keyfine varmak için illa da programı olması gerekmez demektedir. Müziğin kendi öğeleri anlatılmak isteneni başarı ile anlatabilir. Örneğin Beethoven'nın Pastoral Senfonisi'nin 3. Bölümü'nün program notları vardır ancak, Beethoven müziğinin keyfine varmak için bu programa ihtiyaç yoktur. Çünkü, yağmur, gök gürültüsü ve şimşek bile müziğin dokusuna işlenmiştir.

London'ın görüşleri bağlamında baktığımızda *1812 Uvertürü* ile *Moldau'nun* bu görüşü yansıtacak şekilde katılımcı tepkileri aldıkları görülmektedir. Katılımcılar parçaların isimlerini bilmeden, sadece müziğe dayalı olarak her iki parçanın anlatmak istediği ve bestecisinin dinleyicisine yansıtmaya çalıştığı kavramları algılamışlardır. *1812 Uvertürü'nde* savaşı ve barışı, çaresizliği ve zaferi, duaları ve kutlamaları algılayarak yanıtlarına yansıtmışlardır. *Moldau* da onlar için, doğanın simgesi, bireyi hafifleten ve mutlu kılan duyguların kaynağı bir parça olmuştur.

Program müziği yaklaşımı açısından incelendiğinde katılımcıların dinledikleri parçalara gösterdikleri tepkiler, *1812 Uvertürü* ile *Moldau* için besteci niyetinin ve amacının anlaşılması açısından daha başarılı parçalar olarak nitelendirilebilir. Öte yandan *Hayvanlar Karnavalı Fil* ve *Eşek* ile *Arıların Dansı* bestecilerin belirli bir temayı müziklerinde simüle etmeye çalışmalarına rağmen katılımcılarca

algılanamamıştır. Bu durumda bu üç parçayı program müziği açısından başarısız mı kabul etmeliyiz?

Hospers (1946: 44-47) tek tür program müziği olmadığını aslında tüm müzik türlerinin absolut müzik ile program müziği arasında derecelendirilebileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre katılımcılara dinletilmiş olan parçaları farklı program müziği kategorilerinde sınıflayarak tartışmak bu yeni bakış açısı ile yürütülebilir.

Araştırmanın sonuçları, Yingling (1962), Zalanowki (1986) araştırmalarında belirtilen program müziği algıları ile örtüşmektedir. Ancak, araştırma kapsamında katılımcılar, Yingling'in yapmış olduğu gibi Çağrışımsal, Duygusal, Entelektüel, Duyumsal olarak sınıflandırılmamıştır. Ayrıca katılımcılar Zalanowski araştırmasında olduğu gibi, sağ veya sol beyin dominant olarak iki farklı grupta da değerlendirilmemişlerdir. Bu nedenle bu iki araştırma ile araştırma bulguları örtüşmekle birlikte, birebir paralellikler kurmak mümkün olmamaktadır.

Araştırma bulguları ile Olson ve Smith (2000) araştırması karşılaştırıldığında, Olson ve Smith'un kendi öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada *Moldau* bestesi ile ilgili olarak öğrencilerinden almış olduğu dönütlerin birebir örtüştüğü gözlemlenmiştir.

Araştırma çerçevesinde katılımcılara iki soru yöneltilmiş bulunmaktadır. Bu sorular dikkatle incelendiğinde, birinci sorunun katılımcı duyguları ile ilintili yanıt beklediğini, ikinci sorunun ise müzik eserinin kendisi ile ilintili olduğu görülecektir. Kallinen ve Ravaja (2006) çalışmasında da algılanan duygular ile ifade edilen duygu arasındaki örtüşme üzerinde durulmuştur. Araştırmanın farkı, katılımcılara adı geçen çalışmada olduğu gibi belirli sıfatlar verilmeyip, tepkilerinin tamamen kendi bildirimlerine dayandırılmasıdır. Bu açıdan araştırma daha geniş bir tepki ve tanım yelpazesinde katılımcı algıları ve müziğin ifade ettiği duyguları tartışma olanağı bulmuştur.

Bireylerin müziğe gösterdikleri tepki ve müzik algıları tartışılırken, bu algıların entelektüel, bilişsel, duyumsal veya bedensel olmaları da söz konusudur. Müziğin nerede, bir başka deyişle hangi ortamda dinlendiği, ne zaman dinlendiği hatta günün saati bile önem kazanmaktadır. Juslin ve Sloboda (2001) müzik dinleyicisinin üç farklı şekilde müzikten etkilenebileceğini belirtmektedirler.

- a) Müziği dinlediği andaki duyguları, dinleyicinin hangi müzik türünü dinleyeceğini etkiler,
- b) Müzik, kendisi de duygu ifade edebilir;
- c) Müzik, dinleyicisinde duygular uyandırabilir.

Müzik ve duygu üzerine yapılan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmı katılımcılarına belirli sıfatlar vererek onlardan yalnızca bu duygular üzerine odaklanmalarını istemektedir (Mohn, Argstatter, & Wilker, 2010). Bu yöntemin yararı, katılımcıların yalnızca belirli duygulara odaklanmalarını sağlamak, dezavantajı ise katılımcı duygularına ve algılarına bir anlamda ambargo koymaktır. Bu araştırmaya bu açıdan bakıldığında katılımcılarını serbest bırakmıştır. Ancak, fikir ünitesi olarak değerlendirilen bazı kategorilerde fazla sayıda dönütün olmaması ve fikir ünitelerinin sayısının fazlalığı, araştırmanın desenlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma, müzik ve dinleyici duyguları üzerine yapılan alan araştırmaları desenlemeleri paralelinde geliştirilmiş olup, elde edilen bulgular, alanda yapılmış olan farklı araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Alan yazınında rastlanan araştırmaların çoğu batı sanat müziği gelenekleri olan ve bu müzik türüne daha yatkın olan dinleyici grupları ile yürütülmüş bulunmaktadır. Oysa bu araştırma katılımcıları batı sanat müziği gelenekleri ve deneyimleri sınırlı olan Türk dinleyicilerdir. Bu katılımcı grubundan elde edilen bulguların, alan yazını ile örtüşüyor olması, bu alana ülkemizden yapılmış bir katkı olarak görülebilir.

Sonuç olarak, araştırma program müziği, absolut müzik tartışmasına bir açıklama getirmekte ve katılımcı tepkilerinin geçerli ölçüm araçları olabileceğini göstermektedir. Yine de müzik ve duygu arasındaki ilişkiyi tartışırken, bu ilişkinin farklı faktörlere bağlı olması ve bireysel farklılıkların her zaman araştırmacının karşısına çıkma olasılığı nedeniyle araştırma sonuçları genellemek veya en doğrudur diye işaretlemek mümkün olmayacaktır.

Bu araştırmaya ek olacak veya destekleyecek, farklı boyutlar ve açılar kullanılarak yeni ve gelişmiş çalışmalar mümkündür. İleriye yönelik araştırma önerileri aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmanın evreninin genişliği göz önüne alınca bu araştırma, daha geniş bir katılımcı grubu ile tekrar edilebilir.
- Araştırmada kullanılan müzik parçaları, daha farklı yöntemlerle seçilebilir veya alan yazınında kullanılan parçalardan simüle edilebilir.
- Bireysel farklılıklar ele alınarak, cinsiyet, yaş, eğitim gibi, bu değişkenlerle katılımcı algıları arasında korelasyon değerleri tartışılabilir.
- Bazı alan yazınında görüldüğü gibi, sınırlı duygu sınıfları kullanılarak araştırma yenilenebilir.

KAYNAKÇA

- 1812 Overture. Retrieved June 30, 2012 from <http://www.bhso.org.uk/repert-173-Tchaikovsky-1812-Overture-Op-49.htm>
- A Salute to Feathers, Fur, and Fins. Retrieved June 20, 2012 from <http://www.thumper.net/tlkmag/archive/mm/cofa.htm>
- Carnival of Animals. Retrieved June 20, 2012 from http://www.kennedy-center.org/calendar/?fuseaction=composition&composition_id=2474
- Ekiz, D. (2009). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş (2.Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Flight of the Bumblebee. Retrieved July 20, 2012 from <http://skepchick.org/2012/10/ai-flight-of-the-bumblebee/>
- Hanslick, E. (1975). *The Beautiful in Music*, trans. G. Cohen. Indianapolis: Bobbs-Merrill Co. (1st ed. 1891)
- Havner, Kate. (1936). Experimental Studies of the Elements of Expression. *The American Journal of Psychology*, Vol. 48, No. 2, pp. 246-268.
- Hunter, Patrick G.; Schellenberg, E. Glenn; Schimmack, Ulrich. (2010). Feelings and perceptions of happiness and sadness induced by music: Similarities, differences, and mixed emotions. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, Vol. 4(1), 47-56.
- Hospers, J. 1946. *Meaning and Truth in the Arts*. Chapel Hill, NC.: University of North Carolina Press
- Juslin, P., Lindström, P. (2010). Musical Expression of Emotions: Modelling Listeners' Judgements of Composed and Performed Features. *Music Analysis*, 29, pp. 334-364.

- Juslin, P., Sloboda, J. (2010). 'Introduction: aims, organization and terminology' in Patrik Juslin and John Sloboda (eds), *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford and New York: Oxford University Press. pp. 2-14.
- Juslin, Patrik N. and Sloboda, John (eds.). (2001) *Music and Emotion: Theory and Research*. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- Kallinen, Kari, Ravaja, Niklas. (2006). Emotion perceived and emotion felt: Same and different. *Musicae Scientiae, September 21, 2006, vol. 10, no. 2, 191-213*.
- Kania, Andrew, "The Philosophy of Music", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2010 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/fall2010/entries/music/>. 30.3.2012
- Kimley, Roy. (2009). 'The critic in question Eduard Hanslick and Viennese musical identity', *Tempus: The Harvard College History Review*, Vol. X, Issue 1.
- Lilley, George. (1911). Programme music, *Contemporary Review*, No.99, 608.
- London (n.d). Retrieved May 2ndi 2012 from http://www.people.carleton.edu/~jlondon/musical_expression_and_mus.htm)
- Meyer, Leonard B. (1956). *Emotion and Meaning in Music*. Chicago: Chicago University Press. Retrieved February 15, 2012 from <http://www.press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/E/bo3643659.html>,
- Micznik, Vera. (1999). 'The absolute limitations of Programme music: The case of Liszt's 'Die Ideale'', *Music & Letters*, Vol. 80, No.2, 207-240.
- Mohn, C., Argstatter, H, &Wilker, Friedrich-Wilhelm. (2010). Perceptions of Six Basic Emotions in Music. *Psychology of Music*, October 2010, 1-15.

- Nakamura, T. (1987). 'The Communicaitn of Dynamics between musicians and listeners through musical performance', *Perceptions and Psychophysics*, Vol.41 (6), 525-533.
- Niecks, Frederick. (1907). *Programme Music in the Last Four Centuries: A Contribution to the History of Musical Expression*. London: Novello. Retrieved February 2nd, 2012, from <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=54731270>
- Olson ve Smith, Ivan & Smith, R. (Eds.). (2000). *The Arts and Critical Thinking in American Education*. Westport, CT: Bergin & Garvey.
- Pravel, Donna. (2010). *Program Music: Classical Music that Paints a Picture*. Retrieved February 2nd, 2012 from <http://suite101.com/article/program-music-classical-music-that-paints-a-picture-a255937>
- Rowell, Lewis. (1984). *Thinking about Music: An Introduction to the Philosophy of Music*. Amherst, MA: University of Massachusetts Press. Retrieved February 2nd, 2012 from <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=59239403>,
- Smetana's Fatherland: "The Moldau". Retrieved July 12, 2012 from <http://flaglerlive.com/4540/smetana-fatherland-moldau/>
- Strauss, A. and Gorbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Reseach: Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: SAGE.
- Tchaikovsky's 1812 Overture: Triumphant Festival Music. Retrieved June 30, 2012 from <http://www.favorite-classical-composers.com/tchaikovsky-1812-overture.html>
- The Moldau. Retrieved July 12, 2012 from <http://www.mhhe.com/socscience/music/kamien/student/olc/61.htm>

Yasuda, Shoko. (2009). A Psychological Study of Strong Experiences Induced by Listening to Music: Relationship between Subjectively Evaluated Physical Reactions and Change in Volume while Listening. The Second International Conference on Music Communication Science. 3-4 December, Sydney, Australia. Retrieved May 15th, 2012 from <http://marcs.uws.edu.au/links/ICoMusic09/index.html>

Yingling, W. Robert. (1962). Classification of Reaction Patterns in Listening to Music. *Journal of Research in Music Education*, Vol. 10, No. 2, pp. 105-120

Zalanowski, Annette H. (1986). The Effects of Listening Instructions and Cognitive Style on Music Appreciation. *Journal of Research in Music Education*, Vol. 34, No. 1, 43-53

Zentner, M., Eerola, T. (2010). 'Self-Report Measures and Models', in Patrik Juslin and John Sloboda (eds), *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford and New York: Oxford University Press. pp. 187–221.

EKLER DİZİNİ

	Sayfa No
EK-1 Kız Öğrenci Anket Yanıt Formu	87
EK-2 Erkek Öğrenci Anket Yanıt Formu	91
EK-3 Sınıflandırılmamış Ham Sıfatlar Listesi	95
EK-4 Öğrencilerden Elde Edilen Demografik Bilgiler	102

EK 1
KIZ ÖĞRENCİ ANKET YANIT FORMU

KATILIMCI BİLGİLERİ

133

Kadın Erkek _____

Yaşınız 17-19 _____ 20-22 _____ 23-25 25+ _____

Daha önce herhangi bir müzik eğitimi aldınız mı? Evet _____ Hayır

Cevabınız EVET ise açıklayınız (Müzik Eğitimi, Enstrüman Eğitimi gibi; Kaç yıl)

Günde kaç saat müzik dinlersiniz? 1-2 _____ 3-4 5-6 _____

Genellikle hangi tür müzik dinlersiniz.

Türk Pop Türk Rock Türk Metal _____ Türk Halk Müziği _____ Türk Sanat Müziği _____

Arabesk _____ Nostalji _____

Yabancı Pop Rock Metal _____ Klasik Batı Müziği _____ Country _____

Sizin ekleyeceğiniz farklı bir müzik türü veya türleri

Gönüllü olarak katıldım

Bazı müzik parçaları dinleyeceksiniz. Parçaları dinledikten sonra her bir parça için soruları yanıtlayınız.

DENEME PARÇASI

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___ Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

canımı sıktı

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Bir şey düşünmedim ama çok huzur verici değil.

BİRİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___ Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Daha önce yaptığım eğlenceli şeyleri hatırlattı :)
7-1

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Joramlık yapmak geçti
7

İKİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___ Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Geldim biraz

16

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Korku filmi müziği gibi.

4

ÜÇÜNCÜ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___ Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Milli marş gibi. Ama biraz sınır bozucu. Tahammül edemedim. Basımın açılmaya başlamasıyla biraz daha yavaşladı ama sıkıldım :)

14-3

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Daha önce izledipim tüm olimpiik ayınlar yarışmaları hepisi geçti. Astında hepsin verici bir müzik ama sıkıyor biraz. Yeter diyelim geldi.

19-3

DÖRDÜNCÜ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Huzur verici bir parça. Sıcın bir kofayla güzel şeyleri düşündüm.

15=2

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Yapılmayı bekleyen ödevleri ve planları bir kenara koyup ilerde ulaşmayı umut ettiğim güzel şeyleri düşündüm.

15

BEŞİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Sanki bir yere yetişmem, acil bir durumun varlığını hatırlattı.

18

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Kendimi psik halde hissettim.

18-16

EK 2
ERKEK ÖĞRENCİ ANKET YANIT FORMU

KATILIMCI BİLGİLERİ

M 117

Kadın _____ Erkek

Yaşınız 17-19 _____ 20-22 _____ 23-25 25+ _____

Daha önce herhangi bir müzik eğitimi aldınız mı? Evet _____ Hayır

Cevabınız EVET ise açıklayınız (Müzik Eğitimi, Enstrüman Eğitimi gibi; Kaç yıl)

Günde kaç saat müzik dinlersiniz? 1-2 _____ 3-4 5-6 _____

Genellikle hangi tür müzik dinlersiniz.

Türk Pop _____ Türk Rock Türk Metal _____ Türk Halk Müziği _____ Türk Sanat Müziği _____

Arabesk _____ Nostalji

Yabancı Pop _____ Rock Metal Klasik Batı Müziği _____ Country _____

Sizin ekleyeceğimiz farklı bir müzik türü veya türleri

Jazz, film müzikleri

Görevli katılıyorum

Bazı müzik parçaları dinleyeceksiniz. Parçaları dinledikten sonra her bir parça için soruları yanıtlayınız.

DENEME PARÇASI

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Parçanın bir bölümü sanki korku filmi izliyormuşum izlenimi verdi ama devam ettikçe sanki bir tarih filmi izliyormuşum gibi hissettim.

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Bu müziğin bölümlerini daha önce bazı filmlerde duyduğumu hatırlıyorum ama hangi film olduklarını hatırlayamadım.

BİRİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Parça içinde kalan piano sesi rahatlatıcı bir etki yaptı.

11-15

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Bu parçayı dinlerken bir bahar günü eski bir piyano çalan birisi geldi aklıma pencere açık ve dışarda yeşil ağaçlar vardı.

13-11-6

İKİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___ Hayır

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Bu parçayı dinlerken sonki gerilimi hissettim
bana jaws filminin müziğini anımsattı
16-4-11

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Yavaş yavaş ortan gerilim ortamı olan filmler geldi
aklıma
16-4

ÜÇÜNCÜ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet Hayır ___ Evet sanki bir filmde duyduğum

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Sonki birden atlaya geçen bir insan veya ordunun
hızlı bir ilerleyiş katetmesinden sonra yıllardır beklediği
zaferi adım adım elde etmesinin yarattığı gurur ve mutluluk
duygusu
19-15

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

İngiliz ordusunun waterloo ovasında napolyona karşı
kazandığı zaferi adım adım izliyormuşum gibi veya
Amerika'daki halk direnişinin ingiliz ordusunu yenilgiye
uğrattığı anlar geldi aklıma çünkü müzik biraz batı tarzı
ve aklıma batı tarzı şeyler geldi. 19-14

DÖRDÜNCÜ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet ___

Hayır

15
Ama bir filmde veya dizide daha önce duymuş olabilirim.

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Açıkçası biraz duygulandım nedeni yeşil yol veya forrest gump filmindeki sabır ve azimle sıkıntılara katlanan birinin sonunda bu sıkıntılarının gittiği andaki mutluluğu geldi aklıma

4-15-1

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Gezinti drama filmleri

4

BEŞİNCİ PARÇA

Bu parçayı daha önce dinlemiş miydiniz?

Evet

Hayır ___

1. Bu parça sizin için ne ifade etti/neler hissettirdi?

Hızla bir yere yetişmek için koşan veya bir şeyden kaçan birinin durumunu joni yaşadığı heyecanı hissettim

18-16-15

2. Bu parçayı dinlerken aklınızdan neler geçti? Gerekirse ayrıntılı bir yorum yapabilirsiniz.

Kendinden geçmiş bir şekilde piyano çalan birini anımsattı. Ayrıca daha önce izlediğim film ve dizilerde de geldi aklıma ve son olarak haberlerde bu müziğin çaldığını hatırlıyorum.

11-4-

EK 3

SINIFLANDIRILMAMIŞ HAM SIFATLAR LİSTESİ

Parça 1: Soru 1: Ne ifade etti?

1.	23 Nisan	27.	İğrenç
1.	Anılar	28.	Keyif aldım
2.	Asil	29.	Komik
3.	Askerlerin yürüyüşü	30.	Konser- müzikal
4.	Balo	31.	Kuşu
5.	Bekleyiş	32.	Kulağa hoş geldi
6.	Coşku	33.	Maestro hissi
7.	Coşturan ritm	34.	Marş
8.	Çelişki hissi	35.	Merak
9.	Çizgi Film	36.	Mutlu
10.	Dans	37.	Mutluluk
11.	Dans hissi	38.	Neşeli
12.	Destansı	39.	Öfke
13.	Eğlenceli-Komik	40.	Rahatlatıcı
14.	Emek	41.	Rahatsız edici
15.	Enerjik	42.	Resmi kutlama
16.	Etkileyici	43.	Sakinlik
17.	Film kareleri	44.	Sıcaklık
18.	Gerildim	45.	Sıkıldım-beğenmedim
19.	Görkemli	46.	Şirin
20.	Güzel	47.	Takım ruhu
21.	Heyecan	48.	Umut
22.	Hızlı	49.	Yaşam
23.	Hiçbir şey	50.	Yaz günü
24.	Hoş	51.	Yeni başlangıçlar
25.	Huzur	52.	Zafer
26.	Hüzün		

Parça 1: Soru 2: Aklınızdan ne geçti?

1.	23 Nisan	6.	Çizgi filmler
2.	Anılar	7.	Dans eden insanlar
3.	Anlamadım	8.	Doğa
4.	Bahar ayları	9.	Eski zaman filmleri
5.	Balo	10.	Etkilenmedim

11. Film
12. Geçmişe döndüm
13. Güzel bir gün
14. Hayal etmek
15. Hiç bir şey
16. Keyif aldım
17. Komedi filmi
18. Konser-Orkestra
19. Masal
20. Milliyetçilik
21. Mutlu insanlar
22. Mutluluk hissi
23. Müziplik
24. Müzikaller
25. Neşeli
26. Otlayan inekler
27. Panayır
28. Rahatlatıcı
29. Resmi tören
30. Romantik filmler
31. Sevmedim yaramazlık
32. Sıkıldım
33. Tiz ses
34. Tom ve Jerry
35. Tören
36. Viyolonsel nasıl çalınır?
37. Yokluk hissi
38. Yürüyüş yapan askerler
39. Zafer

Parça 2: Soru 1 Ne ifade etti?

1. Acayıplık
2. Amaçsız
3. Beğenmedim
4. Belirsizlik
5. Bıçak sesi
6. Bitiş
7. Cinayet
8. Çizgi film
9. Dedektif filmi
10. Dehşet
11. Düşme hissi
12. Eğlenceli
13. Endişe
14. Film müziği
15. Gerildim
16. Gıcık
17. Gizem
18. Heyecanlandım
19. Hiç bir şey
20. Hiçlik
21. Hortlaklar
22. Huzursuzluk
23. Hüzün
24. İç gıdıklayıcı
25. İğrenç
26. İlginç
27. Kapana kısılmışlık hissi
28. Karamsarlık
29. Kasvet
30. Kaybolmuşluk hissi
31. Kedi ciyaklaması
32. Komik
33. Korku
34. Korku filmi
35. Kovalamaca
36. Kötü
37. Kuş
38. Macera hissi
39. Merak duygusu
40. Mezarlık
41. Ölüm
42. Rahatsız edici
43. Sabırsızlık
44. Saçma
45. Sır
46. Sinir bozucu-itici

47.	Şüphe	52.	Tiz ses
48.	Takip edilme	53.	Ürperdim
49.	Tedirginlik	54.	Üzüntü
50.	Tehlike hissi	55.	Yarım kalmış hissi
51.	Telaş		

Parça 2: Soru 2 Aklınızdan ne geçti?

1.	Ahşap ev-şato	24.	Korku
2.	Aksaklıklar	25.	Korku filmi
3.	Aksi	26.	Kötü bir şey olacak hissi
4.	Anlamsız	27.	Kulak tırmalayıcı
5.	Bahar havası	28.	Kuş
6.	Bıçak-kılıç sesleri	29.	Müzikal
7.	Boş	30.	Müzisyenler
8.	Cinayet	31.	Ölüm
9.	Çizgi film	32.	Pembe panter
10.	Dedektif olayı	33.	Savaş
11.	Dövüşen insanlar	34.	Sevmedim
12.	Gereksiz	35.	Sıkıcı
13.	Gerilim	36.	Sıkıntı
14.	Gıcırdayan merdivenler	37.	Sinir bozucu
15.	Gizem	38.	Sinirli
16.	Hayvan sesleri (Kuş çığlığı,
kedi ciyaklaması)	39.	Sis ve gölgeler
17.	Heyecanlandım	40.	Siyah-beyaz Film
18.	Hiç bir şey	41.	Takip etme-pusuda yatma
19.	Huzursuzluk hissi	42.	Tedirginlik
20.	Hüzünlü olay	43.	Tehlike
21.	Kaçma hissi	44.	Tehlike hissi
22.	Komik	45.	Tiz ses
23.	Konser	46.	Tom ve Jerry
		47.	Yarasa

Parça 3: Soru 1 Ne ifade etti?

1.	Adrenalin	7.	Eğlenceli
2.	Başarı	8.	Endişe
3.	Bayram	9.	Enerjik
4.	Coşku	10.	Eski film müziği
5.	Çaba	11.	Film
6.	Duygu yoğunluğu	12.	Futbol maçı

13. Gurur
14. Güç
15. Gülümseme hissi
16. Gürültülü
17. Hareket
18. Heyecan
19. Hız ve ritm
20. Hiç bir şey
21. Hüzün
22. İhanet
23. İhtiras
24. İhtişam
25. İntikam
26. Kafam karıştı
27. Kahramanlık
28. Kaos
29. Kargaşa
30. Karmaşa
31. Kurtuluş
32. Kutlama
33. Liderlik
34. Macera
35. Merak hissi
36. Milliyetçilik
37. Mutluluk hissi
38. Mücadele
39. Onur
40. Orkestra- konser
41. Özgürlük
42. Panik
43. Prestij
44. Savaş
45. Sevinç
46. Sıkıcı
47. Silah
48. Sinir bozucu
49. Şan-şöhret
50. Tehlike yaklaşıyor
51. Tom ve jerry
52. Tören-Şölen
53. Umut
54. Yas
55. Yaşam sevinci
56. Yükseliş hissi
57. Zafer
58. Zirve

Parça 3: Soru 2 Aklınızdan ne geçti?

1. Askerler
2. Barış
3. Başarı
4. Cesaret
5. Coşku
6. Çizgi film
7. Dans eden insanlar
8. Düğün
9. Film müziği
10. Gerildim
11. Gladyatör
12. Gözyaşı
13. Gurur
14. Heyecan
15. İbadet
16. İhtişam
17. İstiklal marşı
18. Kargaşa
19. Kilise çanları
20. Konser
21. Korku
22. Kovboylar
23. Kral-kraliçe yürüyüş
24. Kurtuluş
25. Kutlama-festival
26. Marş
27. Milli bayramlar
28. Milliyetçilik
29. Mutluluk
30. Nirvana
31. Olimpiyatlar
32. Özgürlük

33.	Savaş	39.	Tören-bando-havai fişekler
34.	Savaş sahnesi	40.	Yılbaşı çanları
35.	Sevinç	41.	Yolculuk
36.	Şehrin gürültüsü	42.	Zafer
37.	Tarihi duygular	43.	Zıtlık hissi
38.	Tom ve jerry		

Parça 4: Soru 1 Ne ifade etti

1.	Aile-yuva	30.	Hiç bir şey
2.	Anılar	31.	Huzur
3.	Arayış	32.	Hüzün
4.	Aşk ve ayrılık	33.	İlham
5.	Aşk-tutku	34.	Kararsızlık
6.	Ayrılık	35.	Konser-opera
7.	Bale	36.	Masal-masalsı
8.	Balo	37.	Masumiyet
9.	Beğendim	38.	Mevsimler-bahar
10.	Beklenti	39.	Mutluluk
11.	Çocukluk hissi	40.	Ölen kuğu
12.	Dans	41.	Özgürlük hissi
13.	Deniz kokusu	42.	Özlem
14.	Dinginlik	43.	Rahatlama
15.	Dinlendirici	44.	Romantik
16.	Dizi müziği	45.	Saflık
17.	Doğa	46.	Sakinleştirici
18.	Duygusalılık	47.	Sevgi
19.	Düğün	48.	Sevinç
20.	Düşündürücü	49.	Sıkıcı
21.	Ferahlık	50.	Sıkıldım-beğenmedim
22.	Geçmişte hissetme	51.	Su altı dünyası
23.	Gerilim	52.	Şaşkınlık
24.	Gizem	53.	Tebessüm
25.	Güzel	54.	Tedirginlik
26.	Güzel kokular	55.	Umut
27.	Hafiflik hissi	56.	Umutsuzluk
28.	Harmoni hissi-düzen hissi	57.	Uykum geldi
29.	Hayvanlar	58.	Yaşam sevinci
		59.	Yenilik

Parça 4: Soru 2 Aklınızdan ne geçti?

1. Ahenk
2. Anılar
3. Arka fon müziği
4. Aşk
5. Aşk sahnesi
6. Bale
7. Bale izliyormuş gibi
8. Balo
9. Başarı-her şey güzel olacak hissi
10. Dans edenler
11. Destansı duygular
12. Doğa
13. Doğada yürümek
14. Dram
15. Film kareleri
16. Finding nemo
17. Hayal kurma
18. Heyecanlı bir durum
19. Hiç bir şey
20. Huzur
21. Hüzün
22. İlham
23. Kavuşma ve ayrılma
24. Keyif aldım
25. Konser-orkestra
26. Koşuşan çocuklar-oyunayan çocuklar
27. Masal dünyası
28. Masallar
29. Masumiyet
30. Mızıka çalan adam
31. Mutluluk hissi
32. Su kenarı
33. Şaşkınlık
34. Şirin
35. Tiyatro sahnesi
36. Uyumaya yardımcı
37. Veda-ayrılık
38. Yalnız müzisyen
39. Yalnızlık
40. Yaratıcılık
41. Yeni başlangıçlar
42. Yorgunluk

Parça 5 : Soru 1 Ne ifade etti?

1. Acelecilik
2. Arılar
3. Beğendim
4. Beğenmedim
5. Canlılık
6. Charlie Chaplin
7. Coşku
8. Çocukluğa hasret
9. Deli müzisyen
10. Durağan
11. Eğlenceli
12. Gergin
13. Gülümseme
14. Hareketlilik
15. Heyecan
16. Hızlılık
17. Hiçbir şey
18. Huzursuzluk hissi
19. Kaçış
20. Karmaşa
21. Kedi-fare
22. Kımıl kımıl
23. Komedi filmi
24. Koşuşturma
25. Kovalamaca
26. Kulak tırmalayıcı

27. Macera sivrisinek-sinek
28. Mutluluk
29. Muziplik
30. Neşeli
31. Öfke
32. Rahatsız edici
33. Sabırsızlık
34. Sakarlık ve komiklik
35. Saklambaç
36. Sıkıcı
37. Sınır
38. Stres
39. Şaşırtıcı
40. Şımarık
41. Şüphe
42. Takip ediliyor hissi
43. Telaş
44. Tom ve jerry
45. Tuhaf
46. Tutku
47. Yaramazlık
48. Yetişme hissi
49. Yoruldum

Parça 5: Soru 2 Aklınızdan ne geçti?

1. Acelecilik
2. Anılar
3. Arılar
4. Arıların dansı
5. Beğenmedim
6. Bir yere yetişmeye çalışan insanlar
7. Böcekler-kelebekler
8. Charlie Chaplin
9. Cinayet
10. Çizgi film
11. Deli müzisyen
12. Dinamizm
13. Eski çizgi filmler
14. Film kareleri
15. Film müziği
16. Günümüzün kalabalığı
17. Hareketlilik
18. Hız
19. Hiçbir şey
20. İnsanların koşuşturması
21. Kaçış
22. Kapışma-yarışma
23. Kendimi yavaş hissettim
24. Komedi filmi
25. Komik
26. Konser
27. Koşurma
28. Kovalamaca
29. Panik
30. Sakarlık
31. Sivrisinek-sinek
32. Şevk
33. Şizofrenik insanlar
34. Telaş
35. Tom ve jerry
36. Yerinde duramamak

EK 4

ÖĞRENCİLERDEN ELDE EDİLEN DEMOGRAFİK BİLGİLER

Öğrencilerden Elde Edilen Bilgiler Tablosu

Öğrenci Bilgileri	Count	Column N %
Yaş	17-19	1 0,6%
	20-22	105 65,6%
	23-25	48 30,0%
	25+	6 3,8%
Daha önce müzik eğitimi aldınız mı?	Hayır	116 72,5%
	Evet	44 27,5%
Günde kaç saat müzik dinlersiniz?	1-2	100 62,5%
	3-4	39 24,4%
	5-6	21 13,1%